

nasılısınız

Unutma, tüccar: Sen bir elçisin. Gittiğin yere sadece malını değil, aynı zamanda güler yüz, tath dil ve bol bol armağan götürür. Sakın kötü mal götürme! Unutma: Gittiğin yere bir daha, bir daha, bir daha gideceksin. Sen kendin ikinci bir kez gitmeyecek olsan bile, başka tüccarlar gidecek oraya. Onlar da buradan gidecekler. Daha önemlisi: Senin ardından, kutsal dinimizi yarmak üzere misyonerlerim gelecek. Oşaların hoş karşılanması için elinden geleni yap. Yol aç onlara, işlerini kolaylaştır. Senin çıkarlarını gütmek için, senin servetine servet katmanı sağlamak için geliyor onlar. Unutma: Kardeşsiniz, çünkü ikiniz de benim çocuklarınınız!

JUSTİNIAUNUS

yazko

somut

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

7 EKİM 1983
70 LIRA

Yıl: 3 Sayı: 36

İnsanın çaresizliği sömürülmeli dir

Halkın, son umudunu acımasızca sömürenler, her türlü ulusal ilaç girişimini engellemek için akıl almad dolaplar çevirmektedirler.

Sosyal Sigortaların yerli hammadde girişimi engellenmiş, Sağlık Bakanlıklar, fiyat denetiminin ötesine gidememiştir.

Çevre Tiyatrosu “İtirazım Var” oyunuyla perdelerini açıyor

Kocamustafapaşa'daki Çevre Tiyatrosu, Kayhan Taşkıran'ın bir uyarlaması olan **İtirazım Var** adlı oyunuyla 20 Ekim 1983'te perdelerini açacak.

Mehmet Akan'ın yönettiği, dekorlarını Selahattin Güney'in, müziğini Tuğrul Karataş'ın hazırladığı müziki oyunda; Yıldırım Yanılmaz, Kenan Büke, Defne Yalnız, Tuncay Halıcıoğlu, Leman Çidamlı, Halit Akçatepe, Müge Akyamaç, Doğu Erkan, Ergun Özcan, Ayşegül Çidamlı rolleri paylaşıyorlar.

Çevre Tiyatrosu, Tülin Yanılmaz'ın yönetiminde bir de turne ekibi oluşturdu. Bu ekip iki ay süreyle turnede Melih Vassaf'ın Evde Kimin Borusu Öter adlı oyunu oynayacak.

25.3.1981 tarihli telefon görüşmemizi teyid ediyoruz.
Sayın Müessesenize 9.2.1981 tarih 81-9 referanslı yazımızla teklif ettığımız, ADALAT adlı müstehzarınızda kullandığınız Nifedipine hammaddesinin FOB Avrupa Limanı Kg. # 210.-'le ilgili yazımıza cevap alamayınca, bugün sizleri telefonla aradık ve teklifimizi bir defa daha teyid ettiğimiz.
Helen Kg. # 2400,- civarında ithal ettiğiniz bahis konusu hammaddenin, numunesinin kalite ve standartlara uygunluğu Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığıncı kabul edilmiş olan teklifimizi, yukarıda dejindidğimiz fizyetten ilgilenmediğinizi bildirmeniz bizi hakiketen şərşənmişir.
Sayın Müessesenize, halen kullanmakta olduğunuz aşağidakı hammaddeleri yakın bir gelecekte ilgi çekici fiyatlarla bildireceğimizi ve bu durumu Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının aks ettiğeceğimizi bilginize sunarız.
- Acebutalol
- Metrukside
- Clotrimazole
- Azido...li

TÜSTAV
Üzü: Nifedipine ve Clotrimazole
25. Mart ve 03. Nisan 1981 tarihli yazılarınız alınmıştır.
Nifedipine isimli Ham maddenin beher kilosu US-Dollar 210,- dan sevk edilebileceği öğrenilmiştir.
Teklifiniz kayıt edilmiş olup, bundan böyle Nifedipine kullanacağımız takdirde, fiyatınız dikkate alınacaktır.
Geçen yılın Mart ayında firmamız Clotrimazole isimli Ham maddesi teklif etmiştir. Ancak göndermiş olduğunuz Numune bizim Standart'lara uygun olmadığı gibi, mikronize değil ve son derece kirli idi.
Teklifinizin tekrar yakinen ilgilenebilmemiz bakımından ve yeni bir Analiz yapabilmeniz için, Firmamızdan 100 gr.lik bir Clotrimazole mukronize Numunesi rica olunur.

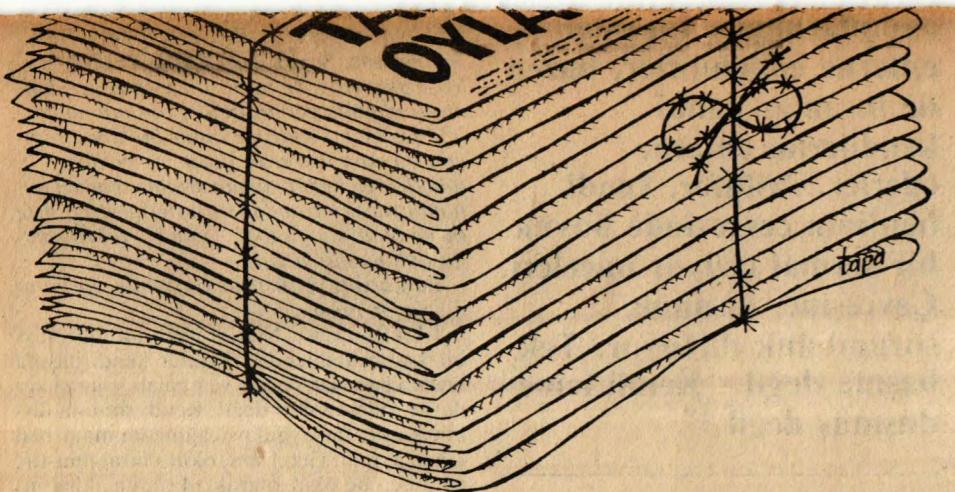
Üzü : CLOTRIMAZOLE hakkında
30.4.1981 tarihli yazınızı alımı bulunuyoruz.
Bahis konusu hammaddeye eid vermiş olduğumuz numunenin analiz sertifikası tarafınızdan müsesesemize gönderilmedikçe ifadelerinizin gayri ciddi olduğunu belirtmek isteriz.
Sizlere hamaddede Üretilen imalatçı firmaların isimlerini ve adreslerini açıklaması için aracı bir ihracatçı firmayı kullanmaktadır. Bunun nedeni imalatçı firma üzerinde yepageğiniz tazyikten o imalatçı firmayı uzak tutmaktadır.
En iyi kalitelerde Üretilen benzer ilaç hamaddesinin adreslerinin Türkiye'de daha ucuz fiyatlarda girmesini sağlamak için gayret serifmeyeceğinizi Ümit etmek istemektedir.
Nifepidine konusu sizin hernalde uyaracak iddi.

.03
13210
17 Eylül 1981
General Müdürüğe
Farmed Rıfat Yurtoglu ve Ort.Koll.Şti.
Gümrük Sok.Nişli Han
Karaköy/İSTANBUL
(CLOTRIMAZOLE) ve (FLUIMETHASONE PIVALATE)
adlı maddelerin Refik Saydam Merkez Hizmetleri
hastalarında analizi yapılmış olup; analiz sonuçlarının, USP 1980 monografisinde yazılı
analiz metodları ile spesifikasyon, saflık
ve miktar tayini metodlarına göre uygun olduğu
anlaşılmıştır.
Bilginiizi rica ederim.

Süleymaniye Medresesi hurafenin kurbanı olunca, üfürükülerin altın çağının başlamıştır. Askeri Tibbiyenin kuruluşuna得分, kocakarı ilaçlarıyla sağlık umuduna kapılanlar, dertleriyle başbaşa kalmışlardır. Düzenli bir tip eğitimiyle birlikte, bilimsel bir ilaç anlayışı da başlar başlamaz, eczacılık bir meslek haline gelmiştir. Ülkemizin ilk eczaneleri, ilk doktorları gibi genellikle azınlık mensuplarından oluşmuştur. Ve o ilk eczaneler bütünü görkemleri içinde, yakından kuvvet macunuza uzanan bir dükkâncılık düzeni tuttur-

muşlardır.
Ne var ki, eğitimlerinin gereği uzun yıllar, fayans havanları, altın terazileriyle, reçetele-ri ilaç dönüştürmüştür. 1950'li yılların sonlarına得分, büyük kentlerde olsun, Anadolu'nun eczanesi olan kent ve kasabalarında olsun, eczacılar, toplumun saygın kişileri olmayı başarmışlardır. Çünkü, her biri, yarım hekim bilinciyle, toplumun üfürükülerden, şamanlardan önce koştukları, acılarını dindiren, hastalıklarının çaresini bulamasa bile yol gösteren öncülerdir. Yazık ki, herseyde olduğunu gibi, ilaç olayında da, yabancı parmağı, eczacılarını bu saygın yerlerinden, dükkâncılık düzeyine indirivermiştir. Cicili biciili ambalajların içinde, hileli ilaçları satan birer dükkâncı.... Doktorların çoğalması yanında, kentesmenin gelişmesini de ekleyince, kocakarı ilaçlarının papuçları çabucak dama atılmıştır. Asıl soyguna da bundan sonra başlamıştır. Dışa dayalı, bütünüyle ambalajlama üzerine kurulan ilaç endüstriyi yavaş yavaş, çerezciliği sön-

somut

Baskı ve aydın

Uyarı toplumun işleyişi, köklü bir işbölümüne dayanır. İşkollarının sürekli uyumu, toplumun durmadan gelişmesine yardım eder. Herhangi birindeki uyumsuzluk, bütünü toplumu derinden etkiler. Düzenli işleyiş yerini sürekli aksaklıklara bırakır. Ve toplum geri kalmaya başlar...

Işbölümülerinin en çok uyum göstermesi gerekeni de, bütün dalların kesin bir sorumluluk bilincinde birleşmeleri konusudur. Ülke, bütün toplumundur. Ve bütün toplum, ülkenin geleceğinden bütünüyle sorumludur.

Olaya böyle bakıldığından, herkesin sorumluluk payı içinde durmaksızın geleceğe doğru yürüner. Ama işbölümü içindeki birimlerden birinin, ötekiler üzerinde kesin hegemonya kurduğu dönemlerde, sorumluluk sadece o birimin omuzlarında birikir. Toplum, uyarı toplum olmanın dışına düşer. Bir tek birimin istenci doğrultusunda, iyiye ya da kötüye yönelir. Suskun, devinisz ya da tersine eylemleri ve gümbürtüçü olabilir.

Tarihin yürüyüşü içinde, bütün bunları doğrulan çok zaman dilimine rastlamak olasıdır. Zorbalıklar ve demokratik oluşumlar hep toplumsal uyumun dengesinin bozulduğu ya da sürdüğü dönemlere denk gelmektedir. Çünkü işbölümülerinin, birbirinin yerine geçmesi yerine, birbirile, herkesin sorumluluk bilincine sahip olduğu anlayışı içinde bulunması, gelişmelerin kaynağı olmuştur. Kudret sahiplerinin, herkesin yerine düşündüğü, herkesin yerine çalıştığı ve her birimin üstünde kesin egemenlik kurduğu dönemlerde ise gerileme bir yazı haline gelmiştir. Çünkü, işbölümü kuralları gözden edilmiştir. Ve çünkü, işbölümülerinin en doğal ve doğrusu, yönetenlerle, yönetenlerin arasındaki uyuma dayananıdır.

Kudret sahiplerinin belli bir düşünce hedefi gösterebildikleri durumlarda, toplumun bütün kesimleri, özverilerinin sonuna değin yürümekten kaçınmamışlardır. Ama sadece kudretlerinin ölçüsünü sinamak istediği dönemlerde, çekingenlik ve korkunun duvarları arasında, gözlerini yarılara dikmişlerdir. Kudretlerini sinamak isteyenler de, gözlerini yarılara dikenler de yanlıştırlar. Çünkü toplumsal işbölümünün gereklenine uymamaktadırlar.

Yönetenler de, yönetenler de ülkelerinin sorumluluğunu bilinçlerinde duyuyorlarsa, yalnız bir toplum üretmekten korkmazlardır. Bilinci toplum, geleceğe dönük olabilendir. Bunun birinci kuralı da, toplumsal işleyiş konusunda düşünelerin açıkça belirtebilmesidir. İste kudret sahipleriyle düşünün insanlar arasındaki işbölümünün temeli bu noktada atılır. Hiçbir, diğerini yoksayamaz. Ama hiçbir de işlevinden geri duramaz.

Düşünen insan, düşünelerinin toplum yararına olduğunu kestirdiği anda açıklayacaktır. Yöneten de, düşünelerin toplum yararına olup olmadığını denetleyecektir. Bu işbölümünün kaçınılmaz gereğidir. Yöneten yasalar çıkaracak, kendi görüşleri çerçevesinde toplumun geleceğini belirleyecek bir düşünce ortamını düzenlemeye çalışacaktır. Düşünen ise, toplumun geleceği konusundaki önerilerini, tipki yöneten gibi açıklıkla ortaya koyacaktır.

Zaman zaman yönetenin istehciyle, düşünün önerisi çelişebilir. Hangisinin haklı olduğunu zaman gösterecektir. Ancak kesin olan bir şey varsa, düşünelerin açıklanması değil, açıklanmaması daha tehlikelidir. Patlamaları boşalmalar değil, birikimler meydana getirdiği için...

Son Basın Yasasına bu açıdan bakmakta yarar var. Toplumun geleceği adına düşünmekle yükümlü olanlar, düşünelerini bütün yasaklara karşı açıklamakla görevlidirler. Bu düşünelerin sakıncalı olduğunu savunan kudret sahipleri de, onları engellemek zorundadır. Gelecek her zaman böyle kurulmuştur. Yine böyle kurulacaktır.

Baskılar, düşünelerin açıklamasını engellemeyecektir. Çekinenlerle, korkanların sayısını artıracaktır. Bundan zarar gören de ülke olacaktır. Ama, ülkesinin geleceği konusunda kendisinin de söz sahibi olduğunun bilincine varan aydınlar, yasalara karşı da doğrular savunmayı sürdüreceklerdir. Çünkü, ölüm herkesin sonudur.... Ama düşünce herşeyin başlangıcıdır.

mürmeye daha da hız vermiştir.

Ucuz hammaddeden, pahali ilaçlar yapamayacak bir duruma geldiğinde, fatura oyularıyla, soygun sürdürmüştür. Bunun örneklerini yukarıdaki küplerlerde görürsünüz. İş bu kadarla bitmemektedir. Halkın, son umudunu acımasızca sömurenler, her türlü ulusal ilaç girişimini engellemek için akıl almad dolaplar çevirmektedirler. Sosyal sigortaların yerli hammaddesi girişimi engellenmiş, Sağlık Bakanlıkları, fiyat denetiminin ötesine gidememiştir. Bunları biraz aralayabilmek amacıyla yaptığımız bir röportajı, altıncı sayfamızda sunuyoruz.

Bütün bunlara bakarak varılacak sonuç, Devletin ulusal ilaç sanayiini kurarak, halkın "son umudunun" sömürüsüne son vermesi nin gereklidir.

Erdölen'in resim sergisi açıldı

Şadiye Erdölen'in resim sergisi 1 Ekim Cumartesi günü Taksim Sanat Galerisi'nde açıldı.

Erdölen, 15 Ekim Cumartesi günü sona erecek olan sergisinde öğretmenlik yaptığı yerlerden, peyzajlar, aileden portreler, anılarından kompozisyonlar sunuyor.

Ankara Halk Tiyatrosu Bürokratlar'la perdesini açıyor

Ankara Halk Tiyatrosu, perdelarını ekimde Erhan Bener'in yazıp, oynaslaştığı Bürokratlar adlı oyunuya açacak.

Oyunu Orhan Erçin yönetiyor. Ankara Halk Tiyatrosunun 1983-84 döneminde sahneye koyacağı öteki oyular İrfan Yalçın'ın Plastik Hayatlar, Erkan Yücel'in Anakuzuları adlı yapıtları ve Akça Güler ile Karaca Gülmez adlı bir çocuk oyunu.

STAV

Venüs Tiyatrosu İstanbul Devlet Tiyatrosu tarafından kiralandı

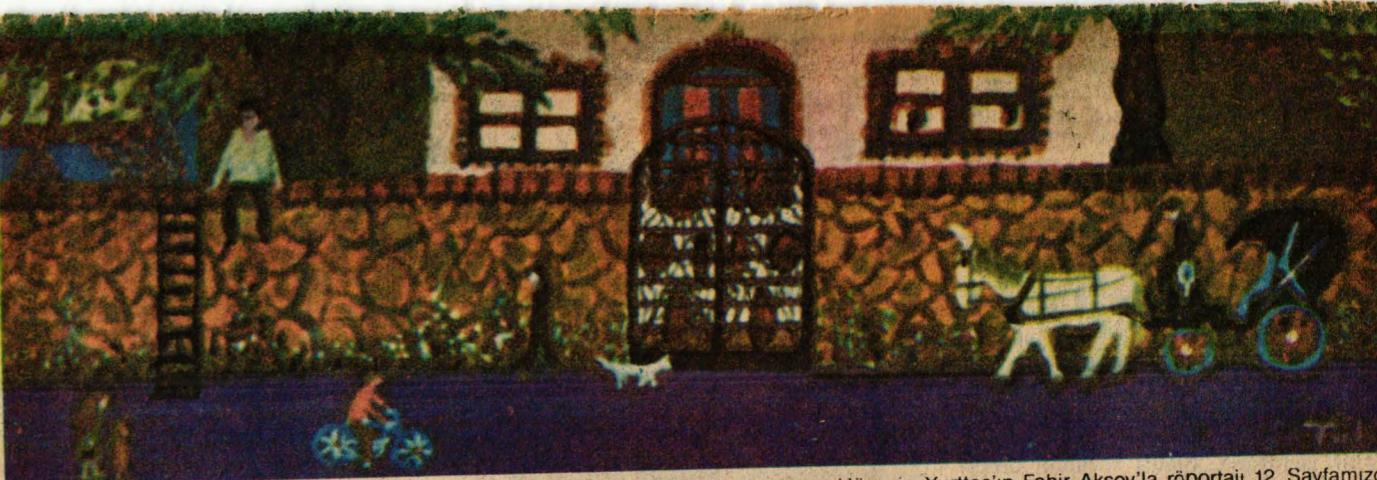
Venüs Tiyatrosu yıldızı 30 milyon liradan İstanbul Devlet Tiyatrosu'na iki yılliğine kiralandı. Venüs tiyatrosunda oyularını süren Nisa Serezli-Tolga Aşkınler ile Altan Erbulak Erol Günaydın tiyatroları salonsuz kaldılar.

Konuya ilgili olarak görüşlerini aldığımız saatçilardan Nisa Serezli, tiyatronun kiraya verilmesinin üzücü olduğuna dejenerik kararın değiştirilmesini istedi. Serezli sözlerini söyleyerek:

"İstanbul Devlet Tiyatrosu'nun bu salonu yıldızı 30 milyon liradan kiraladığını duyuncu şaşırıyorum. Devletimiz bir taraftan özel tiyatrolara des-tek olup yardım etmeye çalışırken bir taraftan da özel tiyatroların salонlarını elinden alması bir tezat teşkil etmiyor mu? Ben bu sezon oturup bir çare bulana deigin düşüneceğim."

ERBULAK: "KARARA SEVİNDİM..."

Öte yandan aynı sahnede oyular sahneleyen sanatçı Altan Erbulak ise kararla ilgili görüş-

Fahri Aksoy - Boğaziçinden

Hüseyin Yurttaş'ın Fahri Aksoy'la röportajı 12. Sayfamızda

YAZKO Edebiyat dört yaşında

Yazko Edebiyat, Ekim 1983'te yayımlanan 36. sayısı ile üçüncü yayın yılını doldurmuş, dördüncü yayın yılına başlamıştır.

Yazko Edebiyat'ın yeni çıkan Ekim sayısında, cumhuriyetin 60. yılında edebiyat açısından kültür bağımsızlığının neresindeyiz konulu bir soruşturma yer almaktadır.

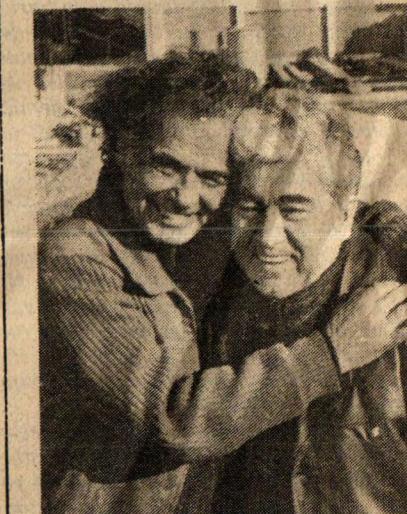
"Tartışma" bölümünde ise, Fethi Naci'nin eleştiri yöntemi ele alınarak eleştiriilmektedir.

Ayrıca, "Şair Eleştirisinin Yetersizliği" ve "Eleştirmen Yok mu?" başlıklı yazılarında eleştiri konusuna ağırlık verilmektedir.

Freud'un 44. ölüm yıldönümü

Freud'un 44. ölüm yıldönümü nedeniyle, 7. sayfamızda Prof. Dr. Metin Özak'ın bir yazısını ve Prof. Dr. Süleyman Velioglu ile yapılan bir röportajı sunuyoruz. Gelecek sayımızda ise Prof. Özcan Köknal'ın, Doç. Dr. Günseli Peker'in, Reich ve Bertan Onaran'ın Freud'la ilgili yazılarını bulabilirsiniz.

"Nail Çakırhan'ı Nail V ile çelmelemek istediler" (Şahap Balçioğlu'nun N. Çakırhan'la röportajı 11. sayfamızda)

Ayla Kutlu "Cadi Ağacı"ni anlatıyor:

"Ölümün bütün toplumsal ve psikolojik koşulları hazır bekliyordu"

Kaçış, Islak Güneş romanlarının yazarı Ayla Kutlu'nun son romanı Cadi Ağacı Bilgi Yayınevi'nce yayımlandı. Kaçış'la yeteneğinin değerini benimsenmiş Ayla Kutlu, edebiyatımızın yeni kazançlarındandır. Hayati bütünüyle görebilecek bir bakış açısından sahip olan Ayla Kutlu, bu bütünde görebildiği her şeyi roman malzemesine dönüştürebilecek güçtedir. Gözlemleri, saptalarları şaşkınlık uyandıracak bir dikkatin ürünleridir. Ayrıntılara, gerektiği kulanılabilecek bir öğe değil de, işlenen durumun kendisi kadar bağımsız ve önemli bir öğe düşüncesiyle yaklaşması da Ayla Kutlu'yu ilginç kılmaktadır. Eşsiz bir iç zenginliği, içtenliğin çeşitliliği, dillekizorlukları yenerek dileğinde biçimleri yaratma rahatlığı, Ayla Kutlu'nun güç aldığı kaynaklardır.

MUZAFFER BUYUKCU

BUYUKCU: Sayın Ayla Kutlu, Cadi Ağacı'ni okuduktan sonra çikardığım bazı soruları getirdim size. Cadi Ağacı ile ilgili kim düğümleri çözübilirsek sevineceğim, sayınrom okurlar da benim sevincime ortak olacaktır.

Sayın Ayla Kutlu, her romanın kendine özgü bir yapısı vardır. Bu yapı çeşitli durumları, sorunları, savaşları, duygular ve düşünelerdeki yoğunlaşmaları, gelgitleri, sarsıntıları, birbirinden anlamlı tablolari, sonsuz devinimleri vb. içerir. Bunlar; sürtümler, arka arkaya sıralanan olayların yarattığı ürünlerdir. Bir çikmaza saplandırmızda, aşamayağımız bir engelle karşılaşlığımızda, yaptığımız yanlışlıklara ilişkin yüzlerce soruya dört elle sarılırız ve bu soruların aracılığıyla bizi kurtaracak bir yol aramaya çalışırız. Hayatımı bu yöntem olduğu gibi Cadi Ağacı'na aktarılmıştır. Hatta roman bir bakıma sorulardan oluşan bir temelin üzerinde yükselmektedir. Bir karışıklıkta sonrada bir soru, bir yenilgiden sonra bir soru, bir bunalmış çokıntusundan sonra bir soru. Sorular, sorular... (Ölümsüz gerçeklerimizden birisidir sorular, varoluşumuzun en büyük nedenlerindendir. Bakın ben de soru soruyorum şimdii) Sayın Ayla Kutlu, bu sorular, karşılaşılan güçlükleri ortadan kaldırmayı beceremeyen zayıf kişilerin dışa vurdukları tepkilerle mi ilgilidir? Yoksa bu soruların birinci amacı insanın iç evrenindeki karanlığın aydınlatılması, bir düzene kavuşturulması düşüncesiyle mi ilgi'dir?

Ayrıca kişinin hangi durumlarda gücsüzleştiğini, hangi durumlarda güçlendiğini belirtmekle bir bağlantısı var mı bu soruların?

KUTLU: Sayın Buyrukcu, siz nasıl tanıma ve genel bir değerlendirmeye amacına yönelik cümlelerle girdiyseniz konuşmaya, izin verirseniz benim için önemli bir noktayı önceden belirtiyim: Cadi Ağacı adlı romanda, söyleyebleceklerimi söyledim. O yüzden, romana ilişkin soruların yanıtı kitabımda bence. Konuşmamızı, romanı sizin gibi çok dikkatle okumuş yılların yazarıyla, bilen iki

bastırın kişisel yalnızlıkla mı ilgilidir?

Nefret ettiği kişilerin arasındaki doktorluk mesleğini isteksizce yürütmesini, o karacılıkçilerin kendisiyle alay etmelerini —kasap— sıfatını yakıştırmalarını; dengesiz evliliğini, çocuğun ölümüyle sevdiği adamın kansere yakalandığını; annesyle kardeşe yabancılışmasını; kimseyi beğenmemesini, kimseyle bağdaşamamasını, yalnızlığını somutlaşan etmenler olarak ileri sürebilir miyiz?

KUTLU: Bu sorunun son bölümune sanat tarihimize ve eleştirmenimiz Sayın Atilla Özürkumlının değerlendirmesini aynen alarak yanıt vermek isterim. Çünkü, Sayın Özürkumlü, bu yanıt çok iyi veriyor, şöyle diyor: "Önce kızının, sonra gerçek sevgiyi yaşadıgı Halil'in ölümü, evinde gizlenmesini kabul etmişken, korktuğu, o gece evine gitmediği için sokakta kalıp kurulan Nahit'in sakat kalması, belki Nilüfer'in hayatındaki özgül olaylardır; ama bu aşırı örnekler, olağandaki trajiği, alışığı için farkına varılmayan trajikliği belirginleştirirler o kadar. Nilüfer'in trajedisini, bu katlanılmaz acılarla uğraması değildir cünkü, yalnızlığıdır."

Kesinlikle böyledir. Görünür nedenler, romanın çatısını kurarken, Nilüfer'in yaşamını öyküleştirdikten, ağırlık taşıyan olaylar bunlar kuşkusuz. Eksikliklerinin, doyumsuzluğunun, güvenilmezliğinin, sevgisizliğinin farkına vardığı günlük olaylar da etkin oluyor giderek. Kendisini son noktanın yakınına getiren şey, bir lokantadaki karşılaşma ve kendisine verilen selâm. Bu ile onun içine nedeni çözülmlesi gereken önemli bir olay. Nilüfer çok şeyi anlayacak kadar akıllı bir kadın. Üstelik kendini sürekli ırıldıyor. Bu iyi. Öte yandan sürekli olarak dinliyor. Yapılmış geleneklerin varlığını biliyor da, bunun için eyleme geçeceğ gücü bulamıyor. Bir şeylere körükne inanmanın rahatlaticı olduğunu, kendisini güçlü kılacağının farkında, yine de inanamıyor. Bu inançsızlık, yalnızlığa neden olan şeylerin en önemlerinden biri, bence.

Peki, Nilüfer, halktan nefret ettiğine göre hangi kesimin temsilcisidir? Yani temsilci olabilecek nitelikte midir?

KUTLU: Nilüfer'in bu toplumun sağlığından metinlerden üst düzeyde pay almış biri olarak irdelediğimiz davranış, değer ve yargiları sizin saylıklarınızın gerçekten. Şimdi soruya gelelim: "Acaba gerçek böyle midir? Aydınlar bilincsiz kitleden nefret mi ediyor? Yoksa

rim bulmuş ve tartışmasız kabul etmiştir. Oysa Nilüfer doğruları bulamıyor hiç. Yapmak istedikleri gerçekte, çevresine rahatsızlık vermet bir yana, tersine, öyle ya da böyle hizmet sunmak için başlanmış girişimler.

Zit güçlerin, birbirlerini etkileyecelerinden hiç kuşkum yok. Düşünürsek olayımızda bu güçler tek bir varlığın içinde çarpışıyor. Bir beden, bir kafa var. Eylem alanları tek. Bazen biri, bazen diğeri etkin olabiliyor. Öyle olmasa, insanın her zaman kendisiyle barış olması gerekmek miydi? Nilüfer, yanlışlarının savunusunu yapmak istiyor önce. Ama artık, bunların yetersiz kaldığını anlayacak kadar aklınamış. Hem, bikiş bu tartışmalardan, kendini kendine savunmaktan. Anımsarsınız, Nahit vurulduktan sonra, yanlış yaptığı bile bile, herkese; hor göründüğü Çinçin'lilere bile savunmaya çabalardı kendini. Sonra, Nahit'e yardım ettiğine kendini inandıracak, onun yaptığı türden eşya alıp, sağa sola arımaçın olarak dağıtır. Bunu yanında, kardeşi İsmet'in, karısına bu olaydan söz etmesi olasılığını düşündüğünde bile isyan eder. Kardeşle konuşmaz bu olayı. Ona açıklayamaz. Çok mu güçsüz bu kadın? Maddesel koşullar yönünden değil ama, gelen kabullenmekten başka şey yapıp yapmadığı sorulursa, böylesi bir sorunun yanıtı evetdir: Çok güçsüz.

BUYUKCU: "Korkuyordu. Başına geleni anlamaktan. Anlarsa korku sözçüğünün çağrıştıracağı izlenimler bile eksik kalacaktır gerçek duygularının yanında." Yaşadığını içtenlikle sergileyen, giz kalabalığını dağıtmaya, dağıtamadıklarını ugraş alanının dışında bırakmaya yeterlen, saptadığı kimin gizlerin kimliklerini değiştiren, hayatla bilinci bir biçimde savaşan Nilüfer'in konumuya gelişmiş mi bu sözler? Çünkü biz Cadi Ağacı'nda yansıtılanları bilgi düzeyi yüksek, kapaklıklara, bağınlıklara saldıran, hayatı akitliği bütün bölgelerde özgür olmak için çırınan bir aydının serüvenlerinden, değerlendirmelerinden öğreniyoruz. Yaşadığıyla böylesine içe bulunan, sessizliğin sesini iştecek, gölgenin ağırlığını hissedeecek, kadar duyarlılık, incelikle ve bir bakıma algıladıklarının da ötesine sıçramaya, oralarla varolduğunu düşlediği gizlilikleri özümleme ye hazır bir kişi, başına gelenleri anlamak için korkuyor?

KUTLU: Sayın Buyrukcu, Nilüfer'i biz, süperlüks bir otelin her yanına halıyla kaplı, çok soğutulmuş tuvaletinde, bir aynanın önünde, olanları unutmak isterken bırakık, dördüncü bölümün sonunda.

Besinci bölüm, sizin sorunuzdaki cümlelerle başlıyor. Anlıyor musun, unutmak istediği olaylardan biri Nilüfer tarafından yaşamaktadır. O gün, kızının gözlerinin önünde

"Cadi Ağacı adlı romanda, söyleyebleceklerimi söyledim. O yüzden, romana ilişkin soruların yanıtı kitabımda bence."

mış olmaz mıymış? Siz okur musunuz dönde dolana kendini anlatan birini?

Yaşamında bir anlam kalmadığına inanan bir kadın, kendisini etkilemiş her şeyi suçluyor ve yadsıyor. Sanatçılarından önce, hastalarını, dava arkadaşlarını, doktorları, en yakın dostunu, bütün toplumsal değerleri, Saadet Faik'in o güzeli öküsunun onuru, güzel Nevîn'ini, erkekleri, kadınları, hatta sakat kalmasına neden olduğu Nahit'i bile suçlamadı mı?

Bir şeyi açıklamam gerekiyor: "Çift zamirliler" deyimi, iki yüzlüler anlamına değil, Roma İmparatoru Sezar'ın kullandığı biçimde kullanılmıştır. Kendini, görevinden dolayı bir başka kişi gibi gösterdiği olur Sezar'ın.. "Ben" dediğinde insan olan Sezar, "o" dediğinde, İmparator Sezar'ı hatırlatmak ister. Sanki o, ondan başkasıymış gibi. Nilüfer burada "Çift zamirliler" deyimini bu amaçla kullanıyor.

BUYUKCU: Otomobilyle bir ağaca çarparak intihar etmeye düşen Nilüfer, bu taranmış kaza sonunda kendisile birlikte olacakları —bu cinayette kurban gitmelerinden— sevinç duyar gibidir. Ayrıca bu sevinçten taşan dehşeti bir umursamazlık, dehşetli bir nefret kurcalamaktadır kafasını. "Kim olursa olsun karşısından gelen. Önemli değil. Onun ardında kalan; anası, karısı, çocukları, başkaraları da önemli değil. Varsın onlar da acı çeksinler. Varsın onları da yaşamaları değişsin." İyi, güzel de kendisinin intihara sürüklenesinde zerre kadar rolü bulunmayan birini ya da birilerini ölüme attmak, hayatındaki iniş çıkışlarını, çöküşlerini, hataların hesabını o, varlığından habersiz kişi da kışılardan sormaya kalkışmak, bir ruh saklığı değil midir?

Yoksa Nilüfer bir canavar mıdır? Cesare Pavese "Sıkılgan katillerdir intihar edenler. Sadızm yerine Mazohizm." diyor. Oysa Nilüfer, sadızmle mazohizmi birbirinde eritiyor. Acaba başkaldırdığı her günde, kışılardan sormaya kalkışmak, bir ruh saklığı değil midir?

"Haksızlık etmeyelim

kişi olarak düşünürsek bu çok yararlı olur diye düşünüyorum. Uygun görürseniz bunu en başta yöntem olarak benimseyelim ve sonrasi sizin sorularınız çerçevesinde tartışalım.

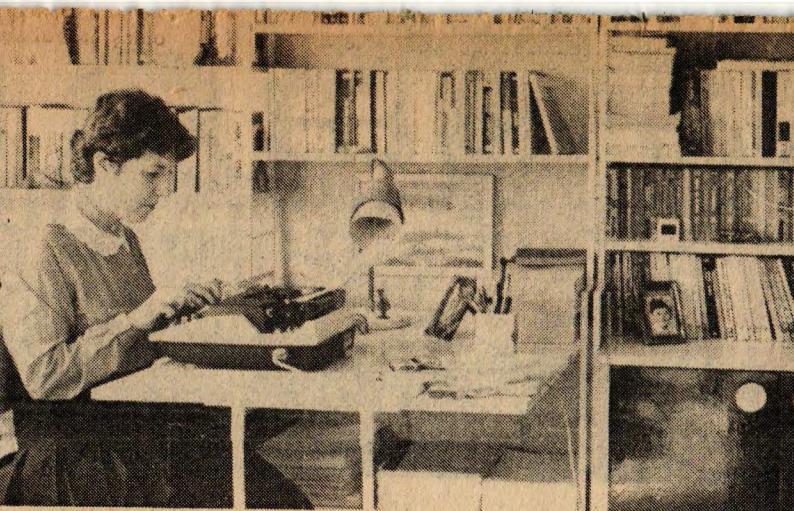
Romanın sorularından oluşan bir yapıyı ölçü saptaması çok doğru. Nilüfer, hemen bütün dayanaklarının çöktüğü kanısına varlığı yerdedir romanın başlangıç ve bitim süresini kapsayan birkaç saat içinde. Roman, haksızlığa uğramışlık inancıyla başlıyor, bir sürü soru ve irdelemeden sonra, savunma çabalarını yitirdiği yere vardığında bitiyor. Buzaman içinde romanın kahramanı güçlüğü ortadan kaldırımı düşünmeyecek noktaya geliyor. Kendince bir kurtuluş yolu bulmuştur: Doktorluğunu, herhangi bir örgütte bir kayıt memurluğu gibi sürdürmesi olağanı... (Sayfa: 196) Ama artık, bu da yetmiyor kendisine. Buncu sorunun bizleri ulaşıldığı bir gerçek var: Sürdürülen bir işin olması, toplum içinde yüzleşen saygılılığın bulunması, ekonomik özgürlüğe kavuşulması, düşnen insan için yeterli değil. Nilüfer çok önemli bir şeyi fark ediyor: Sevme gümünyi yitirmiş bir insan olduğunu. Bunu önceleri yalnızca seziyordu belkiama, sona varlığına artık kesin olarak biliyor. Böyle bir iç yapı, olay, neden, sonuç ilişkisi sürekli sorular sorulması gibi bir teknik gerektiriyor du her halde.

İşinde, dostluk ve arkadaşlık ilişkilerinde, aileyle bağlarında bütün girişimleri, alışverişte zararlı çıkmamak telaşına bağlanmış hep. Bunu bilinçle yapmamış. İçinde olmuş birşeyler var ve o bunların farkında olduğu, sevgiyi, sevme gücünü yitirmiş olmanın sonuz yalnızlığını yaşadığı için, hep kaçış yollarını arıyor.

Sorunun ikinci bölümünün yanıtını kitapın bir alıntıyla noktalınamak isterim: "Tüm bağlar kopmuştu. Durkheim'e göre, ölümün bütün toplumsal ve psikolojik koşulları hızla bekliyor." (Sayfa: 194).

BUYUKCU: Toplumdan, çevresinden, gelenek ve göreneklerden, yürürlükteki ahlâk anlayışından, çeşitli baskılardan yakınan Cadı Ağacı'nın başı kişi Nilüfer, Avrupa'nın en uygur ülkelerinde hayata geçirilen ama bize göre epey özgür yaştırlara es bir yaştırlı sürdürmek istemektedir. Evet, isteklerini hiçbir engelin varlığını hissetmeden gerçekleştirsin; kuralları çiğnesin, tepki görmesin, yadigarınmasın; alkışlanması da burun kıvırılmamasın eylemlerine. Alışverişlerinde, ilişkileri başlatıp bitirmelerinde, kendini mutluluğun doruklarına ulaşacak dengeler hep ayakta dursun ve bu uygulamadaki işlemler kişiliğinden hiçbir şey götüremesin, onuru yarananmasın, kazancı azaltmasın; bağımsızlığını, özgürlüğünü korusun, buruycası ortamı, yetkilileri yitürmesin... Bu düşünceleri atılıyor ama başarı sağlayamıyor, ilişkileri eleştiriliyor, bir takım sıfatları damgalanıyor... Bu sonuçlar ve kötü ürünler Nilüfer'i bunalımlara, karamsarlıklara yuvarıyor ya, bunalımların, karamsarlıkların tutuşağı olmuyor, doğruluyor — belki bir şeyle ri kurtarabilirim — umuduyla bir partinin çalışmalarına katılıyor.

Sanki, düşlediği hayatı gerçekleştirmesini hoşgörüle karşılayacak bir topluluk oluşturmak istercesine ezilen ve pek çok şeyle yanan kitleleri, kendine doğru gelen düşünceleri çizgisinde bilincleştirmeye çalışıyor... Çalışır ama yüzlerce yılın kafalarla ve kişiliklerde büyütüp kalınlaştırdığı özleri parçalayamıyor, eski alışkanlıklarından, mağara hayatını anumsatan hayatlarından koparıp bir milim ileriye götürmemiyor. Göttüremeyince de kendisiyle birlikte — daha bir insan olus — savaşımıza katılmayanlardan uzak-

"Toplumun her kesiminde olduğu gibi, sanatçılar arasında da yalnız kendi benzeriley dolu kişiler elbette vardır."

sa bağlıyorlar mı?" diyorsunuz ve bu sorunun yanınızı da veriyorsunuz: Bir aydın olarak. Romanın kahramanına ilişkin soruya gelelim: "Peki, Nilüfer, halktan nefret ettiğinde göre hangi kesimin temsilcisidir? Yani temsilci olabilecek nitelikte midir?"

"Farkındaydım, her sorunda, her çözüm arayışında, kendi benliği çıkıyordu karşısına. Yadsıyalabilir miydi? Bireydi. Nilüfer'in ben'i en saygı duyduğu, tek boyun eydiği şeidi. Değişmesi olanaksız bir güçü o. Kendi derinliklerinde yürümek için, kendinden kurtulmak once... Dudak bütüt, olur şey miydi?" (Sayfa 195).

Apaçık. Gençliğinde popüler bir kadın. Sonra solculuğa soyunuyor, hemen kiriliyor, hemen hıncınlıyor, hemen çekiliyor, bu arada, onuruya ayrıldığını inanacak kadar hoşgörülü davranıyor kendine. Dahaşını yapıyor, o dönemde hiç yaşamamış kabul ediyor. (Sayfa 17).

BUYUKCU: Yaptığı kimin yanlışlıkların, işlediği sandığı suçların karşılığını, acı çekerek ve —benim yüzümden oldu— tavrını taksinarak veren Nilüfer, bu tavrıyla duygulu, özverili, sorumluluk bilincine sahip, toplumsal yani gelişmiş bir ayındır. Ama aynı Nilüfer, istek ve amaçlarını her şeyin üstünde tutan, almaları, doymaları hayatının tek sorunu haline getiren, sevdigi kişiyle birlikteken bile yalnız kendini düşünen bir bencidir. Burada bir terslik yok mu?

Bencili, kendi doğrultusunda yürüken bazi kimselerin ölmeleri, devrilmeleri, çukurlara batmaları hiç ilgilendirir mi? Bu durumu ereğine yaklaşırken meydana gelen bir takım olayların üzantisini diye kabul etmez mi? Bazı kişilerin aleyhine işleyen bir talihsizlik diye nitelendirmez mi? Ortada bizce belirgin bir suç buluna bile o suçu benimseyip acılar sağına yakalanır mı?

Öyleyse Nilüfer'in suçluluk kompleksinin altında yatan nedenler hangileridir?

Bir karakterdeki zıt güçler, madalyonun birbirine benzemeyen yüzlerini, birbirinin egemenlik kurduğu alanlardaki devinimleri yonetebilirler mi?

KUTLU: Bence bir terslik yok. Bilinçli ve bilinçsiz yanları çarpıştığından, bilinçsiz yan giderek ağır basıyor. Bunda, yaşadığı olayların, onların biraktığı izlerin etkisi vardır. Aslında kötü bir insan olmadığını biliyoruz Nilüfer'in. Zayıf ama. Bencili, kendi doğrultusunda yürüken bazı kimselerin ölmeleri, devrilmeleri, çukurlara batmaları ilgilendirmeyebilir. Bir ereğin varsa... Nedir Nilüfer'in ereğ? Hiçbir şey. Boyuna düşüşüne ve kendine bir yol bulmayı kabulüyor. Bilinçli bencillikte insan sürekli olarak değişmeye çalışamaz. Kendini irdelemek bile. Doğru-

yere düşerek ölümesinden sonraki günün sabahıdır. Kendisine ilaçlar verilmiş, uyutulmuş, uyuşturulmuştur. Bilinci ilk anda yeterince aydınlatıcı değildir ama, yine de, kaçması gereken bir şeyler olduğunu farkındadır. Korkusu bundan. Yirmi yıl öncesini yaşıyor Nilüfer orada. Uyandı, başına gelenleri anlamak istemiyor. Anlarsa, korku sözüğü bile eksik kalacak. Ölüm gelmiştir. Çocuğunu ve çocuğunu getirdiği bir sürü güzel şeyi görmüştür. Düşünme yetisi etkinleşmeye başlamıştır ama, duyguları hareketlez, uyuşuktur. O günkü Nilüfer, bu günkü Nilüfer'den farklı bir kadın. Yine yalnız ama büyük yanlışlıklar yapmamış, iyi olmak isteyen, bilinci gelişmemiş, biraz tembel, bilir sorumluluklarından kaçan bir kadın.

Sözünü ettiginiz duyarlıklara erişmesi ve bunu yaşamanın içinde yoğunlaşması daha sonra. O günlerin Nilüfer'i çevreyle uyum sağlayamayan, herkesi çok önemseyen, ekmek kapıları kapanan gizli işçiler için üzülen, ilk kez gerçek bir aycıla karaşlaşmış için (Şaziment Hanımın acısı) el uzatmasını bile beceremeyen, bundan çok rahatsızlık duyan, bir şey yapamayan ama, bir şey yapmayı, en zor şeyi yapmak kadar zorlukla kabullenmeye yimlerdeki Nilüfer.

Böyle bir insanı, üstelik tek çocuğunu yitirdiğinde, bizim kitabı boyunca tanıdığını kadın olarak kabullenmek ve yazmak olanağı yoktur kanımcı.

BUYUKCU:hele hele birbirlerinin kirli çamaşırlarını her zaman her koşulda ortaya çıkarılmaya, daha da kirli göstermeye çalışan, yalnızca kendi yazdırıklarını okuyup onları beğenen yazarlar. / Onların tümü, kızın güneşe çıkışmış küçük solucanlardır. Kuruyuverip artlarında savrulmaya hazır bir kabuk bırakınca yirminci yüzyılın Sezar karikatürleri... Çift zamırlılar... Nilüfer onlara bu adı takılmış.

Cadi Ağacı'nda Nilüfer'in vu toplumu, bu

aydınlarımıza. İnsanlar entere edilebilirler, bazen de insanlar kendi kendilerini entere ederler... Nilüfer, kendi ben'inin çevresinde büyük bir sarmal çiziyor önceleri. Çevresine, insanına sorumluluk duyuyor. Tek başına değil. Kendi içine düşmüş değil."

lim. O paragrafin bütünü okursak, bu açıkça ortaya çıkıyor:

"Ne işi vardı Tahsin'in bu adamla? Kendisinden söz ederlerken mi üstüne gelmiş yoksa? Ama öyle olsayı Tahsin, böylesine rahat görünmezdi. Kaç yıllık dostu o. Üç erkenci oluklarına göre, belki bir iş yemeğidi. Ressam bozuntusıyla ne işi olacak Tahsin'in? Bütün sanatçılar severdi Tahsin'i.

(Tahsin'in tiyatro eleştirileri yazdığını da bu arada hatırlatıyorum.) Birbirlerini sevmeyen ressamlar, birbirlerinin gözünü oymaya hazırlamalar içinde kendini zayıflatmış duydukları, öfkelerini başkalarına yönelikle birlikte, bu öfke dönüp dolasıp yine kendisine döndükçe, kurtuluşun ölüm olduğunu düşünmeye başlıyor. Ama bu sağlıklı düşünce değil. Öyle bir ortamda değil en önce. Sonra çok içkili, sarhoşluğu geçmiyor. Artık başıboş bir öfke biçimine dönen düşüneleri, o anda, spontane olarak söylemek gerekiyor.

"Eziyet ettiler, eziyet ediyor..." biçimde bir düşüncesi olduğunu sanıyorum Nilüfer'in. Öyle olunca, geri kalmış toplumun, geri kalmış insanların tutumı vardır denilebilir mi, biraç kuşkuluyum. Geri kalmış biri değil ki Nilüfer. Daha önceki sorulara nitelikini irdeledik. Böyle bir yargı bana ters geliyor. Nilüfer, isteyerek kötülükle yapmamış. Toplumsal yargılara alırdırmamaktan değil, te:sine onları önemsemekten; korkaklıktan, zamanında karar verememekten, sonuna kadar direnememekten dolayı, bulduğu kaçış yollarıyla batağa saplanıyor.

Böyle bir yakıştırmada bulunamayız. İlkelliktir bu, körlüktür. İnsansal değerlerin vurulmamıştır. Nilüfer öyle biri olsayı, onu anlatmamız da.

BUYUKCU: Teşekkür ederim.

cum karşısına nüklügüm savunanı da gayet dikiyor. (Eziyet ettiler, eziyet ediyor.) Ne dersiniz, Sayın Ayla Kutlu, (Eziyet ettiler, eziyet ediyor) düşüncesinde geri kalmış toplumun geri insanının tutumu mu gizli? "O insan kendisine ömür boyunca yapılan boyuna tekrarlar durur ve böylece kötülüklerden hiçbir zaman arınma olanağ bulunmayacak kuşaklar birbirlerini işler. İşte bu da onun son örnegi." gibi bir yakıştırma da bulunabilir miyiz?

Bu karışık ve şaşkıncı durumun yorumunu yapar misiniz?

KUTLU: Evet, Nilüfer için sadomazohist bir kadın denilebilir. Nilüfer kendi başına önemli kararlar vermiş ve bunları sonuna kadar uygulamış biri değil. Kendi sonuna ilişkin kararları da uygulayacağına sanmadam ben kendi adıma. Gerçi son, okura bırakılmıştır, ama ben de okur olarak fikrimi açıkladım, diyelim. Bunu nereden çakardığımı sorabilirsiniz... Şuradan: "Ne zamandan beri tanımak için yüzüne bakmadığı bu kadının ardından söylenecek sözlerden duydugu rahatsızlık olmasa, direnmesine neden olacak şey kalındı artı. Bu da yeterli değil işte. Bin kuşku içindeymiş gibi çekingen kılıyor kendini. İçinde simdi bile, güvenilir, yaratıcı bir şeyleർ kalkdı boş inancını estiriyor zaman zaman."

Bir başka nedeni daha var. Romanın başında, Nilüfer'in ölmek gibi bir düşüncesi yok. Bu apaçık belli. Ama giderek, hesaplaşmalar içinde kendini zayıflatmış duydukları, öfkelerini başkalarına yönelikle birlikte, bu öfke dönüp dolasıp yine kendisine döndükçe, kurtuluşun ölüm olduğunu düşünmeye başlıyor. Ama bu sağlıklı düşünce değil. Öyle bir ortamda değil en önce. Sonra çok içkili, sarhoşluğu geçmiyor. Artık başıboş bir öfke biçimine dönen düşüneleri, o anda, spontane olarak söylemek gerekiyor.

"Eziyet ettiler, eziyet ediyor..." biçimde bir düşüncesi olduğunu sanıyorum Nilüfer'in. Öyle olunca, geri kalmış toplumun, geri kalmış insanların tutumı vardır denilebilir mi, biraç kuşkuluyum. Geri kalmış biri değil ki Nilüfer. Daha önceki sorulara nitelikini irdeledik. Böyle bir yargı bana ters geliyor. Nilüfer, isteyerek kötülükle yapmamış. Toplumsal yargılara alırdırmamaktan değil, te:sine onları önemsemekten; korkaklıktan, zamanında karar verememekten, sonuna kadar direnememekten dolayı, bulduğu kaçış yollarıyla batağa saplanıyor.

Böyle bir yakıştırmada bulunamayız. İlkelliktir bu, körlüktür. İnsansal değerlerin vurulmamıştır. Nilüfer öyle biri olsayı, onu anlatmamız da.

SOMUT
HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Yıl: 3
Sayı: 36
Fiyatı: 70 lira
Tarih: 7 Ekim 1983

S.S. Yazar ve Çevirmenler Yayın Kooperatif-YAZKO adına Sahibi ve Genel Yayın Müdürü: Erol Toy / Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayri Aslıyazıcı / Müessesesine Müdür: Hayri Eroğlu / Teknik Yönetmen: Refik Sinan / İlhan Müdürü: Nuri Dikaç / Ankara Temsilcisi: Ali Alkan İnal / Yönetim Yeri: Türkocağı Caddesi No: 17 Kat: 2 Cağaloğlu / Yatırıma ve Havale Adresi: YAZKO, P.K. 442 Sirkeci, İstanbul / Telefon: 522 78 45 / Abone Koşulları: 6 aylık: 1750 lira, 12 aylık: 3500 lira / Yurtdışı için iki katıdır / İlhan sayfalarında santim / sütun: 800 lira, diğer sayfalarda santim / sütun: 1000 lira (ilanlar için sütun eni 3 cm'dir) / Dizgi film, ofset hazırlık: Çağdaş Yayıncılık ve Basın Sanayii A.Ş. / Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. / Dağıtım: Hürriyet Holding A.Ş. Son baskı tarihi: 4 Ekim 1983

ARAŞTIRMA

KUVÂ-YI MİLLİYYE ŞİİRİ - 7

HÜSEYİN FERHAD

Şairliği düşünürüğü yanısıra, iyi bir söylevci de olan Mehmet Akif Ersoy(1873-1936), ulusal kurtuluş savasımızın en önemli şairidir enikonu. Henüz 'yeni yazı'ya geçirilmemiş çok değerli konuşmaların sahibi Mehmet Akif'in İslâmcı dünya görüşü, kalitının nesnel olarak değerlendirilmesinde ayakbağı olmuştur hep. Başka bir deyleşle, çağımıza göre gerici sayılan "ümmetçi"lığı yüzünden tümüyle yadsınmıştır genç kuşaklarca. Oysa, Misirli bilgin Muhammed Abdül'ün idealist yolunda bir gönüllü olarak ve hiç ödürn vermeden çalışan bu gizemcil düşünür, *Safahât I*'in ilkbölmünü oluşturan ("Hasta", "Küfe", "Mey-hâne", "Seyfi Baba" gibi) çok güzel şiirler yazarak kanıtlamıştır şairliğini.. Tüm şiirlerinde belirgin olarak görülebileceği gibi; özde *Türkçülük'lük*'ün, genelde mil-

liyetçilik'in İslâm dünyasını parçalamaya yönelik amaçlarından ötürü onların varolduğu tüm cephelerin karşısında yer almıştır 1919'a dek. Fakat, emperyalist güçlerin Anadolu topraklarına girmesiyle birlikte, camilerde, savasçı duyguları güçlendirici konuşmalar yapmaya başlamış ve Kuvâ-yı millîyyecilerin yanlarında yer almıştır koşulsuz olarak. Ayrıca, Anadolu'daki dinsel iç ayaklanmaların önlenmesinde silah gücünün yapamayacağını kolaylıkla başardığı gerçekini hiç kimse yadsıymaz.

Mehmet Akif'in 1921'de yazdığı ve aynı yıl ulusal marş olarak kabul edilen "İstiklâl Marşı" ile yazıldığı yıl bestelenen "Ordunun Duası"ndan başka, altı şiri daha vardır millî mücadele yıllarına deðin: "Yarabbi Yer Yok! Deme, Sada Yok Mu?", "Bir Vaizdan", "Cephelerdeki Kahraman Mücahitlerimizle", "Süleyman Nazif'e", "Bülbül",

Mehmet Akif'in şiirlerinde iniþli çıkışlı bir duyu seli, uyumlu bir dil ve ustâ işi kurgu vardır ama "Ordunun Duası", salt ses uyum için yazılmış izlenimi verir size (ya da ben böyle düşünüyorum.)

"Leylâ". 17 Ağustos 1920 tarihli ilk millî mücadele şiriyle, 13 Nisan 1922 tarihli "Leylâ" başlıklı şirinin dışındakiler 1921 yılında yazılmış Mehmet Akif; dökümü ise, söyle: Ali Rifat Bey'in bestelediği "Ordunun Duası", Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetince "marş" olarak kabul edilen şiirlerinden ilki. Büyük Millet Meclisi'nin 12 mart 1921'de **ulusal marş** olarak saptanmış ve iki kez bestelenen "İstiklâl Marşı" ise, ikincisi ve sonucusu. **Marş** olarak yazılan "Ordunun Duası"nın etkileyici söyleminin, dinsel betimlemelerinin ve bu amaç için seçilmiş söz-cükülerinin birliginden oluşan sesyuminde başka bir **şürrsel** değeri olduğunu söylemek güç. Örneğin şu "yneleme"lerdeki İslâm düşüncüsü içlerine sızan "Allah'ın askerleri"ni duyumsamak için 'müslüman' olmak bile gerekmek:

**Amin! Desin hep birden yiğitler,
"Allahu Ekber!" Göoten sehitler.
Amin, amin! Allahu Ekber! Allahu
Ekber!**

Mehmet Akif'in şiirlerinde iniþli çıkışlı bir duyu seli, uyumlu bir dil ve ustâ işi kurgu vardır ama "Ordunun Duası", salt ses uyum için yazılmış izlenimi verir size (ya da ben böyle düşünüyorum). Millî mücadele yıllarda, Kastamonu çevresindeki 'vaiz'lerinde okuduğu "O nur-u gönder ilâhi asırlar oldu yeter! / Bunalı milletin âfakî bir sabah istet (...)" dizeleriyle başlayan bir şiir parçası cami avlularında yankılanıp durmuştur hep. Belki de tek yazılış nedenselliğidir **bu**. **Sebilürreşat**'ın sayfalarında unutulan 14 Şubat 1921 Tarihli bu şiir, **Hâkimiyet-i Millîye**'de yeniden yayımlamasına karşın unutulmadan kurtulamadı pek çok kuvâ-yı millîyye şiri gibi, Mehmet Akif'in bilinmeyen şiirlerinden biri de 28 Mart 1921 tarihli: "Cepheler-

deki Kahraman Mücahitlerimizle" başlıklı olan. İlkin (Mehmet Akif'in kişisel çabalarıyla çikan) **Sebilürreşat**'ta yayımlanan "Cephelerdeki Kahraman Mücahitlerimizle"deki betimlemeler, "İstiklâl Marşı"nın anımsatır niteliktedir. Aynı vurgı "Yarabbi Yer Yok! Deme, Sadâ Yok mu?" başlıklı şiri için de geçerli. Yine **Sebilürreşat**'ta (ve daha sonra **Hâkimiyet-i Millîye**'de) yayımlanan bu şirinde, "medeniyet"in alçaklıla **bir** olduğuunu imleyerek, "medeniyet" adına Anadolu topraklarını işgal edenlerin birer "canavar" olduğunu söyler. Aynı düşünüşün İstiklâl Marşı'nın "Medeniyet! dediğin tek diþi kalılmış canavar" dizesiyle dile getirildiğini biliyor. **Safahât**'a almadığı (millî mücadeleye deðin) üç şiirinden biri olan "Yarabbi Yer Yok! Deme, Sadâ Yok mu?", en önemli şirinden biridir belki de.

yıllarının tanığı bir ozanın **Halet-i Ruhiye**'sini betimleyen dizelerle örlülü üç manzumede bir şairin Ankara'daki savaş yılları ("Bülbül", **Hâkimiyet-i Millîye**, 13 Mayıs 1921): **Bütün dünyaya küskündüm. Dün ak-**
şam pek bunaldım
nihayet bir zaman kırlarda gezmiş köye kalmışım
Şehirden çıkmak isterken sular zaten kararmıştı.
Pek issiz bir karanlık sonradan vâdiyi
sarmıştı
Işık yok, yolu yok, ses yok, bütün hil-
Kuşkulansın. Görelim gayreti halkın tükürün
Tükürün Milleti alâkâra vuran darbelere!
dizelerindeki öfkeli söyleme karşın, 14 Nisan 1921 tarihli "Süleyman Nazif'e", 13 Mayıs 1922 tarihli "Leylâ" da yumuşak bir şürrsel ortamı gizleyemiyor. Daha doğrusu, savaş

nüşünün silahlı gücü olarak da **kuvâ-yı millîyye çeteleri**'nden başka herhangi bir örgütlenme sözkonusu değildir 1920'li yıllarda. Yunus Emre'den ya da Mevlâna'dan Mehmet Akif'e deðin İslâmcılık ise, Osmanlı Devleti'nin resmi siyasiyla çakışır niteliktedir; ancak, bu göründeden 'son' İstanbul hükümetlerinin başarısızlıklarını, emperyalistlerin doğrudan işgalini ve padişahlığın 'ihânet'i'ni ayırmak gereklidir. Yeri gelmişen söyleyelim: Selek'i Yetkin'i yanıtlan İslâmcıların çelişkili davranışları değil, (millî mücadeleden sonra) 'turkî' artıkları **liberal**'ların İslâmcılara kalıcı olarak sahiplenme çabalarıdır. Ama **bu**, 1919—1923 yıllarının en önemli 'kavgacı' şairinin Mehmet Akif olduğunu ve yine Mehmet Akif'in **değerli** bir İslâm düşünürü olduğu gerçekini değiştirmez. Bir "Ordunun Duası" bile Mehmet Akif'in millî mücadeleye **niçin** katıldığını betimler niteliktedir; ve örneğin,

**Türk eriyiz, silsilemiz kahraman...
Müslümanız, Hakk'a tapan müslüman.
Putları Allah tanrıyanlar, aman,
Mescidimizin boynuna çan asmasın.
dörtlüğünden bile, O'nun, sorunu Doğu-Batı ya da Hristiyanlık-İslâmlık olarak gördüğünü çakmak olanaklı: Yani, **ehl-i salih**'le dörtyüzmilyon **müslüman**'ın savası...**

Yineleyelim: Mehmet Akif sekiz şiir yazmıştır 1919-1923 yıllarına deðin. Türk halkına armağan ettiği "İstiklâl Marşı"yla "Ordunun Duası"nı söylemeyeceksiniz; **Safahât**'ın (Yedinci Kitabı) "Gölgeler"'e aldığı "Bülbül", "Süleyman Nazif'e", "Leylâ" başlıklı şiirlerinin dışındaki üç şiir unutulmuştur yayılmış oldukları yerlerde. **Safahât**'taki şiirler, öyküleme teknigi açısından hem "İstiklâl Marşı"ndan hem "Ordunun Duası"ndan ve siyasal yaklaşım olarak da "İstiklâl Marşı"ndan çok farklı bir düzlemede: Çetin Yetkin'in altını çizdiği gibi, "İstiklâl Marşı", **ırk**'ı önemseven tek şiir. Bu karşılaşmadan sonra

DOSTLUK OKUMALARI

"Ayaklanmanın Batını olduğu tezi, Sünniligin Türkmen yaşamıyla baþdaþmadığı gibi yanlış bir varsayımdan kaynaklanmaktadır." diyen Hilmi Yavuz, acaba ayaklananların sünni inançtan kimseler olduğunu mu söylemek istiyor?.. Babalıları Sünni sayarsak Batıniler kimler oluyor? Yoksa zümrüdüanka gibi ismi var cismi yok varlıklar mı?

RIZA ZELYUT

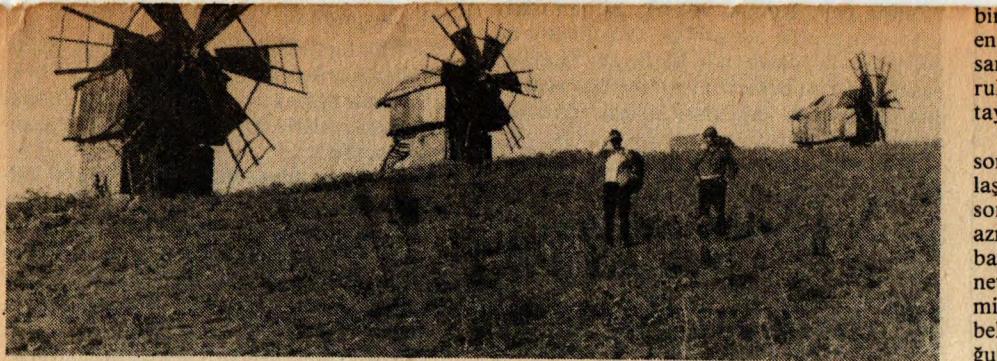
T ürkeye'de okur resimli romanlara takılıp kaldığından düşünsel kitapları onlara ilemek oldukça zor. Bu görsellik tembelliðini yok etmeyecektir. Sayın Yavuz gerçekle Batılılığı reddetmemiþ, A.Özkirimli'yi reddediyor... Öyle ya, Özkirimli "Kısaçısı, Babalılar Ayaklanması Batını inançlarla beslenmiş bir düşüncenin eylem olarak somutlaşmasıdır (25)" derken, olayı biçim yönünden Ba-

Bu bölümde Hilmi Yavuz'u doğrulamaya çalıştığımız nedeni aşağıda anlaþılacaktır.

3- Hilmi Yavuz, "Özkirimli, Babalılar Ayaklanması'nın Şii- Batını bir ayaklanması olmadığı söylemektedir." diyor. Özkirimli'nin yazısında böyle bir yargıyı boşuna arıyorsunuz. Tam karşıtı, Özkirimli bu ayaklanmanın Batını yönünü kabul etmektedir. Fakat Özkirimli, olayı mezhepcilik düzleminde ele almanın eksik ve yanlış olacağını, ayaklanmanın sınıfal bir tepki olduğunu, çağdaş değerlendirmenin bu olayı yalnız Batılılık (dinsellik yanıyla) bağlamında ele alarak gerçekleri çarpıtma çabaladıklarını vurgular. Kisacısı Özkirimli bu ayaklanmanın Batını yönünü reddetmemekte, dasası ondan daha ötede saptamlar yapmaktadır.

Hilmi Yavuz bu tespite çarpitarak ayaklanmanın Batını biçimini kabul etmemeye kalkışır. Sayın Yavuz gerçekle Batılılığı reddetmemiþ, A.Özkirimli'yi reddediyor... Öyle ya, Özkirimli "Kısaçısı, Babalılar Ayaklanması Batını inançlarla beslenmiş bir düşüncenin eylem olarak somutlaşmasıdır (25)" derken, olayı biçim yönünden Ba-

Evvel Zaman İçinde: KADIKÖY SINEMALARI

AFİF YESARI

Odönümde televizyon olmadığı için, tüm İstanbul'da olduğu gibi, 1935-1941 yılları arasında, Kadıköy'de de sinemalar ve filmler 'Altın Devrini' sürdürür ve sinema, eski Kadıköy'ün toplumsal yaşamını büyük ölçüde etkiliyordu.

Kadıköy'ün, 1935 - 1941 dönemi sinemalarından söz açıca, sira gözetmeden, Hale Sineması'ndan (Şimdiki Reks Sineması) başlamak gerek. Çünkü, 1920'de, o bina 'Apollon Tiyatrosu' iken, ilk Türk Kadın Oyunca Afife Hanım, 'Jale' takma adıyla ilk kez orada sahneye çıkmış, sonra da, polis marifetile ve büyük bir olasılıkla ve 'mıntıkası dolayısıyle' Rızapasa Karakoluna celbedilmiş. Ne olsa, tarihî önemi var. Binanın Grek ücgeni biçimindeki ön yüzü, son zamanlara kadar yerinde duruyordu. Hale Sineması, daha çok Columbia ve 20th Century Fox'un filmlerini gezerdi: Alice Faye, Tyrone Power, Don Ameche üçlüsünün çevirdikleri 'Alexander Rightime Band', yine Alice Faye, Tyrone Power ve Brian Donlevy'nin başrollerini oynadıkları 'Sığago Yanıyor', o dönemde anımsayıbileğimiz. Bu filmlerin şarkları yıldır dillerden düşmediyi. Ve Ferdi Tayfur'un (1904 - 1958) nefis Türkçesiyle sesslendiği 'Türkçe Sözlü' filmler... Hale Sinemasında, sanat değerleri giderek artan ve sinema açısından da çok değerli ve önemli filmler gösteriliyor, bunların, tümü o dönemde genelgen ruhsal yapısı, gelişmesi, oluşması hatta yetişmesi üzerinde, TV'nin günümüzdeki rolünü oynuyordu. Duhuliye 25 Kuruş'u yanılmadı. Salı ya da Cuma günleri de 'Halk Günü' idi ve 10 Kuruştu. '3 Film Birden' gösterildi. Bir tarihte, girerken, bir külâh da dondurma vermişlerdi bir filmi ilk günü, bedava...

Aynı tarihte Süreyya Sineması 'Adalar Şarkı' diye, o zamanlar çok tutulan bariton şarkıcı Lawrence Tibett'in bir filmini gösteriyor, filmde başrolü oynayan Tibett, şarkıcı söylemeyecek Amerikan fistığı satıyordu. Bu filmin ilk günü, küçük kesekâgları içinde Amerikan fistığı dağıtmıştı müsterilerine Süreyya Sineması.. Hale Sineması da, ona rekabet olsun diye dondurma dağıtmış olabilir. Ama, dondurmayı hangi filme denk getirmiştir, onu bilmeyeceğim. Hale, Süreyya'ya oranla daha küçük bir sinemadır.. Bellegimde uzun süre yer eden filmler izledim bu sinemada: Julien Duvivier'in yönettiği ve Jean Gabin'in başrolünü oynadığı 'Cezayir Batakhaneleri' sonra, 'Büyük Vals', 'David Golder', 'Golem', 'Anna Karenina' bunalardan bazıları. Ve Charles Boyer'in Danielle Darrieux ile çevirdiği 'Bir Balo Hatası', 'Mayaling Faciası' gibi, bobinler dolusu Fransız

filmi, 1932 yapımı bir 'Mata Hari'; başrollerde Greta Garbo, Ramon Novarro, (Bu film, yakın bir geçmişte TRT TV'de de gösterildi ve ilgiyle izlendi) 1938 yapımı, 2. versiyon 'Cezayir Batakhaneleri', oyuncular: Charles Boyer, Sigrid Curie, Heddy Lamarr, 1936 yapımı ve Nelson Eddy, Jeanette Mac Donald'ın 'Indian Love Call' ve 'Dinah' gibi, şarkıları hemen ezberlenen müzikli filmler,inema dünyasının en ünlü komiklerinin filmleri.. Ray Milland'ın, Robert Young'ın, 'İhtiyaç Delikanlı' Buddy Ebsen'in gençliklerini, bu sinemadan anımsarız. Ve ilk göz ağırlarını; Margaret Sullavan'ı, Janette Gaynor, Norma Shearer, Myrna Loy'u, Dave Fleischer'in ve Walt Disney'den önceki ustaları çizgi filmlerini.. Bunlar, sinema tarihi açısından çok önemli ve ancak özel gösterilerde izlenebilen filmler. Sinemalarda, filmlerden önce, Pathé ya da Fox Movietone'un I. Kışılık 'Dünya Havadisleri'nde gösterildi. Hale Sinemasında, şu ya da bu özelliğinden ötürü, Dünya Sinema Tarihine geçmiş kurdeleler de izlemiştir. Örneğin 'Flash Gordon' - 'Baytekin Meçhul Dünyalarda..'. Yaratıcısı Alex Raymond'un çizgi romanından sinemaya uyarlanan 'Flash Gordon', bilimkurgu türünün ilk başarılı, karakteristik ve modern bilimkurgu'ya öncü örneklerden biriydi. Ve başka 'Fantastic'ler.. Sonra, korku filmleri klasikleri, Bela Lugosi'nin başrollerini oynadığı 'Dracula' ve 'Zombi' filmleri..

Acaba hangisinden söz etmeli.. Bobinler iyice karıştı.. Tüm bu filmler, aynı perdeye yansıyor sanki: Spencer Tracy'nin 'Cesur Kaptanlar'ını, James Gagney'in, başrollerini Jean Harlow'la paylaştığı 'Bir Numaralı Halk Düşmanı', Paul Muni'nin, Karen Morley ve George Raft'la oynadığı 1932 yapımı 'Yüzü Damgalı Adam'ı, Lionel Atwill ile Glenda Farrel'in 'Mumyalar Müzesi'ni, Hale'nin perdesinden kopuk kopuk anımsıyorum.

SİNEMA YAŞANTININ BİR PARÇASIYDI

İnsansız bir sinema düşünülemeyeceğinden, sinemalardan, sinema binalarından söz edildi mi, yapı, filmler ve izleyiciler de hep birlikte ve çoğu kez aynı anda anımsıyor. Bu bakımdan, bir dağınıklık olacak çaresiz, arada bir, 'Film Kopacak'.. Sinema, o dönemde, 'yaşantının bir parçası' idi.. Televizyon olmadığı için belki de. Saygideğer yaşlı bir Madam anımsıyorum, Hale Sinemasında gösterilen her filme muhakkak gelir ve program değişinceye dek, baştan sona, aynı filmi büyük bir dikkat ve özenle izlermiş. Salondaki yerine kimse oturmazdı, çünkü o koltuk, bütün seanslar için ona

bir işeve dönüşür yazarlık.. Şimdi, işsizlikten, enflasyondan, konut sorunundan söz açacak olmasa, yazı rotatiften çıkışına degen hangi doğrultuda bir gelişim olacağının nasıl sağlıklı sapayabilirim ki..

Hıç kuşkusuz 12 Eylül'den önce, ülkenin tüm sorunlarına sırt çevirmiş, hatta daha da yoğunlaşıp laçkalaşmasına neden olmuş iktidarların sorumluluğunu görmemezlikten gelmek en azından gerçekçilikle başdaşmaz. Halkı oy ambargi gibi gören siyasal partilerin ve onların yönetimi kadrolarının Türkiye'nin temel ekonomik ve sosyal sorunlarına çözüm getirmeleri de beklenemezdi. 12 Eylül'den sonra bütün bu yoğun sorunlara, bunalımlara çareler bulma, düz-

konusunda şimdiden işçi ve işveren kesimine büyük görevler düşüğü bir gerçek. Yeni yasalar işçiler kisa süre içinde ve süratle bütünlükle yürünlüyor. Bu nedenle ikibucuk ay içinde gerekli yasal işlemlerin eksiksiz tamamlanması gerekiyor. Her iki yasa eskiye oranla önemli değişiklikler getirmekte. Yasaları şu anda hemen gelişi güzel eleştirmek uygun değil. Çünkü, uygulamada sakincaları tek tek çıkaracak ve zamanla düzeltilemesi gereki duylu olası. Aşağı yukarı üç yıldan beri sendikalar üyeler var. Kosulların getirmiş olduğu nedenlerle başka bir konfederasyon kapatılmış olması nedeni ile bu örgüte bağlı sendikaların üyeleri tüm olarak sendikasız durumda. Bu ör-

Dünyanın her yerinde olduğu gibi İstatistik rakamların sağlıklı olup olmadığı tartışma konusudur. Ancak, Türkiye'de rakamlar değil, pazar, çalışma gidildiğinde, bir ev sahibi ile kiraya konusunda tartışıldığından gerçek su yüzüne çıkmaktır, yüzde 30 veya 40 enflasyon oranının söylendiği anda, işçinin yüzde yüz kaybının olduğu gerçeği ile karşılaşmaktadır. Bir yıl içinde 15 bin lira olan ev kirasi 30 bin liraya çıktı, ayrıca ilave olarak altı aylık peşin ödemi istenmektedir. Bir gecekondu bile kirasi 8-10 bin liradan aşağı değildir. İşçinin kazandığı para nedir, sadece ev kirasisi tüm gelirinin iki katı gitmektedir. Diğer temel tüketim maddelerine baktığımızda 280 lira olan pey-

lusunda işçi, işveren, memur, esnafı, köylüsü gereğinde özveride bulunmalıdır. Ancak, işverenlere de bu barışın sürekliliğinde büyük görevler düşüğü gözden kaçmamalıdır. Toplu iş sözleşmelerini çekmaza sokmak, işçinin emeğinin karşılığını tam olarak vermemek alışkanlıklarından vazgeçerek insancıl bir yaklaşımla emek sahibinin de yaşaması, çocuk çocuğunu okutmak, yetiştirmek, bir çatı altında huzur içinde ailesi ile barınmak ihtiyacında olduğunu benimsemeleri gereklidir. İşverenler kendilerini ayrıcalıklı görmemelidirler. Çalışma barışı söyleyiş değil, gerçekte inanç ve özveri ile kanıtlanır. Bunu hiç bir zaman unutmamak gereklidir.

ANI

raları tahtadandı. Tiyatro da oynadı ve bunlar da birer Açıkhava Tiyatrosu idi.

YIKILMADIK PEK AZ ŞEY KALDI

Bu sinemalar, 1935, hatta 1938'lerde bile sessiz filmler ve genellikle vurdulu kirdili serüven ve sıradan kovboy filmleri gösterirlerdi, seyircilerini de genellikle 14-17 yaş arasında çocukların oluştururdu. Bu filmler arasında, diş gelir, ilginç kurdelelerde raslanır: Ünlü Kovboyalar William Desmond ve Hoot Gibson'un, 1922'lerde, Tim Mc Coy, Ken Maynard, Tom Tyler, Tom Mix'in, Johnny Mc Brown'un 1928'lerde, Garry Cooper'in 1930'larda ve Bill Boyd'un 1937'ye kadar çevirdikleri kaliteli kovboy filmlerini ve western'leri, Süreyya ve Hale'de ve tek tük de olsa, bu sinemalarda da iz-

'Fransız İhtilâli Kebiri', 'Metropolis' gibi, sinema klasikleri arasına giren sessiz filmleri, başbaannemin, elimden tutarak götürdüğü bu sinemadan anımsıyorum. Geniş salonun duvarları, renkli türllerle sarılmış, havada uçarak, borazan, flüt, harp, fîfre çalan görkemli melek resimleriyle süslüdür. Bu meleklerin dolgun, doyurucu göğüsleri beni en az, izlediğim filmlerdeki ilk dişilerin görüntüleri kadar etkilemiştir.

Geniş ve çok yüksek tavamın dört köşesinde, Arap harfleriyle: 'Geliniz-Görünüz-İbret Alınız' yazılıydı. Sonradan bu yazıları iki birer papatya ile örttülerdi. Süreyya Pasa Sineması, o dönemin genelgeni için bir ayrı anlam ve özelik taşırdı: Kız arkadaşlarla orada buluşur, orada kız arkadaş buturduk; çoğu kez karanlıkta ve el yordamı ile.. Hale'nin ve Süreyya'nın yazlıklar da vardı. O zamanki 'Halk Opereti'nin ünlü oyuncuları, Lütfullah ve Celâl Surûri Beyler, Suzan Lütfullah Hanım, ünlü komedi ak-

törü Naşit Bey, bu yazılık'tarda izlediğim ilk sahne sanatçılardan anımsayıbileğim. Tüm bu izlenimlerin, tiyatro'ya yakınlık duyamda büyük etkisi olduğunu söyleyebilirim. Nasıl ki, sinemaya duydugum yakınlık da, yukarıda sözünü ettigim sesli ve sessiz filmlerle baslamıştır.

Kadıköy'de, başka sinemalar da vardı. Kuşdili, Talimhane, Yeldeğirmeni ve Yoğurtçuda.. Kuşdili dışındaki, yazılık, salaş sinemalardır, kişileri odun deposu olarak kullanıyor. Si-

ledik. Ve yerli filmleri: 'Karım Beni Aldatırsa', 'Ankara Türkiye'nin Kalbidir', 'Kahveci Güzeli', 'Aynaroz Kadısı', 'Bir Kavuk Devridi'.. (Bunlar, Türk Sineması'nın önemli yapıtlarıydı. Bir söyletiye göre, bunların hepsi, bir depoda negatifleriyle birlikte yanmış, bir başka söyletiye göre de bir sinematek arşivindeymiş.) Ve o dönemde büyük begeni kazanan Alman filmleri..

Kuşdili Hilâl, sonraki Lâle Sineması (Şimdiki Tramvay Müzesi) Kuşdili Çayırlı baslangıcında, hemen hemen dikdörtgen biçiminde, tavanı hayli yüksek, adeta türkültü veren bir yapıydı. Tiyatro ve Zati Sungur gösterileri de olur, Komik Cevdet, '3 Perdelik Åyle facâlari'ndan sonra komedi oynardı. 'Sarhos' lâkabi ile maruf (!) imitator (taklitçi) Rasih Bey de çikardı bâzı. Bu Rasih Bey, ilk yerli 'one man show' cüdur sanıyorum. Ben, o tiyatrodâ Hamlet, 'Otello' da seyrettim!..

Yoğurcu'da, karakolun yanındaki sinemada 'madara filmler' oynardı. Yoğurtçu ya da Yoğurtçu Park Sineması, aynı zamanda tiyatro gösterilerine de yer verirdi. Oyundan önce, Ünlü Komik Fahri Bey'in eşi Ayten Hanım, borazan, davul ve klarinet eşliğinde kantolar söyleyordu:

'Aldırma, çekilir gelenler başa, / Güç, eğlen, çal, oyna, bizim gibi yaşa...'

Bu çalgıclar, oyundan önce, kapıda, girişte de çalarlardı. Ayten Hanım'dan sonra bir dram ve Komik Fahri...

Bir de Opera Sineması vardı ama, yıktılar.

Zaten Kadıköy'de yıkılmadık pek az şey kaldı.

Kuşdili Lâle Sineması, şimdi Tramway Müzesi... (Üstte). Bu bina bir vakıt 'Apollon Tiyatrosu' idi. (altta)

Başarılı müzik elçilerimiz: Elif ve Bedii Aran piyano ikilisi

ÜMIT GÜLTEKİN

Eelif ve Bedii Aran Piyano İkilimi ülkemizin adını dünya çapında sık sık duyuran sanatçılarımızdan. Aran'lar son yıllarda yurt dışında olağanüstü yeni sanat atımlarında bulundular. Bunlar hakkında bilgi alabilmek için kendileri ile söyleşide bulunum.

1950 yılında İstanbul'da doğan Elif Aran ilk çalışmalarına Rana Erksan ve Ferdi Statzer ile başlamış. İstanbul Devlet Konservatuvarı'ndan bitirdikten sonra Viyana'da Alfred Brendel ve Paul Badura-Skoda gibi ünlü piyanistlerle çalışma olağanlığı bulmuş. Juilliard Yüksek Müzik Okulu'nu Rosina Lhevinne'in öğrencisi olarak bitirmiştir. Bedii Aran da 1947 İstanbul doğumlu Piyano ile olarak Mithat Fenmen ve Verda Ün ile başlamış. Amerika'da Eastman Müzik Okulu'nda Jose Echaniz ve Earl Wild ile çalışıp, Beveridge Webster'in master öğrencisi olarak Juilliard Yüksek Müzik Okulu'nu bitirmiştir. Elif ve Bedii Aran öncenin gördükleri New-York Juilliard Yüksek Müzik Okulu'nda tanışıp 1971 yılında evleniyorlar. Sanatçılar, Elif ve Bedii Aran Piyano İkilisi olarak ilk konserlerini 1972 yılında Ankara ve İstanbul'da, Türkiye radyolarında ve televizyonda veriyorlar. Aran'ların Ankara'nın Gaziosmanpaşa semtindeki evlerinin bahçesinde yaptığı söyleşide kendilerine yönelik sorular ve sanatçıların verdikleri cevaplar söyle idiler:

Evlilikten sonra mı piyano ikilisi oluşturmaya karar verdiniz, yoksa ikili piyano çalışmaları mı evliliğe adım oluşturdu?

Evlidinden sonra ikili piyano çalışmalarına başladık. Ikili piyano konusuna, biz zaten zevkli bir ses beraberliği çalışması olsun diye başlamıştık; ondan sonra bu çalışmalarımızı profesyonel bir konuya doğru yönelttiğim. Yani ilk bilinçli bir başlangıç yoktu. Juilliard Yüksek Müzik Okulu'ndaki

hocalarımızdan çok büyük bir destek gördüğümüzü söyleyebiliriz. Zaten hocalarımızdan biri de zamanın en büyük piyano ikililerinden biri olduğu için teşvik etmiştir.

1972 yazında, İstanbul, Ankara, radyo, televizyon konserlerinden sonra Aralık 1973 de, Poulen'in iki piyano ve orkestra içi Re minör Konçertosunu, Aralık 1974 de Mendelssohn'un iki piyano ve orkestra içi Mi majör Konçertosunu, Mart 1976 de Mozart'in Mi bemoj major iki piyano konçertosunu Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası eşliğinde seslendirdiniz. Ocak 1978 de ise Ankara Devlet Konser Salonu'nda Brahms, Busoni, Bizet ve Liszt'in yapıtlarından oluşan bir resital verdiniz. Bu resital ve konserlerden başka yurdumuzdaki müzikal etkinliklerinden söz eder misiniz?

Türkiye'de maalesef uzun yıllardır çalamıyoruz. Söylediğiniz etkinlikler en son örnekler oluyor. Yalnız geçen yıl İstanbul Festivali'ni konuya organize edebilmiştir. Böylelikle altı-yedi yıldır ilk kez Türkiye'de çalabildik. Bunun dışında bizim bütün kariyer hayatımız dışarıda geçmiştir ve geçmektedir. Aşağı yukarı her iki-üç ayda bir dışarıda konserlere turnelere gitmekteyiz. Türkiye'de maalesef bu organizasyon yapılamamaktadır. Bunun nedeni; Türkiye'de kısa vadeli programlar yapılmaktadır. Biz şu anda 86-87 sezonunun programını yapmaktaız ve kontratlarını imzalamakta-

yız. Böyle bir çalışma Türkiye'de söz konusu değildir. Onun için bize gelen teklifler çok kısa vadeli, yani bir kaç aylık teklifler halinde olmaktadır ve tabii daima başka yerlerdeki konserlerimize rast gelmektedir.

Yurt dışı yarışmalarından ve ödüllerden söz eder misiniz?

İkili olarak bir tek Münih'deki yarışmaya katıldık. Münih zaten iki piyano dalında, yegane yarışma yapan kuruluş. O yarışmada bir "Büyük Ödül" aldık. 72 de iki piyano çalışmaya başladığımız düşünürlürse, 74 yılında yapılan yarışma bizim kariyerimizin başlangıcı olmuştur. İki yıllık bir çalışmada bu sonucu aldık.

Biraz da plak çalışmalarınıza değinebilir misiniz?

1977 yılında ilk plajımız çıktı. Bu Türkiye'de ilk piyano ikilisi plajıdır. İlk plajımız 1980-81 sezonunda "İki Piyano Virtüözitesi" adı ile piyasa çıkmıştır. Birincisini Telefunken-Decca ile yapmıştık, ikincisini Emi-Electrola organizatörüğü içerisinde oluşturduk. Geçen yıl Brahms'in 150. doğum yılı nedeni ile bestecinin iki piyano için tüm eserlerini içeren bir çalışma yaptı. Bunun doldurulması bitti, kataloglarda da yayımlandı fakat piyasaya sürülmesi için daha birkaç ay geçmesi lazımdı. 83 baharında da "İki Piyano Antolojisi" başlıklı bir projeye başladık. Bu ilginç bir olay; çünkü dünya plak yayın tarihinde ilk defa oluyor. Büttün iki piyano eserlerinden en belirgin eserleri içeren, onyedi besteciden oluşan altı plaklı bir seri.

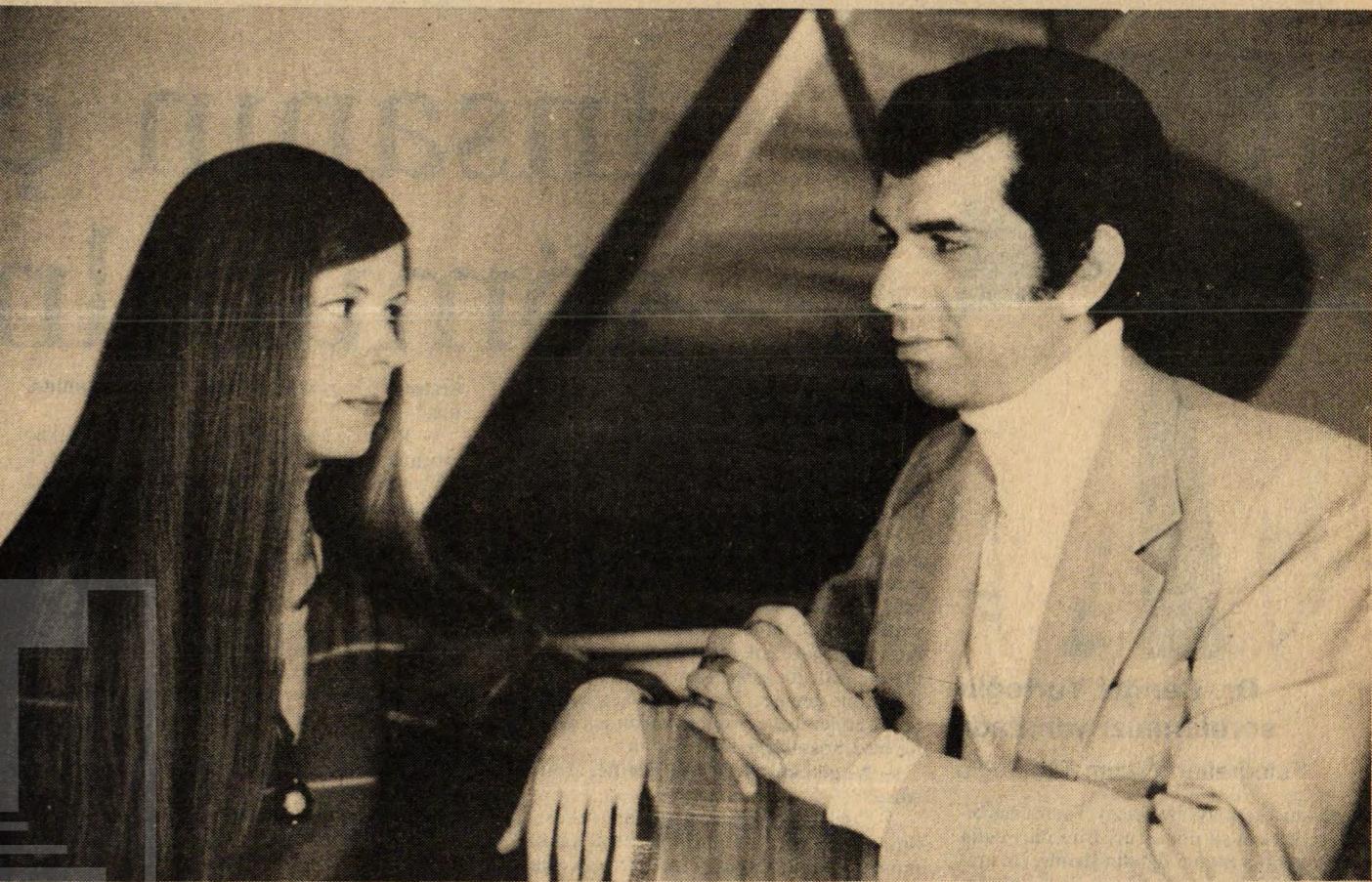
"83 baharında "İki Piyano Antolojisi" başlıklı bir projeye başladık. Bu ilginç bir olay, çünkü dünya plak yayın tarihinde ilk defa oluyor. Büttün iki piyano eserlerinden en belirgin eserleri içeren, onyedi besteciden oluşan altı plaklı bir seri. Aşağı yukarı 1987 yılına kadar sürecek."

Aşağı yukarı 1987 yılına kadar sürecek. Her yıl bir bölümünü dolduruyoruz, bunlar ikişer plaklık albümler halinde piyasaya sürülecek.

Az önce Brahms'in doğumunun 150. yılı nedeni ile yaptığınız çalışmadan söz ettiniz. Bununla ilgili başarılı konserleriniz de oldu. Böylece yurt dışındaki çalışmalarınızı da özetler misiniz?

Brahms'in doğumunun 150. yılı olması nedeniyle düzenlenen bu festival için yorumcu sanatçılar, iki yıl öncesinden uluslararası düzeyde ve Brahms Gesellschaft juri komitesi tarafından seçilmişlerdi. Orta Avrupa'ya naklen yayını planlanan bu programda bestecinin doğum gündünde olan en önemli konser, festivalde davet edilen tek Türk sanatçıları olarak bize ayrılmıştı. Bu da geçtiğimiz Mayıs ayı içerisinde oldu. Geriye doğru sıralarsak: Almanya'nın en yeni ve en büyük klasik müzik konser salonu olan Frankfurt'da ki Alte Oper Salonu'nda 1982 Ekim'in ikinci açılış konserinde iki günde toplam beş bin kişiye hitap etti. 1981 Eylül'ünde 25. yılını kutlayan Varşova Modern Müzik Festivali'nin kapanış konseri bize ayrılmıştı. Bu konserde "Yılın Müzisyeni" seçilen W. Lutoslawski de bizzat katılmıştı. Daha eskilere gidecek olursak; dünyanın en ünlü konser salonları olan Berlin Filarmoni ve Londra'da Queen Elizabeth'de konserler verdik.

Söylediğiniz son sanatçılar evlerinin bahçesinde.

İkiliin "İki Piyano Virtüözitesi" başlığı ile yayınlanan plaklarının kapağındaki resimleri

Piyano ikilisi olarak genç piyanistlere örnek oluşturuyorsunuz. Piyano çalan kardeşler, özellikle ikiz kardeşler iki piyano çalışması yapmaya yönlüyorlar. Siz de öğrencilerinizin iki piyano çalışmalarını yapmalarını pekiştireyorsunuz. Bu konuda genç piyanistlere neler önerirsiniz?

Once piyanist olmalarını öneririz. Beraber çalışma çok zevkli bir olmalıdır. Fakat kişinin buna yarabilmek seviyesine gelmeden önce kendini yetiştirmesi lazımdır. Nitekim biz de ikiz öğrencilerimiz için aynı şeyi uygulamışızdır. Hatta ondört yaşlarında dayken İtalya'da bir yarışmada iki piyano dalında ödül almışlardı. Fakat buna rağmen arkasından şu anda uyguladığımız eğitim, tamamen kendilerinin bireysel olarak, yani önce piyanist olarak yetişmeleridir. İlerde birlikte çalmak isterlerse, piyanist olmuş olarak bunu yapmaları çok daha kolaylaşacaktır.

Konserlerinizde iki piyanoyu karşılıklı yerlestiriyorsunuz. Başka ikililerden, tabureler ard arda gelecek ve çalanlar birbirlerini görmeyecek biçimde piyanoları yan yana yerlestirenler olduğu gibi, degisik düzenleri deneyenler de var. Bu üstüpler için neler söylersiniz?

Beraber çalışmada önemli olan müzikal kontaktır. İki piyanoda yalnız buna ilâveten söyle bir sorun vardır. Bir şef yoktur. Mesela bir oda orkestrasında yahut bir dörtlüde bir şef vardır. Dörtlüde birinci keman şefstir. O kişinin hareketleriyle bir kontakt kurulur ve bununla bir oluşum sağlanır. İki piyanoda bu söz konusu değildir, devamlı bir kontakt halinde olunması gereklidir. Bu büyük ölçüde kulakla, yani müzikal kontaktla sağlanır. Bu nedenle göz kontağıyla elde edilen bazı anlık iletişimlerin sağlanması gereklidir. Dolayısıyla biz piyanoların yanyana konulması yerine karşılıklı olmasını daima tercih etmiştik. Ellerin görülmesi hiçbir zaman söz konusu değildir, gerek de yoktur. Göz kontağını sağlanamayacağı bir yerleştir-

girişimleriniz oldu mu?

Yapıt istediğimiz besteciler oldu. Hentüz elimize geçen eserler arasında birini dışardaki organizatörler kabul etmeye olağanı bulmadık. Çünkü programları yaptmak bizim elimizde değil, dış organizatörler sunmak zorundayız. Yازılmış konçertolar da az sayıda olduğundan, bizim bestecilerimiz tarafından iki piyano için yazılmış bir eseri dışarıda kabul etmemiz solo eserlere oranla çok daha kolay olacaktır. Solo iki piyano eserleri açısından, maalesef organizatörlerin önderlikleri veya kabul ettikleri eserleri çalmak zorundayız.

Konserlerinizde iki piyanoyu karşılıklı yerlestiriyorsunuz. Başka ikililerden, tabureler ard arda gelecek ve çalanlar birbirlerini görmeyecek biçimde piyanoları yan yana yerlestirenler olduğu gibi, degisik düzenleri deneyenler de var. Bu üstüpler için neler söylersiniz?

Beraber çalışmada önemli olan müzikal kontaktır. İki piyanoda yalnız buna ilâveten söyle bir sorun vardır. Bir şef yoktur. Mesela bir oda orkestrasında yahut bir dörtlüde bir şef vardır. Dörtlüde birinci keman şefstir. O kişinin hareketleriyle bir kontakt kurulur ve bununla bir oluşum sağlanır. İki piyanoda bu söz konusu değildir, devamlı bir kontakt halinde olunması gereklidir. Bu büyük ölçüde kulakla, yani müzikal kontaktla sağlanır. Bu nedenle göz kontağıyla elde edilen bazı anlık iletişimlerin sağlanması gereklidir. Dolayısıyla biz piyanoların yanyana konulması yerine karşılıklı olmasını daima tercih etmiştik. Ellerin görülmesi hiçbir zaman söz konusu değildir, gerek de yoktur. Göz kontağını sağlanamayacağı bir yerleştir-

mede az bir oranda müziken fedakârlık söz konusudur. Amaç müzik olduğuna göre bizim amacımız konumda çizgiden uzaklaşmalar değil, müzikte elde ettigimiz sonuçlardır. Bir de iki piyano'nun iç içe konulmasını nedenlerinden bir tanesi de akustik açısından avantajı olmasıdır. Piyanolar yan yana konduğu takdirde çıkan sesler bireyseldir, oysa iç içe konduğu takdirde iki akustığın birbirine karışması ve tek kapaktan ikisinin de yarılanaması mümkün olabilir.

Önümüzdeki 83 - 84 konser sozununda ve gelecekte seslendirmeyi düşündüğünüz eserler nelerdir? Az önce uzun süredir Türkiye'de konser remediginizden söz ettiniz, Türkiye'de konser vermenin içi bir girişiminiz olacak mı?

Bu girişim bizim tarafımızdan olamıyor. Organizatörlerin yapmış oldukları teklifleri değerlendirmek zorundayız. Bunun dışında Ekim ayında aşağı yukarı iki-iki-buçuk aylık bir turneye çağracağımız. Bu turnede bir hayli önemli sayılabecek katılıyeler sıralanmaktadır. 21 Kasım'da dünyaca ünlü üç konser salonundan biri olan (diğer iki ünlü salon Berlin Filarmoni ve Londra Queen Elizabeth'de daha önce konser verdigimizi belirtmisti) New-York Carnegie'de konser verecek ve bu salonda çalan ilk Türk müzisyenleri olacağız. Bunulla birlikte Amerika'da altı hafta konser faaliyetlerimiz sürececeğiz. Ayrıca Amerika'ya giderken ve dönerken İskandınavya ülkelerinde konserlerimiz olacak. Bergen ve Oslo Filarmonik Orkestraları ile çalışacağım. Oslo'daki çalışma Moskova Devlet Filarmoni Orkestrasının şefi Dmitri Kitaenko ile olacak.

Verdiğiniz bilgiler için teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Söylediğiniz son sanatçılar evlerinin bahçesinde.

"Bir ben ölmekle dünya yıkılmaz"

OKUR İLİŞKİLERİ

Dostça Yazışalım

Öncelikle dostluk, sevgi, yardımlaşma duygularını benimsemek, İngilizcesi olan veya İngilizcesini geliştirmek isteyen genç arkadaşlarla yazışmak, tanışmak istiyorum. Ayrıca Türkiye ve tüm dünya gençliğinin sorunları ve çözüm yolları konularında yazışabiliyoruz.

Yalçın Güden
Güneştepe Mah.
Nurel Sok. No: 21
Güngören/İST.

Karikatür ve Fotoğrafçılık Üzerine

Karikatür ve fotoğrafçılıkla ilgilenen iki arkadaş. Bu konularla ilgilenen arkadaşlarla yazışmak, sorunları paylaşmak istiyoruz.

Karikatürle ilgili;
Orhan Coğuplugil
Sultanahmet Askeri Tutukevi F-12
İSTANBUL

Fotoğrafçılıkla ilgili;
Yalçın Karamürsel
Sultanahmet Askeri Tutukevi F-13
İSTANBUL

Amatör Yazarlar

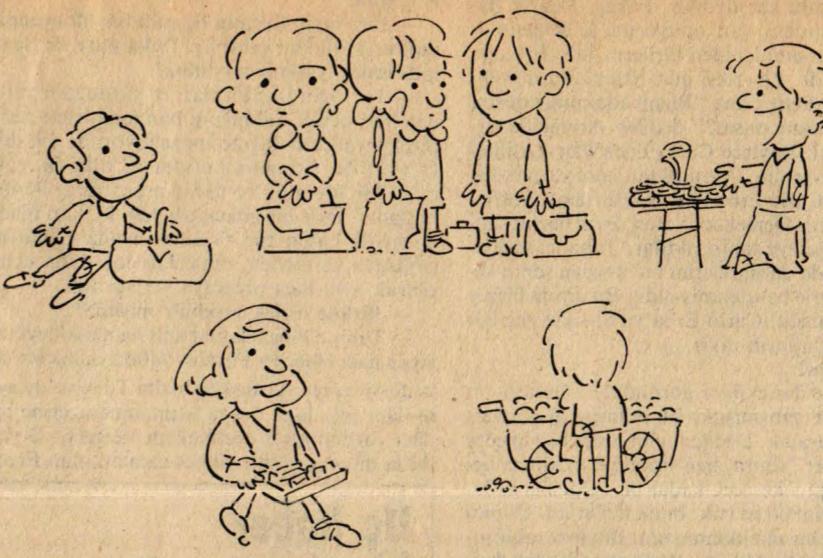
Bütünyle sizlerin ürünlerini değerlendiren **Yeni Çağrı** çalışmalarınızı bekliyoruz.

Yeni Çağrı
İshakpaşa Cad. No:8
Sultanahmet/İST.

DÜZELTME

Geçen sayımızda yer alan "Gençliğin alternatifliği ya da çöldeki serap" adlı yazının son bölümünü anlatı olduka değiştirecek biçimde yanlış düzülmüş. Doğrusu söyle olacaktır:

"Güler arasındaki çatışmayı reddedecek alternatif bir üçüncü güç yaratılması bilimsel düşünceye terstir." Düzeltiriz.

Dursun GÜREL

Dogal güzelliklerimiz bozulurken

Yapılan bir araştırma sonucuna göre, Marmara denizinde dört tür balığın sürekli kalabildiği ortaya çıktı.

Bazı balıklar ise, ancak göç sırasında bu içdenizimizi kullanır olmuşlardır.

Sürekli kalabilen dört tür balık, daha ne kadar dayanabilir, bunu Marmara'nın kirliliği bilir.

Haliç kıyılarına kurulan, ya da Haliç'in suyuna artıklarını atan fabrikalarla, lağım sularının Haliç'e akınan konutlarla savaşıma girsek döndürebilir miyiz balık türlerini geriye?

Yıllar önce, kuş neslinin korunması için, ormanlarımızın ve yeşil sahalarımızın mutlaka korunması ve genişletilmesi üzerinde israrla durulmuştu. Ama ne ormana gereken ilgiyi gösterdi, ne de yeşil sahaları genişlettik. Orman üzerine o kadar söylevler çektiğim, şiirler yazdı, savsözler türrettik, olmadı. Tutmadı.

Eğitimin gerekliliği doğal güzelliklerimizi korumada da karşıma çıktı. Eğitim şart oldu. Sonra ekonomik refahlık da şart. Bir zamanlar "Altın Boynuz" diye anılan (ki yabancılardan arasında, yaynlarda ve haritalarda hâlâ böyle gösterilen) Haliç'e, sanayi artıklarını döken sanayicinin yaptığından ne derece zararlı olduğunu görmesi, ilerisini düşünmesi eğitimden geçer. Gene sanayicinin karşısına çııp, derizine sahip çıkacak bir halk topluluğunun yolu, eğitimden ve ülkesine sahiplenmesinden geçer. Bu sahiplenmeyi sağlayabilmek için insanımıza bu topraklar üzerinde, rahatça yaşama ve söz söyleme olanlığı tanımak gereklidir. Boşvermişliğimizin en önemli etkilerinden biri de budur; işçimize, köylümüze, gencimiz bu topraklar üzerinde rahat bir yaşam verilemedi. Rahat yaşam verilen kesim ise, daha rahat yaşam için, ne doğanın güzelliklerini düşündü, ne de doğadaki yaşamı.

Toprak bulabilmek için ormanı yakan köylümüzün suçu, yillardır "Toprak Reformu" yapacağımızda yanında daha mı fazla acaba?

Ormanlarımız yanıyor, yanacak. Denizlerimiz pisleniyor, pislenecek. Kentlerimiz beton mezarlıklara döndü, dönenek. Kısaca doğayı öldürüyoruz. Amaç hep aynı; daha fazla kazancı, daha fazla para. Kazanan gene bir avuç insan. Yitiren doğa ve gelecek nesiller.

Bir bilsen, evet bir bilsen bu güzel yurdun sahiplerinin kapitali koyan kapitalist, dev blokları diken müteahhit, toprağı elinde tutan ağa değil de; işçisiyle, köylüsüyle, öğrencisiyle, genciyile hepimizin olduğunu.

**ESAT SÖNMEZ
KADIKÖY/İSTANBUL**

Zaman akıp gitmekte ve köprülerin altından çok sular geçmekte. Yine de değerinden hiçbir şey yitirmeyen bir ozan, yüzyıllar öncesinden lirik bir tarzda dizeleriley dillerden düşmemektedir. İşte o ozanın adı Pir Sultan; davası da bütün zulme karşı olanların davasıdır.

Nasıl ki, şarap kaldıkça değer kazanır, oznımız da adeta bu açıdan gittikçe halkın benliğini etkilemektedir. Bugün ilgililerin de katkılarıyla Mevlana, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre gibi için törenler düzenlenirken, aynı şey nedir? Pir Sultan için esirgenmekte?

Bazlarına göre Pir Sultan, belirli bir dinsel kesimin istemelerini yansıtmıştır da, o nedenle üzerinde "resmen" durulmuyor. İyi ama; Hacı Bektaş, Yunus Emre ve Mevlana'lar da aynı biçimde belirli bir dinsel kesime malolabilecek düşünceler öne sürmediler mi? Üstelik bir Mevlana kendini kısaca söyle tanır: "Ne zahidem, ne zühtüm var, ne ilim/ Ne tâat bilürem, ne hod ibadat/ Ne dinim var, ne mezhebim, ne kiblem/ Ne mescit bilürem, ne bân-i kamât." Buna karşın yine de anma törenlerinde büyük İslam düşüncüsü olarak tanılır. Demek ki, yukarıdaki savı öne sürenler pek inandırıcı olamazlar. Her biri kültür ve uygarlık yolumuzun bir kilometre taşıları olan bu düşünürlerimizden kimilerini tanımak, kimilerini de bunun dışında bı-

Yayınlarınızı her yana ulaştırın

YAZKO'nun Somut Dergisini olanaklarını elverdiğince izlemeye çalışıyorum. Basınımızın oldukça sorumsuzluğunu günlerde okunacak (bilimsel-ebedi gerçekçi olaylara somut olarak yaklaşır) halka gerçekleri yansıtma çalışan) az denilecek sayıda yayınların bulunduğu sırada basınımın "neme lazmıcılığı" iten, onu nasıl güncel sorumlardan soyutlayabileceğini düşünen bir yoldur tutturmuş gidiyor. Hergün (bazi) gazetelerin baş sayfalarındaki çıplak kadın resimleri güncel olayları kapatıyor. Bize uzaktan yakından hiçbir fayda sağlamayan aşk haberleri, aşk fotoromantıları gazetemizin tam sayfasını kaplıyor. Sanki biz gençlige, aşıki öğretmeye çalışıyoruz. Bugün ülkemizde öğrencisi, öğretmeni, işçi, memuru, aydını, esnafi, köylüsü, kentlisini (bulundurğu bir kismı) balırbacık basını dediğimiz basını izliyor. Yani bu basın oldukça başarılı. Ülkemizde en çok basımı yapılan ve tüketilen yayınlar bu basının elinde bulunuyor.

Yukarıda da belirttiğim gibi pekaz olan gerçekçi, olaylara doğru yaklaşan yayınları ise bizler bulmaka güçlük çekiyoruz. İşte örnek: 25 binin üzerinde nüfusa sahip ilçemizde Yazko'nun aylık dergisi gelmiyor, neden? Oysa bu tür yayınların az da olsa okuyucusu çoğalıyor, sempati artıyor sanıyor. Buna da örnek: Doğu'da bir ilimizde SOMUT dergisinin gün geçtikçe bulamayorduk. Çünkü okuyucu oranı artıyordu. Bir tek bayie geliyordu. En geç pazartesi almadık mı bulamayorduk. Buna öлем olarak Dergi sayısını artırıldı. Bunları yayıncı olarak siz bizden daha iyi bilirsiniz.

Öyleyse en zor şartları da göğüsleyerek bu tür yayınları ülkemiz her yerine ulaştırmaya çalışın. Ulaştırmak ki, halkımız, gençliğimiz balırbacık basına kapılıp da ot gibi olmasınlar.

Onlar da güncel olayları görsünlüyor, önmüzük çözümlenmesi gereken ne gibi sorunlar var görsünlüyor, üzerlerine düşen görevin ne olduğunu bilincine ertesi. Özellikle gençliğimiz "neme lazmıcılığı" itilerek kurtarmalıdır.

Cünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin emanet edildiği gençliğin basınyla yetişmemesi gereklidir. Tüm okurlara dostça selamlar.

ALAŞEHİR'DEN BİR ÖĞRENCİ

"oku da adam ol"

ÖNCESİ

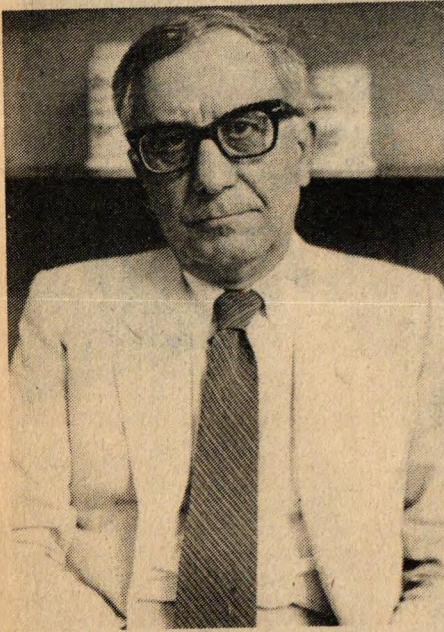
Anaokulu

İlkokul

Ortaokul / Lise

Üniversite

... VE SONRASI

**Dr. Cengiz Yurtoğlu
sorularımızı yanıtladı.**

Fotoğraflar: Nazım Timuroğlu

Yabancı sermayenin otuz yılı süresince bize katkısı şu olmuştur: **Bize ilaçı daha çok tüketmenin sanatını öğretmişlerdir.** Bu arada yerli üreticinin dış pazarlarla ilişkisini olağanlaşmış keserek, engellemişlerdir."

Bir ilaç üreticisinin ağızından dinliyoruz bunları. Şaşırılmamak elde mi? Dr. Cengiz Yurtoğlu otuz yıldan beri ilaç piyasasının içinde v. şirketlerden yetişmiş bir ilaç üreticisi. Önümü Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'nu koyuyor. Birinci maddesini birlikte okuyoruz:

'MADDE 1 - Bu kanun yaturum yapılacak teşebbüsün:

a - Memleketin iktisadi inkişafına yararlı olması,

b - Türk husus teşebbüslerine açık bulunan bir faaliyet sahasında çalışması.

c - İnhisar veya husus bir imtiyaz ifade etmemesi

Şartıyla ve Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesi'nin kararı ve İcra Vekilleri Heyeti'nin tasvibi ile Türkiye'ye ithal edilecek yabancı sermayeye ve dışarıdan yapılacak istikraklara tabik olunur.

1954 yılında çıkan 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'nun birinci maddesi böyle başlıyor. Çıktığı yıllarda beri bu yasa çeşitli çevrelerde tartışılmış, değişik görüşler öne sürülmüş. Yıl 1983, aradan otuz yıl geçmiş. Ama, konu eskimiş değil. Yabancı sermayeden beklenen nedir, elin sermayesi bize ne verir, ne vermez? Tüm bu soruların yanıtını yasanın ilk çıktıği yıllarda yabancı sermaye ile kurulan ilaç kuruluşlarında üst düzeylerde görev yapan; onların ülkemize ne getirip, ne götürdüklerini görmüş, yaşamış birinin ağızından dinliyoruz. Ülkemizde kauçuk sanayiinden sonra yabancı sermayenin en çok ilgi gösterdiği ve en çok yatırım yaptığı alan, ilaç. Şu anda ilaç tüketimimizin % 50'den fazlasını yabancı sermayeli ilaç kuruluşları ellerinde tutuyorlar. Ya kalam? Yerli kuruluşlar da, lisans antlaşmaları ile dışarıda ilaç teknellerinin ülkemize temsilcileri durumuna gelmişler. Kendi admıza üretilen ilaçların pazardaki oranı o kadar düşük ki!

rının üretimlerinin durmasına neden oldular. 1962'de durum kesinleşti. Patent yok denildi.

- Patent Yasası'nın kaldırılması ile yerli laboratuvarların durumlarında bir iyiye gitmiş gözlenmedi mi? Yasanın kaldırılışının sonuçları ne oldu?

— 1962'lerde yerli ilaçlar ucuz ham madde bulma yarışına girdiler. Bu bir süre devam etti. Ben o tarihte hâlâ şuna inanıyorum: Türkiye'de eğer yabancı sermaye yararlı olacağa yatırım yapmalıdır. Üretim teknığının ülkemize getirilmesi bana göre çok önemlidir. Lepetit'in hammadde yatırımı gerçekleştirmeyince, hammadde üretimine geçmemi planlayan Carlo Erba'dan tekli edilen genel müdür yardımcılığı görevine bazı koşullarla evet, dedim.

- Ne gibi koşullar? Özel değilse, açıklar misiniz?

— Özel değil, düşüncelerim doğrultusunda..

Squibb ve Lepetit'de birlikte çalıştığım kadronun da benimle gelmesi ilk koşulumdu. Bu kadroyu ben kurmuştum. Gösterdiğimiz başarı ilaç piyasasında aranan elemanlar durumuna gelmemize neden olmuştu. Nitelim, bu kadro ile sonradan Carlo Erba'nın 6 yüz bin lira olan yıllık satışını, bir buçuk yıl içinde 6-6.5 milyon liraya çıkaracaktı. İkinci koşulum da hammadde üretilebilmesi idi.

- Ekonomik anlamda bilincinizin, isterse nisnə buna ulusal bilinç de diyebiliriz, oluşuğu yer bu kuruluş mu oluyor?

— Evet. Oradaki görevim yabancı sermaye açısından ve yetkilili bir kişi olarak tanımamı sağladı. Çok ilginçtir. Yıllar sonra bu kuruluşun ayırlırmışlığı işe alınmadan önce İstanbul'da yaptığı görüşme sonunda Carlo Erba'ya hakkında verdiği rapor elime geçti. Size göstereyim: "31 mart 1962 Türk Carlo Erba; Konuşduğum adam, birinci sınıf bir adam. Belki sektörümüzün bir numaralı adamıydı. Dinamik ve sektörümüzü iyi temsil edecek nitelikte..."

1963 yılında dünyada yıllık 60 milyon dolarlık satış ile büyük bir kuruluş olan Carlo Erba **Beni Türkiye'de bir numaralı adam zannedecek kadar, kendi değerinde eksiklikler taşıyordu.** Hakkında bunları yazan kuruluşun ülkemde ne bir teknik bilgi ne görgü getirmeyeceğini kısa zamanda anladım. 6224 sayılı kanundan yararlanarak kloramfenikol üreteceğini söyle Carlo Erba'dan dış kredi istedim. Bu arada mahalli bankalarдан da kredi topladık. Devlete, sermaye artırımı için girişimlerde bulunduk. İstenen yabancı sermaye geldi. Fakat geçen sermaye yine hammadde ithalatında kullanıldı. Böylece, girişimde bulunduğu büyük kuruluşlara ve devlette karşıyalı durumuna düştüm. Hammadde üretiminin düşündürülmesi, bu düşüncenin kullanılarak yurda sermaye sokulduğunu anlamış oldum.

- Bu durumda ne yaptınız?

— Ticaret Bakanlığı'ndaki teşvik veren bölgüm genel müdür yardımıcısına giderek, sa-

üretmek için gerekli sermayeyi nereden buldukuz?

— Pfizer'e karşı ANSA olarak ortaya çıkan girişimin gerçekleşmesi üzerine İlaç Grubu ANSA'ya geçmemi engellediler. Böylece 3-4 aylık bir çalışmadan sonra İlaç'tan da ayrılmak zorunda kaldım. Hep ders ala öğreniyor insan tabii. Oysa İlaç'a başlarken öne sürdüğüm koşul da hammadde üretimimin başında olmakti. Böylece yerli sermaye geçişimle, hep benden birşey aldıkları sürece benimle birlikte olduklarını anladım. Hayatında üç defa işten ayrıldım. Hep bunları yaptığım anda ödenmemiş kiram, borcum ve okuyan çocukların vardı. 1970'li yılların başında artık sunları iyice biliyordum: Yabancı sermayenin Türkiye'de ciddi bir faaliyet göstermediğini, yerli sermayenin mücadele eden grubunun pazar kapmanının dışında düşüncesi olmadığını...

— Bu maddelerin fiyatını ne kadar düşürmüştür? Gerçekten büyük fiyat farkı var mıydı?

— Size 1971-1972 yıllarında indirdiğimiz fiyatları vereyim:

Firma adı	madde	adi	fiyat	indirdiğimiz fiyat
Hoechst	Glibenclamid	1300 \$ kg	405 \$ kg	
Barox				
Welcome	Allopurinol	380 \$ kg	80 \$ kg	
Boehringer Ingelheim	Bromhexin	315 \$ kg	76 \$ kg	
Roche	L-Dopa	490 \$ kg	65 \$ kg	
	Nitrozeepam	1200 \$ kg	96 \$ kg	
Eczacılığı	Rolitetrasiklin	790 \$ kg	75 \$ kg	

"Yabancı sermayenin bize katkısı şu olmuştur: Bize ilaçı daha çok tüketmenin sanatını öğretmişlerdir."

-sarf yapılanın iki imza falan- baktım iki arkadaşımı kaybedeceğim.. Onlar daha tecrübeli, risklerin vahametini biliyorlar, ben bilmiyorum... "Siz avrulun," dedim. Böylece arkadaş-

ı bireyin arkaya yaptık. Üretimde üç ana prensipten hareket etdiyorduk. Birinci tek hammadde taşıyan ilaç. İkinci tedavi deeri yüksek, yalnız belirli bir hastalığa vö-

ların % 80'ini lisans antlaşmalarıyla üretmektedir. Oysa bu ilaçları kendi koyma işimlerde üretebilirdi. Daha iyi olmaz mıydı? Pazar kolay girme sorunu lisans antlaşmalarını doğurdu.

- Sizin lisanslı ilaçınız yok mu?

— Yok. Sanırım bu konuda tek firmamız. İlaçlarımızın adını kendimiz koymuyoruz.

- İlaç hammaddelarını Çin'den getirdiğiniz söyletiyi var. Gerçekten bu ülkeden mi alırsınız?

— Hayır. Çin ile ilişkilerim yazışmadan öteye gitmedi. Çin'in hammaddelarını bugün bütün dünya kullanıyor. Biz niye kullanmayıalı? İthalatta ağırlıklı olarak İtalya yeralıyor. Nedeni şu: İtalya'da iyi bir dış pazar tecrübesi var. Fiyat ve kalite yönünden iyi bir rekabet var. Bulgaristan'dan da getiriyoruz. Daha doğrusu, nerede kaliteli ve ucuz hammadde varsa, oradan getiriyoruz. Bugün menfaatlerini köştekliyorsam, pek tabii onlara ters düşüyorum. Menfaatlerinin nerede yattığını bilmiyor, diyorlar. Bazıları günün birinde benim de başıma belâ olur korkusuyla, pek birsey söylemeyecek. Hakkında söylenen herşeyi normal karşılıyorum.

- Ucuz maddelerin kalitesi düşük olabilir mi?

— İmkansız. Her fiyatını indirdiğimiz maddelerde üç yerde kontrol ettiriyoruz. Bu konuda Sağlık Bakanlığı çok olumlu bir yaklaşım içinde. Bakanlıkta kontrol ettiriyoruz. İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde kontrol ettiyoruz. Ayrıca üretimi yaptırdığımız laboratuvar dan rastapayımları düzenli olarak alıyoruz. Bu konuda söylenenler mahalle dedikodusundan öteye gidemez.

- Tutumunuzu Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı destekliyor mu?

— Çok destekledikleri kanıdayım. Bazi bürokratik engeller var. Bunlara çözüm bulabileceğimiz benim gibi 20-30 kişi daha çıkar diye düşünüyorum. Yani böyle davranışın ödüllendirilmeli. Maddi ya da manevi olarak... Maddi derken şunu kastediyorum: Fiyatı ucuzlatınca kârimiz düşüyor. Yani bir tür cezalandırma gibi. Bu düzeltilebilir.

- On yâşın bir zamandan beri ulusal ilaç sanayicileri içinde çok farklı bir tavır koymusunuz. Verdığınız savasının hekim ve eczacı kesiği farkındalar mı? Yani onların bir ölçüde destegini kazandınız mı?

— Büyük kentlerde özellikle hekimlerin pek farkında oldukları kanısında değilim. Bunun nedeni, kendilerine o kadar çok yakın geliyor ki, okumaya zaman bulamıyorlar. Fakat, özellikle genç kesim ve Anadolu'da çalışan hekim-

Ülkemizde kauçuk sanayiinden sonra yabancı sermayenin en çok ilgi gösterdiği ve en çok yatırımlı yaptığı alan, ilaç. Şu anda ilaç tüketimimizin % 50'den fazlasını yabancı sermayeli ilaç kuruluşları ellerinde tutuyorlar.

lerden bu tutumundan ötürü beni kutlayan mektuplar alıyorum. Ama, beni şaşırtan eczacıların durumu. Eczacılar daha fazla ilgi gösteriyorlar. Şaşırmanın nedeni, benim fiyatını

Yabancı sermayeyi daha iyi tanıtmak için ilk ihtiyaçım kuruluşu şıkkıyet ettim.

— **Sizi nasıl karşıladılar? Kuruluş hakkında herhangi bir soruşturma falan açıldı mı?**

— Olumlu karşıladılar. Fakat, Ticaret Bakanlığı içindeki, yanı anlıyorum ki devletin ilgi kuruluşunun içinden birileri Carlo Erba'ya haber verdi. Ve ertesi gün İstanbul'a döndüğünde, şirkette bana "Bizim adamımız misin, devletin adamı misin?" dediler. Aramızda tartışma çıktı. Böylece Carlo Erba'dan ayrılmaya karar verdim. Ayrıldıkten sonra çevreden duyдум, Carlo Erba biraz sıkıştırılmış. Müfettişler falan.. Demek ki, vatan sever bazı insanlar da meseleye sahip çıktılar. Yabancı sermaye hakkında düşüncelerim bu olaydan sonra kesin çizgilerle belirlenmiş oldu. Bu arada birşey beni çok üzdü. Carlo Erba'ya birlikte geçtiğim arkadaşların tavrı.

— **Niçin?**

— Önce destekliyor gördündüler. Onlarla on yıl birlikte çalıştık. Bu anlattığım olayları birlikte yaşadık. Dediğim gibi, önce tasvip eder gördündüler. Sonra, ben şirketten ayrılnca bireşim ilişkisi kesecek kadar ileri giderler oldu. İşten ayrılmaktan çok, buna tütüldüm. Çünkü o arkadaşlarıma inanmıştım. Böylece tabii şunu da anlımış oldum: *Bazı mücadeleleri herkesten beklemek yanlıştı. İnsan kendisinin katlanabileceğinin farkını herkesten beklememeli*. O güne kadarki düşünce tarzının yanlış olduğunu anladım. Benim orada yanlışım şu idi: Ben bir konuya inanmıştım. Hamadden üretilecekti. Söz vermişler yerine getirmemişlerdi. Ama bu insanlar yabancı idi.

Böylece yaşamımı sürdürme sorunum doğdu. Çocuklarımı ailemi riske sokmuşum. Arkadaşlarım bunu göğüsleyememişlerse, belki de onlar haklıydı. *Ama, herkes evindeki ekmeğini ve çocuğunu düşünürse, bunun sonu neye varır?*" düşüncesi de doğdu kafamda.

— **Kısa zamanda iş bulabildiniz mi?**

— O günlerde yabancı sermayeye karşı olan tavrim yerli firmalarla ilgilendi. İltas grubundan genel müdürlük teklif ettiler. Bu defa hamadden üretimi işini onlara önerdim. 1961-1966 yılları arasında İtalyanlar beni kendileri için yetiştirdiler. Özellikle Carlo-Erba'da çalıştığım yıllarda dünya pazarını tanıma fırsatı buldum.

İltas'a geçtiğim yıllarda yerli firmalar hâlâ pazar kapma savaşı içindeydi. Zaten yerli üreticinin tavri hiçbir zaman bundan ileriye gitmedi. Oysa ben hamadden üretiminin mutlaka gerçekleştmesini istiyordum. İltas'a kloramfenikol, eritromisin ve tetrasiklinin ara kademeinden başlayarak üretilmesini önerdim. O sırada Pfizer'in oxiterasiklin için teşebbüs ettiğini öğrendim. Sekiz yerli ilaç firmasının ciddi bir yatırımla ANSA (Antibiyotik Sanayi) kurma girişimi böyle oldu.

— **Sonuçta hamadden üretimine ilk defa yerli şirketler mi başladı?**

— Çünkü, yanlış bilmiyorsam bazi yabancı sermayeli kuruluşlar da hamadden üretiyorlar. Bunda öncülüğü yerliler mi yaptı?

— O yıllarda, yabancı sermayenin durumu başında da tartışılıyordu. Bu nedenle yabancı firmalar ülke ekonomisine hiçbir katkıyı olmayan gösteriş yatırımları yapmaya başlıdalar. Hamadden üretimi denince, firmaları şimşeklerden koruyacak bir ifade tarzı olsaydı. Pfizer'in müracaati bizim çalışmaları hızlandırdı. Pfizer'in yatırımlının nasıl ciddiyyetten uzak olduğunu hükümete anlatarak önledik. Bu harekette İltas'tan Dündar Özbay, Fako'nun sahibi Kaya Turgut, Mustafa Nevzat'tan Nevhis Pak ve Deva'nın yetkililerinin büyük desteğini gördüm. Mithis bir hayecan içindeydim. İlk defa hamadden yerli firmalar ürettiyordu. Bu işin başındaydım ve yararlı olabilirdim. 1967'lerin başında adeta uçuyordum.

— **Yurtoglu İlaç Firması nasıl doğdu? İlaç**

— Patent konusunun ortaya çıkışmasıyla yerli laboratuvarlarda ilk defa rekabet düşüncesi doğdu. Yabancı kuruluşlara rağmen piyasaya girmenin yolu buydu. Milli Birlik Komitesi'ne başvuruldu.

— **O tarihe kadar yerli firmalar patent yasasının farkında değiller miydi?**

— İlk olay kloramfenikolde patlak verdi. O tarihte yabancı bir firma kendi ilaçlarının benzerlerini üretiyorlar diye, yerli laboratuvarların üzerine çullandılar. Yasal yönden baskı kurmayı çalışılar. Birkaç Türk laboratuva-

lığımızı, dostluguunu korumuş oldum. Halen en iyi arkadaşlarım arasındadır. Eşimin ve çocukların ortak olduğu aile şirketi böyle doğdu.

— **Bir verem ilaçının fiyatının büyük oranda indirerek dikkati çektiniz. Daha önce de fiyat indirimleri yapmış midiniz?**

— Yurtoglu İlaç Firması'ndan kurduğum günlerde, firmanın kurulduğu yıllarda, çok ciddi bir literatür ve pazar araştırması ile işe başladık. Öyle bir noktaya geldik ki, bazi madde ilk bulan ana firmalar henüz mallarını piyasaya vermeden, onlardan çok daha ucuz olarak aynı ilaç piyasaya veriyorduk.

— **Birkac örnek verebilir misiniz?**

— Tabii. Glibenclamid adlı hamaddenin tabii ilaç Hoechst Firması batıda yalnız bir ülkede piyasaya vermişken bizim Türkiye'de aynı ilaç çok daha ucuz yapmamız üzerine bu ilaç yurdumuzda üretmekten vazgeçti. O yıllarda dünyaca ünlü diabet uzmanı olan Prof.

— **Niçin?**

— Önce destekliyor gördündüler. Onlarla on yıl birlikte çalıştık. Bu anlattığım olayları birlikte yaşadık. Dediğim gibi, önce tasvip eder gördündüler. Sonra, ben şirketten ayrılnca bireşim ilişkisi kesecek kadar ileri giderler oldu. İşten ayrılmaktan çok, buna tütüldüm. Çünkü o arkadaşlarıma inanmıştım. Böylece tabii şunu da anlımış oldum: *Bazı mücadeleleri herkesten beklemek yanlıştı. İnsan kendisinin katlanabileceğinin farkını herkesten beklememeli*. O güne kadarki düşünce tarzının yanlış olduğunu anladım. Benim orada yanlışım şu idi: Ben bir konuya inanmıştım. Hamadden üretilicekti. Söz vermişler yerine getirmemişlerdi. Ama bu insanlar yabancı idi.

Böylece yaşamımı sürdürme sorunum doğdu. Çocuklarımı ailemi riske sokmuşum. Arkadaşlarım bunu göğüsleyememişlerse, belki de onlar haklıydı. *Ama, herkes evindeki ekmeğini ve çocuğunu düşünürse, bunun sonu neye varır?*" düşüncesi de doğdu kafamda.

— **Kısa zamanda iş bulabildiniz mi?**

— O günlerde yabancı sermayeye karşı olan tavrim yerli firmalarla ilgilendi. İltas grubundan genel müdürlük teklif ettiler. Bu defa hamadden üretimi işini onlara önerdim. 1961-1966 yılları arasında İtalyanlar beni kendileri için yetiştirdiler. Özellikle Carlo-Erba'da çalıştığım yıllarda dünya pazarını tanıma fırsatı buldum.

— **İltas'a geçtiğim yıllarda yerli firmalar hâlâ pazar kapma savaşı içindeydi. Zaten yerli üreticinin tavri hiçbir zaman bundan ileriye gitmedi. Oysa ben hamadden üretiminin mutlaka gerçekleştmesini istiyordum. İltas'a kloramfenikol, eritromisin ve tetrasiklinin ara kademeinden başlayarak üretilmesini önerdim. O sırada Pfizer'in oxiterasiklin için teşebbüs ettiğini öğrendim. Sekiz yerli ilaç firmasının ciddi bir yatırımla ANSA (Antibiyotik Sanayi) kurma girişimi böyle oldu.**

— **Sonuçta hamadden üretimine ilk defa yerli şirketler mi başladı?**

Üç haber bir soru Nasıl Kalkınalım?

Gecitigimiz günlerde Sağlık Bakanlığı bir Açıklama yaptı. Bu açıklamadan öğrendigimize göre, ilaç hammaddelerinin daha ucuz kaynaklardan getirilmesi amacıyla yapılan çalışmalar sonunda yirmi üç çeşit ilaçın fiyatı indirilmiştir (TRT).

1973 yılında İngiltere'de bir ilaç skandalı yaşandı. Roche İlaç Firması'ının iki ilaçının (librium ve valium) hammaddelerini bu ülkeye yüksek fiyatlarla sokağıtanınca kıyamet koptu. Konuya inceleme üzere derhal Tekel Komisyonu görevlendirildi. Komisyon ilk anda bu firmayı İngiltere'ye satışı sinir ilaçlarında % 75'lik bir indirimle zorladı. Çalışmalar iltedikçe bu yeterli görülmeyerek, indirilmiş fiyatlar üzerinden % 50-60 kadar ikinci bir indirim yapılmışına karar verildi. Ayrıca, Roche İlaç Firması o güne kadar bu ilaçlardan sağladığı haksız kazanç nedeniyle 1,5 milyon sterlinlik bir tazminatı İngiltere Sağlık Örgütü'ne ödeyecekti. (The Economist 14 Nisan 1973).

Istenirse haksız kazançlar geri alınabilir.

Ülkemizde Yabancı Sermaye Koordinasyon Derneği (YASED) adı altında bir dernek kuruldu. Bu dernek yabancı sermayenin ülkemize getireceği yararları anlatan gazete ilanları verdi. Geçitigimiz Temmuz ayında Türkiye'deki Roche ilaç firmasının toplantı salonunda bir de seminer düzenledi. Seminerde yabancı sermayenin yararları yerli ve yabancı uzmanlar tarafından tartışıldı. (Gazeteler)

Yabancı sermaye yararlı bir şeymiş demekti...

Bu üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri bizim Sağlık Bakanlığımızın sorunudur, diğeri İngiltere hükümetinin... YASED ise kurulmuş yasal bir dernektr. İlk seminerini Roche İlaç Firması'nın toplantı salonunda düzenlemiş, kim ne diyebilir?**

Bir sorumuz vardı, yanıtını bulamadığımız. Bir bilen varsa söylesin, nasıl kalkınalım?

— **Üç haber üç ayrı kaynaktan almıştır. Haberlerin birbiriley hiçbir ilişkisi yoktur. Biri biz**

Freud'da insan anatomisine koşut yapılar: Dürtüler + içgüdüler + onların sindirilmiş heyecan mekanizmaları

PROF.DR. METİN ÖZEK

1. S.Freud'un öğretisinin bir bölümünün kendine özgü kişilik yapısı kuramı oluşturan temel bilgilerden (Metapsychologie), geri kalanının da ruhsal sağaltıma yönelik uygulama kurallarından, ruhsal çözümlemeden (psychoanalyse)oluştuğu söylenebilir. Öğretinin tümü, doğabilimlerinin, dirimlimin doğruluğu kanıtlanmış verilerinden çok, hemlik uygulamalarında edinilmiş ruhbilimsel görgüler, deneyimlere dayanarak geliştirilmiş, genelleştirilmiş bir kavramlar ve yorumlar dizisidir. Bu kuramsal ve uygulama yöntemlerini içeren dizge yalnızca belirli bölgelerinde o da sınırlı olarak güvenilir bir kontrole, denetime elverir: çoğunlukla netlemeye dayanıklı değildir.

1.1. Öğretiye göre, güncel yaşamımıza eşlik eden bilinc, "yanlış-göstermelik-has olmayan", uzlaşmacı bir bilinçtir. Gerçekte insan, bilinc-disinin (Unbewusstsein) itenmiş, bastırılmış eğilimlerinden kaynaklanarak, simgesel bir davranış içindedir. İnsanı anlamak bu simgeler dizisinin çözülmesi, deşifre edilmesi ile olasıdır.

1.2. Bu olasılığı gerçekleştirmeye girişimine Freud önce katharsis dediği "tepkiden yenilenmesi (= Abreaktion)" işleye başlamıştır. Açıga vurulamamış tepkilerin oluşturduğu davranışları, duygusal coşkunluklarla yeniden yaşanması, **karmaşası** (Komplex) çözümünü sağlar. Görgü ve deneyimlerini -yeniye göre bir öncelikle celişik- genellemelerle yenileyen Freud, sonraları bu tepki yenilen-

naktan beslendiğini öne sürdüğü bu cinsel dürütün karşına, ego-dürtülerini, bu arada beslenme, savunma-saldırma, ve benzer eğilimleri yerleştirmiştir önceleri. Sonraları bu ikicilik, yerini (savaş anılarını aktaran hastalarından ve kendisinin kanserinden esinlenerek)cinsel dürtü-eros ve ölümdürüsü (Tanatos) ikilemine bırakır.

1.6. Çocuk-kışkıry, daha henüz başa çıkmadığı uyarlanlarından, ana-baba yaşılı kardeşler ya da onların yerini tutan (Ersatz) kişiler, karşılıklı çıkarcı ve ortakyaşamci (symbolisch) bir ilişki içinde kururlar. Bunu yaparken, sanki bu körumanın karşılığı olarak, belirli tepki ve davranış kalıplarını, özellikle b a s e ğ m e k t u t u m u n u sindirirler kişiliğine, damgalarlar (Praegung); bunlar çoğunlukla yasaklıdır. Bu yasakların en önemlisi de -S.Freud öğretisince- doğal bir zorunluluk olan, oğlanın en yakınındaki karşı cinse, a n a y a y o n e l i k s e k s u e l - e r o t i k d u y u g e l i m l e r i d i r.

Bu yasağı uymamanın ödünu, yasak işlemi tasarlayan -ya da tasarladığı varsayılan oğlanın fallusunun yokedilmesidir, onun işidir. (Kastration). Oğlanın, anaya erotik eğilim yasağını koyan babaya karşı öldürüse bir düşmanlık beslemesi, bunun karmaşaması (Oedipus-Komplex) Freud'cu öğretinin en iri en yüzgeri edilemez dogmasıdır... Bu eğilim kendi başına bir karmaşa kaynağının, bir de bunun öndünü olarak fallusundan yoksun kalmak -tipki kızlardaki duruma düşmek!- korkusu, üstelik bir de "igdişenme karmaşası (Kastrationskomplex)" içine iter onu.

Fallustan yoksun kız, bu eksigine sahip babaya hayran bir yakınlık geliştirir; babayı paylaşan ana sanksi-düşman olur bu kez. Burada, yeri gelmişken, Sigmund Freud'un "ataerkil kentsoylu aile düzeni" içinde, erkeğin yükselmiş rolünü nasıl sessiz-sedasız kabullenip genelleştirdiğine, evrenselleştirdiğine dikkat çekmek isterim.

Oğlanın, anaya erotik eğilim yasağını koyan babaya karşı öldürüse bir düşmanlık beslemesi, bunun karmaşalaşması (oedipus kompleksi) Freud'cu öğretinin en iri, en yüzgeri edilemez dogmasıdır.

mesi sürecinin yerine "igdir (Einsicht)" kavramını ve sürecini yerleştirmiştir; her ne kadar kadar belirli olgularla, tepki yenilenmesini de -kavram ve süreç olarak- ömrü boyunca değerli saymış olsa da!

1.3. Igdir, belirli karmaşaları duygusal yükümlükleri ile bütün olarak, animsama demektir, burada. Çünkü belirli olayların ilişkili zincirini kuru kuruya bilmek, onları yeniden bilir duruma gelmek, kişiye etkisizdir. Bu bilgiyi duygusal yük ile yeniden yaşantılamak (erleben), ancak igdiri sağlar. Ürkülen, ego'nun özellikleri ile bağıdaştırılmayan yaşantılar (Erlebnisse), ego'nun yaşantılamaya dayanıklı olmadığı iç ve dış uyaranlar, onların tepkileri, ego güçlendirildikçe, engellemeler, ketvurmalar çözüllerken yaşantılar duruma getirilir.

1.4. Bu karmaşaları yok sayabilmek için olsuzluk "sayınam mekanizmaları" olus-

1.7. Bu yasak-sevap ikicilikliği, bir başka deyleşle çocuğun yalnızlık ve korunmasızlık korkusunun karşılığı olarak babanın üstün gücünü (Omnipotenz) paylaştı isteme tutumunu, paylaşmak istemesini -özellikle ve önemle- seksüel-erotik libidoyla sınırlandırır

cocukluk yaşantılarının önemi belirtilir; gerer de bizce.

Yeni doğmuşun erişkinlere bütün bütüne bağlı olması ile başlayan yaşamsal korku, giderek toplumsal bir korkuya dönüşür ve çok kez ömr boyunca sürer. Kişi sürekli ola-

dan doğallanan" olarak değil, organizmanın kimi ruhsal zedelenmelerinin ele alınmasından, bu ele almada başarısızlıktan beliren "bölgelik unutma" ile (partielle Amnesie) açıklanabileceğinin saptandığı kabullenmiştir S.Freud. Ruhsal sağaltımı görevi de bu bölgesel unutmayı kaldırırmak, ruhsal zedelenmeyi duygulanın yüklü olarak anımsatır, yeniden- ve de yasaksız olarak yaşantılatmaktadır.

Freud öğretisi insan kavramına öylesine ilişkiler zinciri geliştirmiştir ki bunlar kolay anlaşılır ve gereklilik ilkesine (Determinismus) çok yerde uygun görünümler geliştirmiştir. İnsan anatomisine koşut yapılar olarak "Dürtüler + içgüdüler + onların sindirilmiş heyecan mekanizmaları" öne sürülmektedir. Bunlar birer gerçek sayılabilir. Gerçek olan, yadsınacak -ya da hiç değilse tartışılabilecek olan ise- uyarlanları yanıt vererek, gelişen devinim ve davranışların kalıpsız olamayacağıdır. Gelişen kültür normlarının yöre ve çağca değişkenliği, uyarlanları öğrenmeği, bu arada öğreti doğrultusuna- kontrol mekanizmasını değişik kılmaktadır. Bireysel planda edinilimlerin genelleştirilmesi, insanı mekanistik bir görüşle ele almak yanlışına görmektedir.

Bu eleştirileri yaramadan önce, Freud'un yaşadığı çağın özelliklerini irdelemek gereki-

2. Sigmund Freud, o zamanki Avusturya-Macaristan Monarşisinin Maehren bölgesinde Prioborg- Frieberg adlı ufak bir kentinde doğdu, 8 Mayıs 1856'da. Yakın çevresinden musevi düşünce törerlerinin katı, tutucu örneklerini öğrenirken bir yandan da coğulluğu kalotik olan bu ufak tarım ve dokumacılık kentinde kentsoyluluğunu katı ve ikincilik kuramlarını tanıdı. Bu çağ diliminde, çok halklı bu devletin içindeki, uluslararası arasındaki kavga, giderek egemen katmanlarla ezilen ve de sömürgenler uluslararası arasındaki çatışmaya dönüştü. Bu durumda musevi bir küçük-kentsoylu ailesi için politik bir uyumlanma sağlama olanağı çok güçlü. Ve de onun yerine, sekilsiz-silik bir soyutlama yeşenmeliyi, geriye dönük (retrospektif) bir bakış açısı bakımından!

O yıldan Freud, kentsoylu toplum düzeneinin sadece liberal bir eleştirmeni olmuştur. Ona göre toplum, insana gereksiz katılıklar yüklemekte ve bunlarla onu iyiye yönetmek yerine, beklenmedik kötü sonuçlara itmektedir. Özellikle cinsel ahlak alanında bu nevrozlarla neden olmaktadır ki bunlar daha yav-

gin bir hoşgörü ile engellenebilir. Freud görüldüğü gibi, kentsoylu toplumun radikal bir eleştircisi değildir. Ve de ne ekonomik- sosyal temellerinden kuşku duyar bu düzenin, ne de cinsellik dışındaki ideolojilerini eleştirir değişmez sandığı bu düzenin...

Freud, humanistik felsefeden köklenen bir anlayışla, insanların yapıları ve yasallıkları üstüne genel geçerlilikte kuramlar ortaya atılabilecek varlıklar olarak kabullenir. Kendinden önce Spinoza'nın yaptığı gibi, insan doğasına ait, insan görünümüne ait bir model yapı, konstrüksiyon, ve de bu modele göre sadece ruhsal hastalıkları, nevrozları değil insan davranışının temeldeki yönlerini, olanaklarını ve zorunluluklarını açıklamaya girişmiştir.

2.1. Ulusal Kurtuluş çabalarının artması, Avusturya-Macaristan monarşisinde çalışan

Fallustan yoksun kız, bu eksigine sahip babaya hayran bir yakınlık geliştirir; babayı paylaşan ana sanki düşman olur bu kez.

Soldan Sağa: (Ayaktakiler) Otto Rank, Karl Abraham, Max Eitingon, Ernest Jones. (Oturanlar) Freud, Sandor Ferenczi, Hanns Sachs

mak, öğretinin en yaygın eleştirilere neden olmuş yönündür. Örneğin K o h u t , özlük duygusunun erken bozukluklarının, kişiliğin benimsenmemesinin kişilik gelişmesini olumsuz etkileyeceğini, özseverce (narsistisch) bozukluklara yol açacağını ve de bu durumda konunun Oedipus-karmaşası modeline oturtulmak istenmesinin zorunlu olmadığını vurgulamıştır.

Ne var ki -ne kadar Freud'u eleştirseler de-

ruhsal çözümlemeci öğretülerin her türünde, rak, koruyucu arar; ana-baba arar, ana-baba yerine koyacaği kişileri, ana-baba- Ersatz'-ları arar. Bireysel ruh-bilimin bu gerçeginde kalkar, Freud kitle ruhbilimine ait oluguları da açıklayabileceğini sanmıştır.

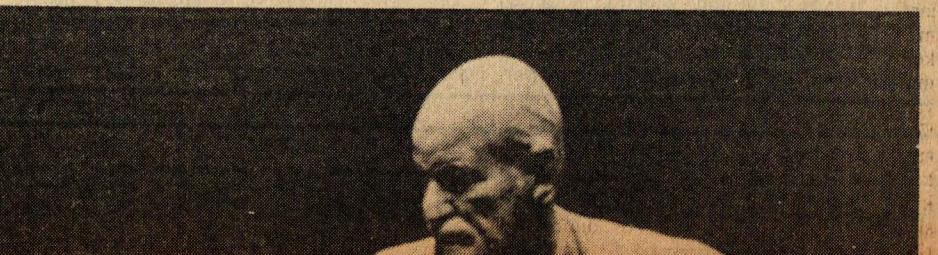
1.8. Önemli ve Freud'un öğretisine başlatıcı hastalık tablosu olan h i s t e r i n k kendisinden önceki ve de çoğu hocası sayılısı kişilerce örneğin Liebault, Bernheim, Pierre Janet, ve olabildiğince Charcot tarafından, "tasarımların gerçeklik kazanmasına

katmanların politik etkinliğinin gelişmeye başlaması, Avusturyalı şovenistleri, küçük kentsoyluluğun etkilenebilir katmanlarını elde etmeye itti. Bu akılla elele bir slav düşmanlığı, antisemitizm gelişti ki Freud lise çağında ırk ve ırkılık, antisemitizm, katoliklığın yoğunlaşması kavramları ile acılı bir şekilde karşılaştı; etkilerini sezinlemeye, yaşantılamaya başladı. Freud ailesinin de bu akılla korunabilmesi olanaksızdı. Freud o yıldan önce tasarladığı hukuk öğrenimi yerine, daha önceleri küçümsediği tip öğrenime 1873'de başlamak zorunluluğunu belli etti.

Hekimlik öğrenimi sırasında karşılaştığı, kötülenmeler, örnek öğrenci olmasına karşın yaşantıları engellemeler, denebilir ki, onda eğilimlerin yakalanmasının, boğulmasının, uygun tepkilerin belirtilememesinin, zor engellerin bireysel olarak aşılmazı gerektiğine ait düşüncelerin tohumlarını yesertmiştir.

(SÜRECEK)

'Freud: Psikolojik olaylara ilk kez bilimsel bir disiplinle yaklaşan adam'

turur; doğasında vardır bu onun. Örneğin karmaşa konusunu yücelter, sanki-akılçılı açıklamalar yapar, dışa yansıtar... Bu savunmalara karşın karmaşanın süregittiği, bilincinden bilince varmak itiminin eksilmediği durumlarda, içten ve dıştan yüklenmelein ağırlığı konumlarda, savunma mekanizmaları yetersizleştir ve karmaşahastalık belirtileri olarak dışa vurur.

Duygusalıktan yoksun kuru bilgi aktarımları, b i l g i l e n d i r m e ya da ö g ü t ve rme ne kadar etkisiz ise, sağaltımda tep-

Kişi sürekli olarak, koruyucu arar. Bireysel ruhbiliminin bu gerçeğinden kalkarak, Freud kitle ruhbilimine ait olguları da açıklayabileceğini sanmıştır.

ki yenilenmesi de o kadar tek yanlı ve pek çok durumda yetersizdir. Freudcu sağaltının, ruhsal çözümlemeyi amaci, tepki yenilenmesini kısırtmak olmaktan çok, zihinsel ve bedensel olamı, anlama ile duyguya, zekâ ile duyguluğu (Affectivitaet) bir bütünlüğe sürecine vardırmaktır ve bu da kişise davranışın simgesel anlamını içgöreleştirmekle sağlanır.

Ruhsal çözümleme bilgilerini okuyup, edinen kişi, kendi problemlerini yorumlayacak bilgiler kazandığını sanır. Fakat bunları yasantılamak, duygun içgüdüye dönüştürmek hemen hemen olanaksızdır. Bilmek, algılanmış ve yiğilmiş informasyonlardır ve ruhsal dizge ile tam ilişkilendirilmemiştir. Bilgi, öteki zihin elemanları ile zorunlu ilişkisi olmadan durabilir. İçgörü, öteki zihin elemanları ile sürekli bağdaşmalarla, dinamik bir güç sahiptir. Bilmek çoğaltıcı (reproduktif) ise, içgörü yaratıcıdır (kreatif). İçgörü bütün ruhsal dizgeyi kapsar; duygulanımı etkiler. Bilmek ruhsal dizgenin sadece sınırlı bir bölümünü değiştirir.

1.5. Ruhsal aksaklılıklar, kişilik yapısı içindeki, ego-içi çatışmalardan oluşur derken, bunların çok kez bilinciği ilk çocukluk görüş ve deneyimleri ile ilişkili düşümlere (Phantasien) bağımlı olduğu söylenir. Bu ruhsal çatışmalar önce savunma mekanizmaları ile (Yüceltme, yansıtma, özdeşleşme, usul neden uydurma vb gibi) yansızlaştırılır (Neutralisation), bunlar ego'ya uyumlu (egosynthon) karakter belirtileri olarak kişilik yapısına sinmiştir, ortadadır. Bütün insanlarca geçerli sayılan bu öğreti kuralınca, bu yansızlaştırılma yüzündendir ki -kurala karşı- her kişi "hasta" değildir. Yükselmelerle, bu savunma kırıldıında, ego-yaban karakter öğeleri; bir başka deyişle hastalık belirtileri yeser.

Ruhsal çözümleme öğretici açısından, çocukların çağrı ve çocukla onun yakın çevresine ilişkin kişiler (Bezugspersonen) arasındaki etkileşim ve iletişim merkezi önemdedir. Bu merkez içinde, çocuğun erotik-seksüellibidinös eğilimleri, çekirdek noktayı oluşturur.

S. Freud, çocukların hemen ilk basamaklarında doğal olarak varlığını kabullendiği ve onun ilerdeki cinsel etkinlikleri ile aynı kay-

varsı gerçeklerin pełi bir ölçüde deform edenmişdir. Sanatçılardan bütün ıslup özelliklerini de bir yerde gerçeğin deformasyonudur. Bilimsel öğretmenlerde aşağı yukarı sanatçılardan ıslup özellikleri gibi birer deformasyondur. Ama bir farklılığı vardır: gerçeklerle karşılaşan o hipotezi ya da öğretiyi tadi eder, gerçeklere uygun bir şekilde yeniden ele alır. Freud da bunu yapmıştır. Freud 19. yüzyıl düşünce adamıdır ve 19. yüzyıl da deneyel bilimlerin yeryüzünde en çok itibar gördüğü dönemdir. Genel kani deneyel bilimlerle insan mutluluğunu, bilincine ulaşabileceğine ve deneyel bilimlerle herşeyin çözümlenebileceği doğrultusundadır. 19. yüzyılda insanı inclemek demek onun organik, fizyolojik yapısını inceleyerek elle tutular gözle görülür sonuçlara varabilmek demektir.

"Freud'u astım, ben Freud'çuyum, Freud'un tezleri artık eskidi, tarihe karıştı, sizin yaklaşınızı çok erotik, anlaşılan psikanalizden etkilenmişsiniz" gibi subjektif, özenel yargıları bir kenara atarak, Freud'a cıci ya da kaka demeden onun "çalışma ve görüşlerini nesnel olarak değerlendirmek, Freud kimdir, psikanaliz öğretisi hangi koşullarda ortaya çıkmıştır ve bu öğreti bize neler kazandırmıştır", sorularına yanıt bulabilmek amacıyla psikanaliz öğretisini uzun yıllar incelemiş bir bilim adamı olan Prof. Dr. Süleyman Velioğlu ile söylestik.

Sayın Velioğlu psikanaliz öğretisi hangi koşullar içinde ortaya çıktı? 19. yüzyılın deneyel bilimler çağlığı olduğunu biliyoruz, deneyel bilimlerin psikanalize ve psikanalizin deneyel bilimlere (gelisme ve değişimine) etkilerini değerlendirdirmiştir?

Freud psikanaliz adı verilen öğretisini küçük bir amaca yönelik olarak kurmuştur. Bu amaç da nörotik hastayı tedavi etmetir. Herşeyden önce bu öğreti bir tedavi yöntemidir. Fakat bu basit, küçük amaçlı psikanaliz

varsı gerçeklerin pełi bir ölçüde deform edenmişdir. Sanatçılardan bütün ıslup özelliklerini de bir yerde gerçeğin deformasyonudur. Bilimsel öğretmenlerde aşağı yukarı sanatçılardan ıslup özellikleri gibi birer deformasyondur. Ama bir farklılığı vardır: gerçeklerle karşılaşan o hipotezi ya da öğretiyi tadi eder, gerçeklere uygun bir şekilde yeniden ele alır. Freud da bunu yapmıştır. Freud 19. yüzyıl düşünce adamıdır ve 19. yüzyıl da deneyel bilimlerin yeryüzünde en çok itibar gördüğü dönemdir. Genel kani deneyel bilimlerle insan mutluluğunu, bilincine ulaşabileceğine ve deneyel bilimlerle herşeyin çözümlenebileceği doğrultusundadır. 19. yüzyılda insanı inclemek demek onun organik, fizyolojik yapısını inceleyerek elle tutular gözle görülür sonuçlara varabilmek demektir.

Freud, insanı yalnızca biyolojik bazı içinde ele alan 19. yüzyıl düşünce ve yöntemlerine başkaldıran bir kişidir. İşte böyle bir ortamda tip öğrenimini 8 yılda bitiren ve nöroloji ihtisası yapan Sigmund Freud, Viyana'da Bruyer isimli bir hekim arkadaşının çalışmalarına tanık olmuştur. Bruyer o güne kadar 19. yüzyıl dünya görüşünden farklı olarak "hipnoz" denilen yöntemle, bir histeri vakasını tedavi etmeye çalışmaktadır. Bruyer'le birlikte bir süre hipnoz üzerine çalışmalar yürüten Freud daha sonra Bruyer'den ayrılmıştır.

İnsanı yalnızca organik açıdan ele alınan yetersiz olduğunun bilincine vararak, insanı böylediğimizde dişimizin, konuşuklarınıza, düşündüklerinizin, niyetle- eylemimizin farklı olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Evet, Freud bununla kalmamış kişiliğin temel taşları olan id, ego, ve superego ilişkisini ve gelişmelerini açıklamaya çalışmıştır. Yaşamındaki birçok problemin frustrasyon (yoksunluk)lardan kaynaklandığını ortaya koyarak nevroz öğretisini geliştirmiştir.

Böylediğimizde dişimizin, konuşuklarınıza, düşündüklerinizin, niyetle- eylemimizin farklı olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Daha önce her öğretinin bir deformasyon olduğunu, bu yüzdendir ki gerçeklerin deformasyonunu noktadan yakalandığı zaman sağlıklı denilen birçok öğretinin bilincinde sarsılabileceğini söylemiştir. Freud'a bu yönteme ne gibi eleştiriler gelmiştir, siz ne dene düşünüyorsunuz?

Freud'un getirdiği birçok öğreti, Oedipus kompleksinden tutun da, libido öğretisine kadar tüm öğretileri tartışılabilir. Fakat bence bu öğretilerin günlük yaşamımıza ya da toplum düzeneğine uyup uyumadığı tartışmasının bir yana bırakmak gereklidir. Zaten Freud yaşadığı süre boyunca arkadaşları, asistanları tarafından oldukça fazla eleştirilmiştir. Hiçbir teoristen kendi yetistiği öğrencileri tarafından bu kadar hedef tahtası olmamıştır. En yakın arkadaşlarından ve asistanlarından Adler, Jung, hasta Rank'a kadar birçok kişi öğretülerine karşı çıkmış ve kendilerine göre yeni yeni tezler geliştirmiştir. Daha sonraki dönemlerde de Freud'u sosyo-kültürel açıdan ele alan öğreti gelişiyor (existentialist analiz yöntemleri, Horney, Erich Fromm vs) ve bunlarda Freud'un getirmiş olduğu öğretilerin alanını gitmekle kültürtür.

Gercekte Freud ne yerin dibine batırılacak ne de gökyüzüne çıkarılabilen bir insandır.

O. Nemon

Freud'un en çok eleştirilen yönlerinden biri de içgüdüler alanının normal yaşamımızdaki etkileri üzerine geliştirdiği öğretileridir. Bunların cinsel kaynaklı olması şimşekleri üzerine çekmesine neden olmuştur.

rim yanlış olmaz, o, öyle bir ev sahibidir ki evine aldığı konuk ve kiracılara kendi alanını gittikçe daraltmış, bu konukları onu giderek küçük bir odaya hapsetmişlerdir. Bu Freud için dramatik bir sonuçtur. Konuklar gelmeleriyle birlikte, eve yepyeni bir düzen, yepyeni düşünceler getirmiştir. Ama tüm bunlar yine Freud'un inşa ettiği ev sayesinde olmuştur. Bu bakımdan Freud'un insanlığa hizmeti büyütür.

Freud ve Freud'dan sonra gelen düşüncüler, sosyo-kültürel ekoller, psikanalizin dışında oluşan modern anlayışlar, existentialist analiz yöntemleri bugün insanı açıklayıcı yeterli midir?

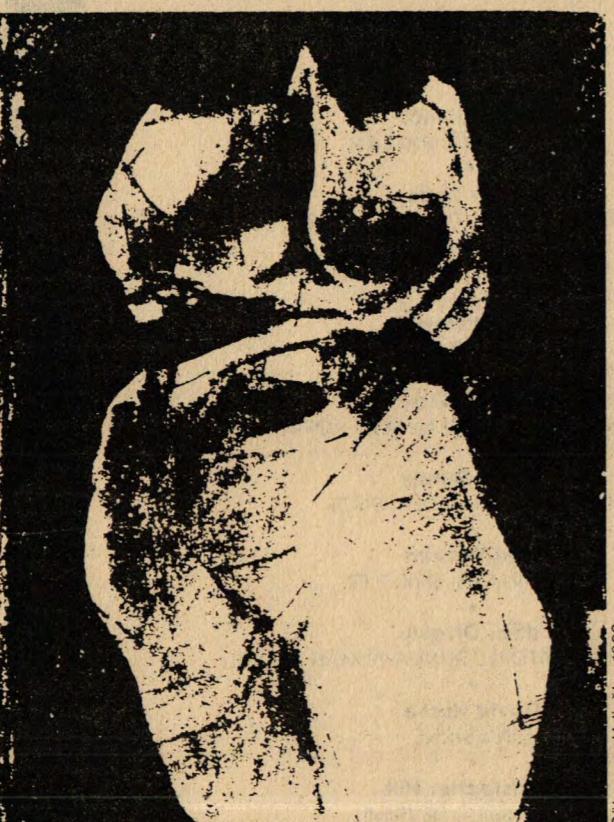
Freud'un yandaşları (Ortodoks Freud'cular) Freudizm ile tüm insan sorunlarının çözümleneceğini söyleyler. Freud'a karşı olanlarla onu, gülünç, ütopik varsayımlar üzerine kafa yoran gayri-ciddi bir bilim adamı olarak ele alırlar. İnsanlar Freud'u sevenler ve sevmeden diye ikiye ayırlıbilecekler yeryüzünde. Biyolojik baza dayalı bir düşünce sistemi ile forme olmuş insanlar her zaman, Freud'u karşısına alırlar. Biyolojik yaklaşımalarla insanı çözümlemeyi yeterli olmayacağı savunurlar. Freud'ı gökyüzüne çıkarırlar, Tanrılaştırırlar.

Gercekte Freud ne yerin dibine batırılacak ne de gökyüzüne çıkarılabilen bir insandır.

Bu bakımdan bugün değerlendirmemizi Freud'a karşı veya yanında olarak değil, bu iki ucu da karşımıza alarak yapmamız gereklidir. Psikanalizde veya psikanalizden sonra gelişmiş çeşitli öğretilerle insan varlığı açıklanabilir mi? Buna bizim vereceğimiz yanıt "hayır"dır. Freud 19. yüzyıl düşünürlerine, insanın yalnızca biyolojik bilimlere dayanarak açıklanamayacağını anlatmaya çalışan kişidir.

Olay geniç açıdan ele alırsak, insanın 4 varlık kategorisinden olustuğunu görürüz. Inorganik, organik, psikik ve gayst varlık kategorileri. 19. yüzyıl Deskritif Psikiyatristi insanı açıklıkların yalnız inorganik ve organik kategorilerden yararlanmıştır. Freud ise oneselfleri patolojik ve giderek normal psikoloji alanında giren bir görüş getirmiştir. Oysa insan inorganik, somatik, organik, psikik ve tinsel varlığı ile bir bütündür. Freud'un öğretisi birçok entellektüel alana uygulanmış, birçok yapıntın analizinde kullanılmış bir yöntemdir. Fakat Freud hiçbir zaman tinsel alanı yeterince inceleymemiştir. Çağdaş insanı açıklayabilecek bir modelle etmekle mümkün değildir. Şu halde Freud çok şey getirmiştir ama getirdikleri sınırlıdır, kısıtlıdır, yalnızca normal ve anormal psikolojik alanı içinde kalmıştır. Getirdikleri için minnettarız ama getirdikleri yeterli değildir.

Teschekkürler

Süleyman Velioğlu - 1982

giderek o kadar zenginleşmiştir ki büyük bir öğretiye dönüşmüş ve yeryüzündeki insanların belli bir kesimini tedavi etmek gibi sınırlı fonksiyonunu aşarak insanın psikolojik, biyolojik, sosyal yansıtısını etkileyen bir öğreti haline gelmiştir. Bu bakımdan Freud çok zengin bir kaynağa parmak basmış bir kişidir. Bir tedavi yöntemine giderek bir dünya görüşü haline gelmiş ve psikoloji dışında da bir çok alana yayılmıştır.

Öğreti nedir? Önce bu soruya kısaca yanıtladıkten sonra o dönemin değerlendirmesine geçmek istiyorum. Öğreti gerçeklerin deformasyonudur. Yeryüzünde ne kadar öğreti

'Çocuktaki Bahçe' ve Feyyaz Kayacan

MELİSA GÜRPINAR

Feyyaz Kayacan'ın Çocuktaki Bahçe adlı romanında, çocukluğunun geçtiği tarihsel kesiş içinde biçimlenen duygularına ve onlara aktarırken gösterdiği özgürlüğe bakıyor da, bir çok sanatsal etkilerin biçimsel ve niteliksel yoğunluğundan çok, bu yeniden yaratıstan, bu mükemmel teknik sırı boyutlar çarpıyor gözüme. İnsan nasıl olur da, bir bahçeyi bu kadar genişletir, bu kadar unutulmaz kılar, diyorum. Bir ölümlünün kalemi bir bahçeyi bu kadar kana boyayabilir mi? Ki her damlası hepimizin yüreğinde bir sizidir. İçinde nostalji hiç olmayan, bir çok anlamda yitirdiğimiz, ayrıldığımız, değiştirdiğimiz ve kentin, İstanbul'un, ölüm acısı gibi insanı sarsan anılarıdır bunlar.

Fakat Feyyaz Kayacan'ı bu kitap konusunda konuşturabilmek için derinliklerinde de yanıt o kurumuş bahçeyi yeniden diritlebilme, olamaksız. Oyle kalın bir utanç kabuğunu içinde saklanıyor ki, sürekli yaşadığı Londra'dan yazatılı için İstanbul'a geldiği sıralarda onu yakalamak, kitabı üzerine, edebiyat üzerine söyleşilerde bulunmağa zorlamak, demir kapıları kırmayı gerektiriyor sanki. Sahip olduğu geniş kültürün dökümünden birşeyler alabilmek, hep gülümseyen gözlerinin içindeki hüznülü düşüneleri öğrenebilme, onun çok gizli cigerini sökmek gibi oluyor. Bu yüzden hem onu üzmemek, hem de kendimi zora koşmamak için, çocuktaki Bahçe'den bende kalanla, bende Feyyaz Kayacan'la bir yakınlık kurmayı tasarladım.

Yüzünlük bir çınar kovuğundan hiç dışarı çıkmadan yaşayan, bir serçe gibi hep çekingen, içgerti ve türkültülü dolanış Feyyaz Kayacan, eminim ki bende kalan bahçeye bile karşılaşmak için buçak bucak kaçacaktı. Çünkü o her zaman bir mevlevî kadar edepli, bir budist kadar suskun, ve bir tanrı tanımaz kadar kendi gözyaşlarıyla kendi canına kıydı. Bir bayram Cumartesi'sinde gözünün pınarında iki damla gözyaşıyla, okuyucusunu beklediği imza gününde, onu kendi ülkesinde kendi toplumıyla, her yıl ve daima kucaklaşacak olan, işte bu aşırı duyarlılığı. Ve sonsuz sayıda unutmuş tatlarla dolu ilginç romanı Çocuktaki Bahçe, belki de her İstanbul'a gelişinde, onun kafasında birdenbire yeniden canlanıyor, dolaşlığı her yer, bastığı her taş, bahçenin bir par-

çası oluyordu. Hepimizin olan güneş, bir kara bulut parçası, bir ot bile onundu. Hepimizin çocukluk anıları da, sanki o eski bahçede toplanmıştı. Geçen yaz, kitabı bırakıp gitgi zaman, hemen okumuş ve bütün dostlar bu bahçede buluşur, anlaşırlar, biraz da kendimizi buluruz diye düşünüyorum. Oysaki yazar olan dostlar bile, bu bahçeye gözlerini yumdu. Okuyucunun ilgisini bilemem kuşkusuz. Feyyaz Kayacan kırk yıldır yaşadığı Londra'yı yazdı, daha mı çağdaş, battı filan gibi sıfatlarla hak kazanırı, ya da örneğin Çukurova'da doğup, orayı anlatmış olsayı, daha mı çok okunurdu, kestiremiyorum. Sezdiğim bir şey var ki, İstanbul'un yalnızca havası ve suyu değil artık bozulan. Anıları bile çürümeye terkedilmiş durumda. Gözden ve gönülden irak tutabilmek için elden gelen her acımasızlık yapılabiliyor. Parlak yahut karanlık, bu kentin tarih sayfalarına, gerekligince yansız bakama-

Anlatmakla yetinmek yanlış, dedim, bir iki kez. Yazmalı. Kafamda, kanımdaki bahçeyi yapış sayfalarla hapsetmem, kapatmalı. Denedim. Onu da yaptım. Olmadı gene. Beş on yaraklı iki böltümük çıktı ortaya. Arkası kesildi, kurudu.... Demek ki bahçe anlatılmaya hazır değildi. Demek ki bahçe, buyruğunu daha bir dillendirmek istiyordu. Daha bir pekişsin, daha bir yoğunlaşın istiyordu gözümüz belliğinde... Uğultusu içimde, iliklerimde gelgitleniyordu kıl testereleri biçiminde.

"Bu romana ilk başlangıçım, 1965'de basılan Hacıoğlu'nun Serüvenleri adlı kitabımın içindeki Bir Romana Başlama Denemesi adlı öyküde oldu.

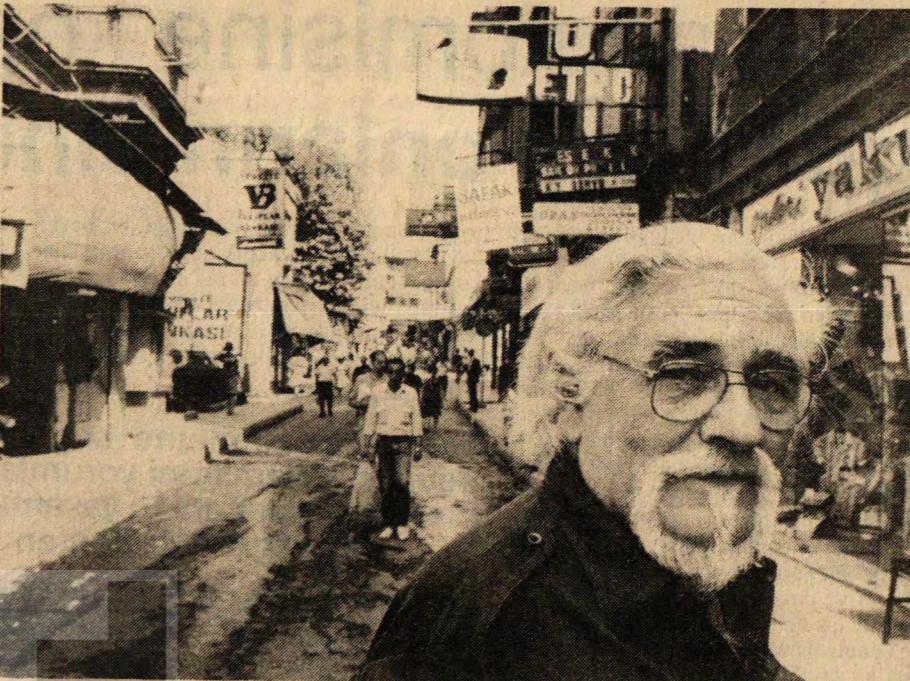
Sonra gene on yedi yıl daha gömülü içime. Ve 1981'de, üç ayda yaziverdim birdenbire. Daha çok uzardı bu bahçe. Ne kendimi, ne okuru fazla sürüklemek istemedim, bir yerinde kesiverdim. Çünkü ben romançı değilim, yazdıklarımın en kisasından bir anı roman, bir otobiografi boyutlarında kalmasını istedim. Anıların şırıltıları de, denilebilir. Belki bu kitap, uzun bir şiir. Biraz zor anlaşırlığı buradan kaynaklanıyor galiba. Orhan Duru bana surrealist yazar demisi. Pek doğru olmasa gerek. Metin And'sa, yazarların yazarı diyor, yanı ancak on yazarlar anları anlamında. Oysa ben yazdıklarımı hiç zorlaştırmak istemem. Türkiye'de yaşamamanın ve sürekli yalnız, kendimle başbaşa olmanın verdiği cesaretle, dille oynuyorum. Olumlu ve yapıcı yönde, Türkçele neler yapılabileceğini görmek istiyorum. Sığınaktaki insanların havasına bu kitapta yeniden döndüm. Baskı altında yaşayan insanların öyküsüne. Belli bir dil hakimiyyetiyle, ben de sıkıştırdım onları biraz. Hepsini bu. Daha mı ne yapmak istedim? Çöken imparatorluğu tek başına ayakta tutmaya çalışan hayalleri geniş insanları, onların hiç değiştirilemeye değer yargılarmı, dünya görüşlerini, yaşama biçimlerindeki bellı katılıkları, anılarında yaşayan bir ananın günüyle celişkilerini, bağnazlıklarını, ve köklü bir Osmanlı ailesinin bir bakıma halkla ilişkilerini de saptamak istedim. Örneğin büyük babamın dostları hep, Talmihane meydanının, Kuşdili çayırlarının küçük insanlarıydı, içlerinden en sevdiklerim, Abes Bey, Koltukçu Hasan, Sobacı Hüsnü, Muhalibeci Mehmet Efendi, Laz Нури, Bisikletçi Fahri Bey, saymakla bitmez ki, simitçi, koz helvacı, horoz sekerci, mahalle bekçişi ve Yeldeğirmeninin bütün ayrıntıları, "köpek gitgetir"de var içlerinde, raki içen kedi de. Ben bunları derin bir solgunun içinde anlatıverdim. İlgiyle karşılanmayı bilir. Belki ölümünden sonra dikkati çeker, kimdir. Hem sonra

Buyruk çökmüş olacak ki, kendimi konumun başında bulduğum....."

Kitabın ilk sayfalarında, onu bu bahçeyi yazmağa zorlayan dürtülerin durdurulmaz gücünü böyle anlatıyor Feyyaz Kayacan. İçimdeki Feyyaz Kayacan'sa, daha yirmi yıl öncesinde dillendirmeğe başlamış bile bu serüvenleri bana, Londra'da bir barda. Daha o zamandan düşmüş benim de üstüme Rıfkı Paşa köşkünün görkemi gölglesi. 1957 lerde, Şişedeki Adam adlı kitabında yer alan, İstanbul Zeybegi ve Suaviyi Gördünüz mü? öykülerinde, o zaten başlamıştı bahçesini anlatmaktadır. Ve şimdiki, kulaklı ma fisıldar gibi ekliyor;

"...Sonra yer yer Sığınak Hikayeleri'nde de deyindim bu konunun ayrıntılarına. Bu romana ilk başlangıçım, 1965 de basılan Hacıoğlu'nun Serüvenleri adlı kitabımın içindeki, Bir Romana Başlama Denemesi adlı öyküde oldu.

"Bir boşalm olsun diye, içimdeki bahçeyi silmek için yapıyordum ben bunları. Her anlatı

Seyit Ali Ak

Sonra gene onyedi yıl daha gömülü içime. Ve 1981 de, üç ayda yaziverdim birdenbire. Daha çok uzardı bu bahçe. Ne kendimi, ne okuru fazla sürüklemek istemedim, bir yerinde kesiverdim. Çünkü ben romançı değilim, yazdıklarımın en kisasından bir anı roman, bir otobiografi boyutlarında kalmasını istedim. Anıların şırıltıları de, denilebilir. Belki bu kitap, her küçük bölümün başına, başka yazarlardan kısacık alıntılar koymam. Romanı beğenmeyenler, belki onları beğenir diye. Böylece, okuyucuya ilişkimi gene sağlamaya çalıştım. Ve hemen bu yıl bir öykü kitabı daha hazırladım, bahçenin havasından kendimi iyice kurtarabilmem için. Adı, "Todor Diye Bir Bulgar". Bir uzun öykü daha yazdım, "Bu Bir Delinin Not Defteri Değildir." Ve çeviriler var. Şu sıralarda Japon şairi, Matsuo Başo'dan "Bağı Açık Bir İşkeletin Günlüğü" nü çevirdim. Kitap olarak tümüyle basına hazır. Geçen yıl basılan son şiir kitabım, "Benim Örücüm Başka" ise, belki kitapçı raflarına bile çıkmadı, ondan hiç haber yok açıkça....."

Neyse ki Feyyaz Kayacan'da hep haber var. Şu sıralarda Londra'ya dönmiş bulunuyor gene. İstanbul'da o vîrân olan bahçelerin içinden fışkıran aydınlık yüzü insanlarını özler, burununa o çok sevdigi islat toprak kokusunu gelir olmalı. Bilirim dostlarla kucaklaşmayı düşler hep, insanları incitmemenin bir yolunu arar köşesinde, kalabalıktan kaçar, ama uzakta yaşamanın şemsiyesini de hiç kullanmaz, dayanır saldırdı yağımurlarına gereğinden. İstanbul meyhanelerinde onu iyice bir köşeye sıkıştırır, yaptığı nedir, ne değildir diye sorular soran ve kendi yanıtlarını da en doğrusu sanan, aydın, ileri, uygur ve uyankı olmakta son derece iddiyalı dostlarım bile, özlemiştir. Ama en çok özlediği, sözcüklerdir. Yıllardır kullanmadığımız bir sözcüğü anımsadığın zaman, gözlerinde gördüğüm sevinci ve coşkuyu hiçbir zaman unutamam. Anadiline sevdalı bir ozanın, ona kavuşturabileceğim için, beynini ve yüregini, hiç kendine acımadan bıçaklayışıdır Çocuktaki Bahçe.

Sen kendini parçalarken, biz ne soğukkanlı seyircileriz ki, karşısında susabildik bugüne kadar.

KISA KISA

Hazırlayan: Selim Bulut

KARA ŞARKILAR

PUBLIC RELATIONS

yazko YAYIN
DÜNYASINDA
EN ÖNDE

YENİ KİTAPLAR

BİR AKTOR
HAZIRLANIYOR
STANISLAVSKI

Türkçe: Suat Taşer
İnceleme 600 lira

ONBİNLERİN DÖNÜŞÜ
SAMİM KOCAGÖZ

Roman 450 lira

BAHARLAR AÇARKEN
V.B.IBANEZ

Türkçe: Adnan Cemgil
Roman 400 lira

ÖLÜ BİR KADIN
YAZAR
AFET ILGAZ

Öykü 400 lira

PANAYIR - SUR
ADNAN ÖZYALÇINER

Öykü 280 lira

İZLANDA BALIKÇISI
PIERRE LOTI

Türkçe: Semih Tiryakioğlu
Roman 280 lira

DÜĞÜNCÜLER
CELAL ÖZCAN

Öykü 280 lira

SARKISIZ
DÜNYALARIN
ORKINOSLARI
AYHAN HÜNALP

Öykü 280 lira

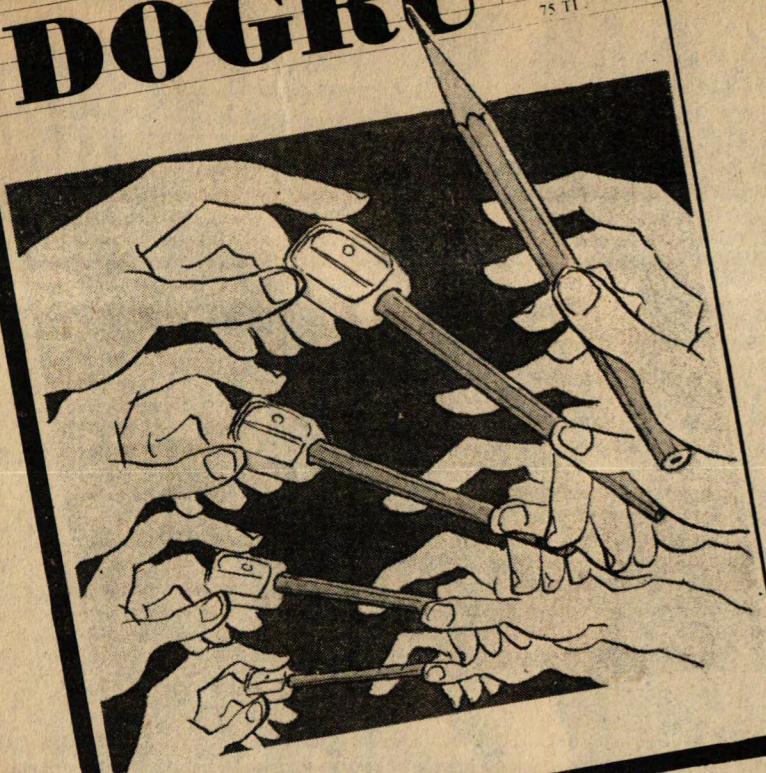
DAĞ BAŞINDAKİ ÖLÜ
MUZAFFER
HACIHASANOĞLU

Öykü 350 lira

FAUST
GOETHE

Türkçe: H.İzzettin Dinamo

SINAVER DOĞRU 2

ÇIKTI!

SINAVER DOĞRU

Her aboneye
bir kitap
armağan ediyor!

SINAVER DOĞRU

Sınav Doğru'ya abone olun, hem tasarruf edin,
hem hiç bir sayısını kaçırın!
30 sayı 2.250 yerine 1.800 TL.

SINAVER DOĞRU

SINAVER DOĞRU
Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu-İstanbul

Adı, soyadı:
Adres:

1.800 TL'yi sayılı posta havalesiyle/pul olarak gönderdim. Makbuzu ektedir.
30 sayısını adresime göndermenizi rica ederim.

İmza

(Bu bölümü
doldurun,
kesin,
yollayın)

M. Aladaanı Asna
284 s. — 600 TL.

Huseyin Haydar
YAZKO Yayıncıları - 1983
120s. - 250 TL.
Ozan'ın "Aci Türkücü"den (Akademî Kitabevi 1981 şiir birincilik ödülü) sonra ikinci şiir kitabı.

Şiirler "Bir kuzey yeli"nin doğanın derinliklerinden insan duyarlıklarına, Kuzey yörelerinden Filistin'e, İspanya'ya esisi.

Ozan, Kara Şarkıları'ı bize söyle sunuyor:
"Fırtınanın Yüreğine Yürüyüşün" ilk esintileridir bu dizeler; ilk ve okşayan. Dal oynayışlarıdır şimdi, boynumuza degen; kırılıp dökülmeye başlamadı henüz. Dalga uçalarıdır bu şiirler; yeşil köpükler savuran bir kabarma ve bir aldanma yalıtz. Derine da-ha derine iniyorum; acının merkezine doğru... İşığa..."

Şu dizeler de "Son Şarkı"dan,
"Değil son dizesi şiirimin
Bitiremedim ilk dizeyi bile
Dudaklarım arasında uyuyan"

Şırka İlişkiler" 1960-70'lere göre yaygın bir kavram. Dünyada içinde yaşadığımız yüzünün başında doğan bu meslek, bugün kamu ve özel kesimde vazgeçilmeyen bir servisdir.

URART
SANAT GALERİSİ

ABDI İPEKÇİ CADDESİ 21 NİŞANTAŞI İSTANBUL
TELEFON 1480326 TELEKS 26482 URAT TR.

Mehmet Güleryüz

Resim Sergisi

6-27 Ekim 1983

Şır 600 lira

NİKİ
T.DERY

Türkçesi: Barış Pirhasan
Roman 250 lira

SANDALIM KIYIYA
BAĞLI
DİNÇER SÜMER
Şir 150 lira

KIYI
ERDOĞAN ALKAN
Şir 150 lira

YİRMİBEŞKURUŞA
AMERİKA
NAİM TİRALİ
Öykü 160 lira

ES BE SÜLEYMAN ES
2. BASKI
SALİM ŞENGİL
Öykü 180 lira

Türkiye tek dağıtımlı
YADA

YADA Yayın-Dağıtım A.Ş.
Dr. Şevki Bey Sok. No: 6/A Divanyolu/Ist.
Tel: 5207472

yazko
edebiyat

EKİM/1983
36. Sayısı
ÇIKTI

Ayın Aktüalitesi:
• Tartışma, haber, yorum: Fethi Naci'nin Ufak Tefek İşleri

Her ay:
• Bir Sorun Bir Soru: Cumhuriyet'in 60. yılında kültürel bağımsızlığın neresindeyiz?

Edebiyat Mektupları:
• Memduh Şevket Esenbal'ın hiçbir yerde yayınlanmamış mektupları.

Anıma:
• On yıl önce yitirdiğimiz bir değer: Hakkıncas Balıkçısı.

Ayrıca:
• Cumhuriyet'ten bu yana şiiümüz ve şiir akımları, Cumhuriyet'ten günümüze Türk Edebiyatı Tarihi, şiir eleştirisinin yetersizliği Eleştirmen Yok mu?

Ve
• En seçkin yazarların şiiiri, öykü, de-neme, inceleme, değini, çözümleme ve eleştiri yazıları.

YAZKO EDEBİYAT: 136 sayfa, 200 lira
ABONE KOŞULLARI: Altı aylık 1200, yıllık 2400 TL.

YAZKO: P.K. 442, Sirkeci - İstanbul

KAYNAK YAYINLARI

Halil Berktaş
KABILEDEN FEODALİZME

Ayşe Kılımcı
SEVDADIR HER İŞİN BASI

Dieter Forte
MARTIN LUTHER ve THOMAS MÜNZER
ya da
MUHASEBENİN BAŞLANGICI

Bertolt Brecht
AŞK ŞİRLERİ

Halil Berktaş
CUMHURİYET İDEOLOJİSİ ve FUAT KÖPRÜLÜ

Turan Güneş
ARABA DEVRLİMEDEN ÖNCE

Nuri Yıldırım
ULUSLARARASI ŞİRKETLER

İlber Ortaklı
OSMANLI İMPARATORLUĞUNDAN ALMAN NÜFUZU

David Hume
DİN USTÜNE

Christopher Hill
1640 İNGİLİZ DEVRİMİ

G.V. Plehanov
TARIHTE BİREYİN ROLÜ

Mahmut Goloğlu
DEMOKRASİYE GEÇİŞ

İsteme adresleri:
Babiali Cad. No: 16 (Pak Han), Kat: 4, No: 401-402
Cağaloğlu-İST

Konur Sok. 14/24, Kızılay-ANKARA

İstanbul dağıtım: Say, Deniz, Barış, Özgür, Bilgi

Ankara dağıtım: Adas

İzmir dağıtım: Datic, Altay

**KAYNAK
YAYINLARI**

Lermontov ve "Zamanımızın Kahramanı"

FERİDUN ANDAÇ

Adı, 19. yüzyıl modern Rus edebiyatının kuruçusu Puşkin'le birlikte anılan Mihail Yuryeviç LERMONTOV (1814-1841), bu yazgısının bir düelloda öldürülüşü üzerine yazdığı "Şairin Ölümü / Smert Poeta" şiirinden dolayı Kafkasya'ya sürgünle gönderildiğinde, 23 yaşında bir hassa subayıydı.

Çar I. Nikola'nın baskı döneminin aydınları tizerinde estirdiği hava, onun şair yürügine dolusan öfkeyi dışlamaya engel olamadı. Böylece, onunda, düelloyla sonlanacak kısa ömrünün ilk sürgünü başlıyordu.

1814'de Moskova'da soylu bir ailenin çocuğu olarak doğduğunda, ülke; yüz yıl başında yıkımlar getiren savaşların süreginin bir yengisiymi yaşıyordu. Yangınlar ve yıkımlar görmüş Moskova, bunun şenligindeydi.

Babası Yuri Petroviç Lermontov, genç yaşta ordudan ayrılmış küçük bir toprak sahibiydi. Soylu bir ailenin kızı olan annesi Marya Mihaylovna, 1817'de ölüncü; damadından hoşlanmayan Elizabeth Alekseyevna Arsenyev torunu Lermontov'u yanına aldı. İlk eğitimini anneannesinin yanında, Fransız ve Alman müreibiyelerden görüldü. Torununa dükşün olan dul Arsenyev, onun daha iyi bir eğitim görebilmesi için Moskova'ya taşıdı. Lermontov, Moskova Üniversitesi'ne bağlı soylular okulundaki öğrenimine dördüncü sınıfın başı oldu. Dönemin önemini edebiyatçılarının öğretmen olarak bulunduğu bu okul, her türlü yazarın etkinliğinin öğrenciler arasında yayındırıldı. Ayrıca bir yere sahipti. Lermontov'un edebiyata karşı ilgisi bu sıralarda başladı. İngilizce'den okuduğu Byron yanında; Puşkin, Lamartine, Schiller, Shakespeare, V. Hugo, W. Scott, A. Dumas... gibi yazarlardan onun bu tutkusunu içinde etkileyici yer ediyorlardı. İlk etkilemeleri yazdığı şiirleri okul dergisinde yayınladığında Lermontov 14 yaşındaydı.

1830'da soylular okulundaki öğrenimini başarıyla bitirdi. Moskova Üniversitesi Edebiyat Bölümü'ne girdi. Aynı yıl babasını kaybetti. Bir süre sonra buradan ayrılp Petersburg Üniversitesi'ne devam etti. Anneannesinin karşı çıkışmasına alırmayarak, üniversiteden bırakıp askeri okula gitmeye karar verdi. Bu okulda öğrenim gördüğü yıllarda (1833-34), sürdürdüğü şiir çalışmalarının yanı sıra, süryazılarını da hazırladı. 1834 sonlarına doğru okulu bitirdi. Hassa subayı olarak Çar Köyü muhafiz kitasına atandı. Özgürce yazabileceğini tutkusuya başladığı çalışmalarını yoğunlaştırdı, yayılmadı.

1836'da Çar Köyü'nde görevliken izlini olağan geldiği Petersburg'da, okul arkadaşı Rayevski ile birlikte kaldı. Kentin sosyetesi içinde bulunduğu günlerde gözle batar, umutsuz tavırlarıyla, dedikodu ve ilgileri üzerine çıktı. Sosyeteye karşı duyduğu hincin dışlanışını, bu çevreye çalışmaya degen vardi.

Puşkin, 1837 Ocakının son haftası, düelloda öldürülüdü. Lermontov'da Petersburg'dadır. Şubat ayının ilk günlerinde Şairin Ölümü'nü yazdı. 20 subatta ise siye: "Ve sizler kibir-

bölümü ekledi. Teksil haliinde bastırılıp ülkenin dört bir yanına dağıtılan bu şiir, yönetimi iyice cileden çıktı. Siyasi polis evlerini aradı. 21 Şubat'ta arkadaşı Rayevski ile birlikte tutuklandı. Şiir üzerine dava açıldı. Puşkin'e göz açtırmayan Benkendorf, Çar'ın emrini ilettiler: Lermontov Kafkasya'ya sürgünle gönderilecekti, şiirin yayılmasına çaba harcayan Rayevski'de bir ay hapis ve Olonetskiy iline sürgün. Mart'ın ilk haftasında degen hapse kalan Lermontov, çıkışa yol hazırlığına başladı.

SÜRGÜNLER, "ZAMANIMIZIN KAHRAMANI" NIN DOĞUŞU VE DÜELLODA SONLANAN YAŞAM.

Nisan ayında Kafkasya'ya yola çıktı. Sürgün birliğine katıldı. Hastalığı nedeniyle Stavropol'a, oradan Pyatigorsk kaplıcalarına geçti. Hastahane kaldığında tınlı eleştirmen Belinskiy ve Dekabristler'le yakın ilişkide bulunan Pyatigorsk doktoru N.V. Mayer ile tanıştı. Aynı yılın Eylül'ünde görevli olarak Taman'da kaldı. Ay sonunda Olegin'e hareket etti. Eylül-Kasım ayları; Tiflis, Ruba, Şusa, Semah'ta geçti. Dekabristler'den Odoyevskiy ile tanıştı. Anneannesinin Petersburg'a dönüsünü sağlamasıyla, 25 Kasım'da Gürcistan'dan ayrıldı.

Bu sürgün dönemi, onun, **Borodine, Rahip Adayı (Mtsri), Firari** adlı manzum hikâyelerinin yanı sıra **Zamanımızın Kahramanı**'nın yazılışını da hazırladı. Kafkasya; tanıdığı sürgün insanları, karişıklıkları, yolculukları, yaşamaları ve doğasıyla romanı için eşsiz kaynak oluşturdu.

1938 Şubat'ta yeni görev yerine gitti. Çar Ivan Vasilyeviç'in Meclisinde Şarkı'yı burada bitirdi. Şeytan ve **Zamanımızın Kahramanı** üzerine çalıştı. 1839-40'larda, "Memleket Notları" dergisinde şiirlerini ve bu romanın bölümlerini oluşturan öykülerden **Bella, Fatalist (kaderci)** ve **Taman**'ı yayımladı.

Yeni bir tertip Lermontov'u, sonu barış ve sürgünde dönüşecek düelloyla yüzüze getirdi. Lermontov'un karşısına da bir Fransız çıkarılmıştı: Fransız elçisinin oğlu Barant. Lermontov, Düello sonrası tutuklandı. Gerçekse: Bu olaydan ziyade yapıtlarıydı. Askeri mahkeme de yargılanıldı. Yargılanmadı, Güneydeki ayaklanması düşündürülen Tenginski Piyade Alayı'na sürgün kararı verildi. Aynı gün, **Zamanımızın Kahramanı** yayıldı. Yönetimin düşündüğünü aksine, bu ayaklanması bastırılmıştır. Lermontov'da; görevden ayrılp kendisini edebiyata verme düşünmesi pekiştirildi. İstifası yönetim tarafından kabul edilmedi. İki gün içerisinde kenti terketmesi istendi. Yeniden Kafkasya'ya döndü. Bağıt bulunduğu birlikten hastalığı nedeniyle ayrılarak, Pyatigorsk'a geldi. Ölüm ağı bu kez çevresini sarıyordu. Pyatigorsk, başkent sosyetesinin dinlenme verdi. Lermontov'u aralarında gören

ginlik yaratacak dedikodular tartışmaya, sonradan düelloya dönüştü.

... Ve ölüm tuzağında sonlandı genç ömrü. Dostlarından Gogol, şunları söyleyordu:

"Gelecekler onu bekliyor. Rus yaşamının büyük ressimi olmaya adaydı. Üstelik çıkış için her türlü hazırlığı yapmıştır. Tabiatın derinliğine şeytanı uçuşları hep ondaydı. "Belinskiy'de o anki üzüntünün söyle dile getiriyor: "En büyük üzüntüm, Puşkin'in daha ilerisine adım atacak bir kabiliyeti zamansız kaybetmemiz."

LERMONTOV'UN ÖNEMI VE "ZAMANIMIZIN KAHRAMANI"

Lermontov, 19. yüzyıl Rus edebiyatında Puşkin'in düzeyi alanında açtığı yolun ilk başarılı örneğidir. Puşkin gibi o da özgürlük şairi olarak bilinir. Ama döneminin edebiyat geleneği tutkulu yaşamı, serüvenci sanatçı kişiliği; onun salt şirle yetinemeyip roman, tiyatro ve destansı türde ürünler vermesine de kaynaklık etmiştir. Bu çalışmalarla içerisinde **Zamanımızın Kahramanı** (1) ile haklı bir yer edinmiştir. Devrimci romantik bir şair kimliğinin yanı sıra, başarılı bir düzeyi ustasıdır da. Kısa ömrü içerisinde siğdirildiği çalışmalarıyla bir Puşkin'in "yol açıcılığı" kadar, onun da, sonraki kuşak yazarları için etkileyici kaynak olduğunu söyleyebiliriz.

İlk düzeyi çalışması, konusunu **Pugaçev Devri**'nden alan **Vadim** adını taşıyan romanıdır. Bitiremediği bu tarihi romanını askeri okulda öğrenciyken yazmaya başlar. Altan alta bir halk isyani temasının işlendiği sezen bu romanda, gerçekçi bir anlatım gözle çarpılar. Halktan insanların çizilişi; yazın, toprak köleliği ve köylüler üzerinde düşüncelerin yansıtılması; betimlemelerdeki yetkinlik ile etkileyici özelliklerdir romanın. 1873'de, yayımıncının verdiği bu adla "Avrupa Habercisi"nde tefrika edildi.

Prens Ligovskaya (1836), yarı kalmış bir başka romanı. Konusunu dönemin sosyete yaşamından almıştır. Gerçekçi bir anlatım denemesidir. Döneminin iki sınıfı (zengin-yoksul) arasındaki çatışma üzerine kurulmuştur. Getirdiği eleştirel tavırla 19. yüzyıl Rus edebiyatında bualanın ilk muştulayıcısıdır. Bu romanda çizilen Peçorin tipi **Zamanımızın Kahramanı** için bir denemendir. **İsmail Bey, Moskova Paranoması, Aşık Garip, Kafkasyalı, Musikili Toplantı, Maskeli Balo Zamanımızın Kahramanı**'na uzanan çalışmaların önemlidirleridir.

Zamanımızın Kahramanı, Lermontov'un düzeyi alanındaki en yetkin ürünüdür. Bütün önceki düzeyi çalışmaları, buna bir hazzırlık gibidir. Kuşkusuz romanın başarısı, Peçorin tipinin çizilişinin yanı sıra, biçimsel açıdan getirdiği yeniliktedir de. Tolstoy'a uzanan halkada, **tipleme** bakımından etkileyici bir özellikle vardır romanın. Puşkin'in tip çizmedeki us-

yazarları için etkileyici olmuştur. Teknik bakımından da Puşkin'in denediği yoldaki yetkinlikle ulaşılmışlığın örneğidir. 19. yüzyıl Rus edebiyatında bireyin psikolojisine yönelik, onu çeşitli yönleriyle irdeleyip; kişiliğinde toplusal yapının bir takım olumsuzluklarını sergileyen ilk romanıdır. Bundan sonraki yıllarda yayımlanan **Ölü Canlar** (1842), **Kabahat Kimde** (1846), **Rudin** (1855), **Oblomov** (1857)... bu çizginin başarılı örnekleridir.

Lermontov bu romanını 1838'lerde yazmaya başlar. Romanı oluşturan öykülerden **Bella**, Mart 1839'da "Memleket Notları"nda yayımlanır. Aynı yılın Ekiminde **Kaderci**, 1840 Martında da **Taman** yayımlanır. Bu yıl içinde, bu üç öyküye eklenen **Maksim Maksiç** ve **Prens Meri** bir arada **Zamanımızın Kahramanı** adı altında basılır. Olumlu ve olumsuz tartışmalar arası ardına eklenir. Dönemin tutucu yazın çevrelerinin öncülerinden Buraçek şunları yazır: "Toplumla alay etmek için düpdedüz uyduruyor, Lermontov. Rusya'da ne söyle bir inanç ne de bu inancı taşıyan bir Rus var. Ta kendisi, başkası olamaz zaten. "Romen için ne denli Lermontov'un yaşam öyküsü denmişse de; Lermontov kitabı ikinci basımına yazdı. Devrimci romantik bir şair kimliğinin yanı sıra, başarılı bir düzeyi ustasıdır da. Kısa ömrü içerisinde siğdirildiği çalışmalarıyla bir Puşkin'in "yol açıcılığı" kadar, onun da, sonraki kuşak yazarları için etkileyici kaynak olduğunu söyleyebiliriz.

"O bizim devrin tipik örneği, kitabın adına ne de uymuş. O ruh bizim kuşağa özgü. İstirap, bunalım ve bunların bir çigliyla boşalması ruhlara teskin ediyor. Bütün kalplere Peçorin o denli yakındı."

BELINSKIY

yev'in de bulunduğu hareketin öncülerini idam edilir, diğerleri de Sibiry'a sürürlür.

Rusya'da yeni başlayan dönem, I. Nikola'nın baskı ve korku döneminin (1825-1855). Ötedenberi süregelen baskı daha da artar. Çar'ın kurdugu gizli komite, özgürlük yanlısı her türlü kırkırdanı ezmekle görevlidir. İtken içe bir takım düşünsel bağlanmaların (idealizm yanlısı) ardına düşen Rus 'intelligentsia' aydının, suskuya ve karamsarlığa düşüğü yılaklıktır. Neden ama? Örtmeye çalıştığımız nedir? Tek kusuru yürekliliği ve olduğu gibi karşımıza çıkması, belki sizin için yukarısı olabilir veya Tanrı cezasını versin deyip görüp de geçersiniz. Ama, içimizde, içinizde... Açık yürekli, hırçın mı? Bu demektir ki, irade gücüne sahip. Siz de var mı bu sorarım? En büyük kusuru da patlayıvermesi.

Zamanımızın Kahramanı'nda çizilen Peçorin tipi, gelişen bu siyasal yapı içindeki geçiş döneminin aydınlarıdır. O dönemde, sözünün bile edilmesi yasaklanan Dekabrist ayaklanmasına tanık olmuş bir kuşaktan. Kafkas sürgünü olduğu sıralarda ise bu ayaklanması üzerinden sekiz yıl geçmiştir. Ayaklanma sonrasında ayakta tutunabilen aydınlarından. Otokrasinin yıkılması için başkaldıran aydınların yığılma, korku ve bir hiçlik alaborasına tutulmuş yıllardır..

ROMANIN KURULUŞU VE ÖZELLİKLERİ

Roman, Peçorin'in Kafkasya'da sürgünde geçen günleri ile ilgili "Bella, Maksim Maksiç, Taman, Prens Meri, Kaderci" başlıklarını taşıyan öykülerden oluşur.

Lermontov'un romanında uyguladığı teknik; konunun ilginçliği, böyle bir tipi çizebilmek için başı, anlatımın daha yoğun ve çarpıcı olmasını sağlar. Daha önce, Puşkin'in **Byelkin'in Hikâyeleri**'nde geliştirdiği teknikin, roman kurgusunda başarılı örneğidir. Bu teknikin geliştirmede, kuşkusuz dönemin baskı unsurları da etkinliği vardır.

nişi vardır ona. Onun içten, dura, tutkulu sevgisine. Vera'nın, kendisine mektup bırakıp ayrıldığında; ardından düşüp kaybolmuş mutluluğun, geçmişinin peşinden koşması.. Ve Meri'nin nefrete dönüşen sevisi.. Yaşamındaki yenisilerin yenilerinin eklenişidir.

Duello sonrası gönderildiği, **Bella** öyküsünün geçtiği kalede 'sık sık' geçmişini anımsarkan, yaşam ilkesini ve özleyişini düşünür: "Ben, bir korsan kadırgasının güvertesinde doğmuş büyümüş bir denizci gibiyim. Denizci ruhu firtinalara ve savaşlara alıştır, kıyıya atılınca, gölgeliğin onu kadar cekerse çeksin, güneş ne kadaır dirlendirirse dirlensin, canı sıkılır, içi ezilir. Bütün gün boyunca kumsalda dolasır, dalgaların tektilde miriltisine kulak verir. Sıslı ufukları kolaçan eder. Acaba mavi denizi boz bulutlarından ayıran o soluk çizgide, önceleri martı kanadı gibi duran, ama sonra, yavaş yavaş dalgalardan kopüklerden sırlararak usulca ıssız rıhtıma yanaşma çalışan yelkenli belirecek midir?" (s.170)

Romanın son öyküsünü oluşturan **Kaderci**'de Peçorin, görevli bulunduğu kalede iki haftaliğine ayrılp, bir Kazak köyünde kalışında uteğmen Vuliç'le arasında geçen bir olayı anlatır. Bir toplantıda, alnyazısı üzerinde yaptığı tartışma tartışı, bahis tutuşmaya degen varır. "Alnyazısı diye bir şeyin olmadığını" öne süren Peçorin'in düşüncesinin karıştırınan Vuliç'in acı sonunun ardından beliren tema kuşkusuz **fatalizm** düşüncesinin yıkılışıdır.

Peçorin'in düşunce yapısı bu öyküde iyice belirler. Bu bahis sonucu eve dönüşünde şunları düşünür: "Bir zamanlar, toprak kavgası ya da suda haklar gibi birtakım gündelik sorunlarla karşılaşır, anlayışını söz sahibi olduğu ileri süren bilginlerin yaşadığıını düşündükçe gülmek için kendimi güç tutuyordum." (s.176) Ön plana çıkansa, kuşkuluğudur.

li çocukları! Bilinen alâkârlıla ün salmış ataların! / Kole topuklarıyla çiğnenen yıkıntıları / Bahtın oyunuyla incinmiş soyların! / Özgürlik, Deha ve Şan cellatları!" diye başlayan son

bu çevre,larındaki dedikodularını onu aşağılama düzeyine vardır. İkinci tertibin kahramanı olsak seçilen, onun eski arkadaşı emekli binbaşı Martinov'du. İkisi arasında ger-

talığına Yevgeniy Onegin, Maça Kızı, Dubrovskiy, Yüzbaşının Kızı... gibi eserlerinde rastlarız. Onun aştığı bu yolda, çağdaşı Lermontov'un ustaca çizdiği Peçorin tipi, sonraki dönem

A'dan Z'ye bizim toplumumuz

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ

Toplumumuz üzerine ilk kez, özyüle ve biçimde farklı, yetkin ve kapsamlı bir ansiklopedi.

Aydınımız, öğretmenimiz, öğrencilerimiz için... Türkiye'yi öğrenmek için vazgeçilmez bir kaynak.

A'dan Z'ye toplumumuz.

Toplum yapımızı oluşturan bütün kurumlar, kuruluşlar, kavramlar, sistemler...

Kuşə kapak içinde,
birinci hamur kâğıda
ofset baskı. Ansiklopedi
10 ciltte tamamlanacak.

Once: Türkiye!

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi bir iletişim yayınlarıdır.

Yazarlar Kurulu (Alfabetic sırayla)

Dr. Mehmet Ali Ağaogulları
Prof. Dr. Asaf Savaş Akar
Doç. Dr. Sina Akşin
Filiz Ali
Prof. Dr. Erdogan Alkin
Prof. Dr. Cem Alpar
Prof. Dr. Metin And
Güven Arsebük
Prof. Dr. Toktamış Ates
Prof. Dr. Aydin Aybay
Prof. Dr. Rona Aybay
Prof. Tamer Başoğlu
Doç. Dr. Alife Batur
Sabahattin Batur
Prof. Dr. Jale Baydal
Cengiz Bektaş
Murat Belge
Prof. Dr. Niyazi Berkes
Halil Berkay
Prof. Dr. Korkut Boratav
Aydın Bulca
Tevlik Çavdar
Engin Çizgen
Meral Çizmeci
Fahri Çoker
Selahattin Çoruh
İsmet Ercioğlu
Prof. Dr. Nusret Ekin
Prof. Dr. Doğan Ergün
Nesip Erdilek
Nesip Erdok
Prof. Dr. Kurthan Fışek
Prof. Dr. Cevat Geray
Doç. Dr. Haluk Gerger
Ali Gevgili
Dr. Karel Göymen
Çelik Gülersoy
Jülide Güizar
Güven Güloksuz
Yıldız Güloksuz
Ahmet Günük
Vedat Günyol
Dr. Şükru Gürel
Nedim Gürsel
Dr. Seyfettin Gürsel
Prof. Dr. Gencay Gürsoy
Dr. Can Hamamcı
Prof. Dr. Zeyyal Hatipoğlu
Prof. Dr. Metin Heper
Meric Hizal
Doç. Dr. Alparslan Işıklı
Prof. Dr. Gunesel Kaptaçel-iia
Selim İlkin
Dr. Ahmet Insel

Arslan Kaynarçag
Prof. Dr. Gülen Kazgan
Prof. Dr. Haydar Kazan
Prof. Dr. Rusen Keleş
Dr. Çağlar Keyder
Dr. Uygur Koçabaşoğlu
Esat Korkmaz
Doç. Dr. Yalcın Küçük
Cahit Külebi
Sait Maden
Prof. Dr. Şerif Mardin
Cemil Meric
Fethi Naci
Suleyman Nebioglu
Ahmet Oktay
Prof. Dr. Gültækin Oransay
Prof. Dr. Gündüz Ökçün
Dr. Ayşe Öncü
Prof. Dr. Izettin Önder
Ferit Öngören
Mahmut Tali Ongören
Hikmet Özdemir
İsmet Özel
Atila Özkrumlu
Selahattin Özmen
Nihat Özön
Doç. Dr. Fazıl Sağlam
Errol Sayın
Timur Selçuk
Prof. Dr. Muzaffer Sencer
Dr. Ömür Sezgin
Bülent Soylan
İlhamı Soysal
Prof. Dr. Mümtaz Soysal
Doç. Dr. İlkyar Sunar
Kemal Süker
Dr. Gencay Şaylan
Doç. Dr. Bülent Tanır
Sezer Tansu
Prof. Dr. İlhan Tekeli
Prof. Dr. Sırrı Tekeli
Prof. Dr. Reşat D. Tesal
Prof. Dr. Taner Timur
Fikret Toksoz
Yavuz Top
Dr. Binnaz Toprak
Dr. Ayşe Trak
Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya
Nilhal Tunçer
Yalcın Tura
Nida Tüfekci
Dr. Güngör Uras
Prof. Fehmi Yavuz
Doç. Dr. Yıldızhan Yayı

İletişim Yayınları/Perka A.Ş.
Klopfarer Cad. İletişim Han.
Çağaloğlu-İstanbul
Tel: 520 14 53
520 14 54 - 520 14 55

GERÇEĞİNİ VAREDEN TOPLUMSAL YAPI

"O bizim devrin tipik örneği, kitabı adına ne de uymuş. O ruh bizim kuşağın özü. İstirap, bunalmış ve bunların bir çığlıkla boşalması ruhları teskin ediyor. Bütün kalplerle Peçorin o denli yakın ki."

BELİNSKİY

Büyük Petrol Dönemi (1696-1725), 18. yüzyıl Rusyası'nda Avrupa'ya açılmış, toplumsal ekonomik alandaki birtakım gelişime ve yenileşme hareketlerinin başlangıcıdır. İmparatorluğa dönünen devleti içe ve dışta güçlü kılma amacını güden askeri alandardı modernizasyon hareketleriyle birlikte, reformcu eğilimlerin toplumsal yaşamda da kurumlaşmasını görür. Eğitim ve düşünce yaşamında beliren bu yenicilikler, Rusya'nın Aydınlanma Çağrı'na girişinin muştalayıcılarından. Bu yenileşmelerle birlikte otokrasiyi güçlendirmiştir. Yasaların çarlıklarını, düzenlemelerin yapılması; sonraki Çarlık yönetimlerinin daha güçlü birer dönem yaşamalarını sağlamıştır.

Batı'yla ilişkiler (özellikle Almanya, İngiltere, Hollanda ve Fransa ile olan) devletin ekonomik ve siyasi yapısı üzerindeki etkilerini kişi sürede gösterir. Eğitim ve düşünce alanındaki reform hareketlerinin yaygın bir nitelik kazanmasını sağlar. Nüfusun büyük coğuluguunu oluşturan kırsal kesime yönelik olmayan bu reform hareketleri, geleneksel yapıyı koruyarak, otokrasının despotik yapısını güçlendirme yönelik.

Büyük Petro'nun haleflerinden sonraki II. Katerina (Yekaterina Alekseyevna) Dönemi (1762-1796), bu yüzyılın gelişime ve ayaklanması dönemi olmuştur. Ülke bir yandan en kanlı köylü ayaklanması sahne olurken, bir yandan da Rus aydınlanma hareketi bakımından önemli adımlar atılmıştır. Liberal eğilimli olan II. Katerina, Voltaire ve Diderot gibi aydınlarla yakın ilişki kurar. Avrupa'daki Aydınlanma Çağrı'na ilgi duyması; onun, bir dizi reform hareketine girmesine de neden olur.

I. Paul'un baskı dönemi (1796-1801) ardına çıkan liberal eğilimli I. Aleksandr (1801-1825) coşkuyla karşılaşır. 19. yüzyıl başına gelindiğinde, Rusya aydınlanma çağının kırıdanlaşan yaşıyor. Vaadelen reformların sonusuz kalması, girlen savaşların getirdiği ekonomik dar boğaz karşısında gericilik ve baskının artmasıyla despotik bir yönetimin ağırlığı iyice belirir. Yapılan savaşlarla başlayan kriz sonda, tarımla uğraşan bağımsız köylüler yerlesik bir düzen içinde askerleştirerek, mali yöneden orduya destek arayışları sonucu kaldığı gibi, kanlı ayaklanmalara de neden olur. Nalyon savaşlarıyla birlikte ülkeye yavaş yavaş girmeye başlayan ileri cumhuriyet yanlısı düşünceler; Rusya'da düşünce yaşamının canlanması neden olur. Çarlığın liberalizm görüşünün altında despotik uygulamalarla yönelik, sanayi ve tarım alanında yaşanan ekonomik kriz; aydınlar arasındaki çözüm, öneri ve beklenelerin; despotizmin yoğunlaşmasıyla sınırlanır. Rus aydınlarının arayışları, çözüm olarak ayaklanma düşüncesine kadar varır.

18. yüzyıl sonunda Rus 'intelligentsia' aydınları arasında yaygınlaşan Jakobenizm; yanlış gruplar tarafından siyasi örgütlenme içinde Rusya'ya özgü bir şekilde gelişerek, belli bir programla eylem felsefesi niteliğine kavuşur. Demokratik düşünce yanısı bu gruplar, yönetimde baş gösteren iktidar kırızından yararlanmaya karar verirler. 14 Aralıktan Senato Meydanı'nda başlatılan başarısız bir ayaklanma, kanlı bir şekilde bastırılır. Aralarında Pestel'in, şair Rile-

BELLA'da Peçorin'i tanıtan öze yazar, III. İllis'ten Rusya'ya doğru yolculuk yaparken, yol arkadaşı edindiği yüzbaşı Maksim Maksimic'ten dinlediği bir öyküyü aktarır. Maksim Maksimic beş yıl önce Terek yöresinde bir kalede görevliyken, buraya sığınan gelen, sonrasında başına olmadık işler açan genç bir subayla (Peçorin'le) birlikte yaşadı, unutmadığı olayları anlatır. Öyküde, Peçorin'in kişiliğinin bazı özelikleri çizilerek; güzel Çerkez kızı Bella'ya tutkusunu yanında gelişen bir dizi olay içindeki katılım, delisen, tutkulu "garip davranışları"nın nedeni üzerine ilgi çekilir.

MAKSİM MAKSIMİC'te yazar, (anlatıcı), Bella'nın öyküsünü anlatan yüzbaşı ile yolculuk güzergâhında ayrıılışlarının ertesi günü bir daha karşılaşacaklarını sanmadığını bir andabi konaklama yerinde yeniden karşılaşırlar. Bir başka rastlantı, Bella'nın kahramanı Peçorin'le Maksim Maksimic'i beş yıl sonra burada yüz yüze getirir. Yazar (anlatıcı) bir yandan Maksimic'in içten, sıcak, dost yanını ve riken; onun, yıllar sonra karşılaştığı Peçorin'in kayıtsızlığı karşısındaki yıldızsını sergiler. Dindlediği öykünün, bu karşılaşmadada yüzyüze geldiği kahramanının portresini çizer. Gözlerinde "surekli bir acının belirtisi"ni taşıyan bu tipik insanlığında kalan notlarını alan yazar (anlatıcı); Peçorin'in bu ayrılık sonrası gittiği İran'dan dönerken öldüğünü öğrenince, bunların bir kısmını (gündükleri) yiniumlamaya karar verir.

Bella ve Maksim Maksimic öykülerinde çizilen Peçorin tipinin yaşadığı içsel şartlarının, sürgünlüğünün, garip davranışlarının nedeni bilinmez. Romanın ikinci bölümünü oluşturan günlüklerse (Taman, Prenses Meri, Kaderci), onun bu bilinmeziğini çözümleyici ipuçları verir niteliktedirler.

Taman, onun, "Hükümetçe görülen lüzum üzerine" Kafkasya'ya sürgüne gönderilişindeki ilk konaklama yeridir. Tutkularının pervasızlığı onu ölümün ucuna getirir. Bir 'denizkizi'ının peşine düşer. Geçimlerini kaçakçılıkla sağlayan sefil bir iki insanın aralarına nıgarmaya çalışması onların huzurunu bozunca, kaçakçılardan olan 'denizkizi' onu öldürmeye kalkar. Bundan kurtulur ama geçmişiyle arasındaki düşüncelerin gelgitinden kurtulamaz. Geriye kalan yaşlı kadın, ağlayan kör çocuk onu üzdede, "İnsanların sevinçlerinden. Acılarından başı ne?" diyecek bir katılımı da içinde taşıır.

PRENSES MERİ'de onun psikolojik yapısının, düşünsel eğilimlerinin önemli yanlarını buluruz. Bu, bize dönemin aydınlarının düşünsel yapısının yanındır; o baskı ortamında oluşan kişiliğin içe dönüküğünde ve çevresiyle ilişkilerinde; bireysel çıkışlarının, sürdürmelerinin ardından gerçeğin ne olduğunu göstermeye çalışır. Peçorin'in Taman'dan Pyatigorsk'a gelişinde, ilk rastlaştığı eski arkadaşı Gruşnitskiy ile arasında çıkan çatışmaya salt sevinç gibidir.

Ve karıştı bir tipi çizer; Gruşnitskiy: "... İnsanları tanımaz, zayıf noktalardan habersiz... Ömrü boyunca yalnız kendisiyle ilgilenmiş..." biri.

Kendisini ziyarete gelen yakın dostu Dr. Werner ise, onunla aynı inancları paylaşan, yine dönemin aydınları tipik bir örneğidir: "... Baza kusursuz bir teşhisçi, sitmanın nasıl iyileştirileceğini bilemez. "bir! Burada tanışıtıği yaşlı Prenses Ligovskiy'in kızı Meri'yle aralarında bir onur oyununa dönüşen sevi, arada kalan Meri'nin tutkunu genç subay Gruşnitskiy'in düelloda ölümüne neden olur. Üzerini küllemeye çalıştığı geçmiş, unutmadığı acıları yakasını bırakmaz. Vera'yla karşılaşması onu iyice sarsar. Birseyi elde edip, ona hükmettiği an; onca değerini yitiren biridir Vera. Yine de bir bağla-

PEÇORİN TİPİYLE BELİREN

Zamanımızın Kahramanı, yaşanılan dönemin toplumsal ve düşünsel yaşamıyla ilişkili bir romanıdır. Bu bağlam içinde kesitir sunulan. Dönemin tarihsel bir dönemeçini oluşturan toplumsal bir hareketin izlerini yanı sıra, bireyin durumunun tipik özelliklerini bulur.

Henüz, toprak köleliğinin zincirlerini koparamamış bir köylülüğün Çarlık Monarşisine karşı baskıldıran aydınların, sürgündeki yazgısını, utopik birtakım sapınları çıkış yolu edisini; boşvermişlige, bencillik ve zalimliği dönen bir kişilikte içacıların yaşamayı görür. Peçorin'in kişiliğinde, davranışlarında somut olarak belirir bunlar. Dönemin baskıcı tutumuna karşı bireyde oluşan tepkinin, sindirilmesi sonucu, eylemsizligi geçmeden yeniden birim alının örneğidir hem.

Toplum içinde olumsuz, katı, bencil davranışlar kurulan, sürdürülün ilişkilerde görülür bunu. Yani bir zorlayış, bir itekleyiş... Baskı, ardından birtakım tepkisel davranışın biçimleri doğurur. Nefret, inançsızlık, katılık, bencillik, umusamazlık, bunların yanıbaşındadır. Toplumların geçiş dönemlerindeki toplumsal ve siyaset baskınların bireyin kişiliğinde belirleyici bir öğe olmuş somutları burada. Birey, toplumsal ortam içinde, olumsuzluklar ağıyla örtülü olduğu kadar, kendine dönüste içsel-psikolojik yaşayışının depremleri arasında olabildiğince duyarlı, yaşama umutla bakabilme yollarının arayışlarındadır da. Peçorin'in, bir döello öncesi gesecinde okuduğu bir kitaptan (W. Scott'in "Iskoçya Püritenleri") etkilenmeleri ve sonraki gün katılığına gidişindeki duyarlı hali, bu ikilemi somutları niteliktedir: "O gün her zannedikinden daha fazla doğaya tutkundum hatırladığımı göre. Geniş asma yapraklarının üstünde titreyerek milyonlarca işin saçan çığ tanelerini nasıl bir titizlikle incelediğim" (s. 153).

Romanda yansıtlanan, Peçorin'in yaşamından belirli kesitlerdir. Onun portresinin çizilişinin ardından gerçeği kavramaksa, okuyucu için bir hayli 'yorumcu' olsa gerek! Çizilen, çağının, yanı 1825 sonrasıyla 1839 dönem Rusyasının, trajik bir serüven içinde olan aydının portresidir hem. 1825 Dekabrist ayaklanması yaşamış ya da görmüş bir kuşaktır. En azından onun getirdiği düşüncelerin etkilenmeleri altındadır. Yönetimin uyguladığı baskı Özgür düşünsel yanlısı aydınları, sürgün yeri Kafkasya'nın uçsuz bucaksız doğası içinde yanyana getirir. Ama 'baskı' gölgé gibi peşlerindedir. Peçorin'in tedirginliğinde bunu görmek mümkün. Dr. Werner'e Pyatigorsk'ta karşılaşmalarının bir söyleşisinde bu açıkça belirir.

Onun kişiliğinin oluşumunda, çocukluğuyla ilgili olarak, Meri'ye anıtlıklarının etkisi de gözardı edilememen bir gerçektir. Romanda önde planda olan Peçorin'in iç dünyası, düşünsel ve ruhsal yaşıntısının eğilimleri içinde bunlar yer yer birilir, önde çıkar. Yaşanılan dönemin aydınlarının hastalıklarını, Peçorin'in tipikliğinde onun bu gerçegiyle birlikte görür.

Dobrulyubov'un şu düşünceleriye, 'Peçorin'leri' tanıyalım için önemlidir: "... Güçlü bir yetenek tarafından yaratılan tipler kalıcıdır: Bugün bile Onegin'in değişik koşullarda kanabilecekleri görünümle değil, Puşkin'in, Lermontov'un, Turgenyev'in sundukları biçimleriyle vardırlar.

... Ama bugün bütün bu kahramanlar ikinci plana atıldılar; eski saygınlıklarını yitirdiler, anlaşılmaz kişilikleriyle, toplumla aralarındaki gizemli uyuşmazlıklarıyla, büyük güçleriyle eğitimlerinin anlamsızlığı arasındaki uyuşmazlıkla artık bizi yanıtamazlar."

Amatörlerin çektiği bir film: "VOLİ"

YAPIM YÖNETİM
ÖMER SABUNCUOĞLU
KORKUT AKIN
RIZA BALOĞLU

ALİ ALKAN İNAL

Rıza Baloğlu böyle özetliyor VOLİ'nin hem konusunu, hem amacını: "...inancı olan kuşun yeraltında da uçabileceğini göstermek". Egeli bir balıkçının öyküsünü anlatıyor film.. Bir balıkçı, Bekir Çakmak; oynamıyor, günlerini yineliyor 8 mm'lik bir kamera karşısında. Yapım ve yönetimi Ömer Sabuncuoğlu, Korkut Akın ve Rıza Baloğlu'nun paylaştıkları filmin, kurgusunu Enver Gündbulut, Ayfer Tokathlıoğlu, A.Suat Kızıltuğ, seslendirmesini Alican Deniz, müziğini Oğuz Elbaş ve Yeni Türkü Korosu yapmışlar. VOLİ şimdi Hollanda'da Rıza Baloğlu ve M.Emin Alkanlar'ın açtığı BULUTLAR DA ÇİÇEK AÇAR adlı fotoğraf sergisinde her gün bir kez gösteriliyor.

Ankara'da bir çay bahçesinde buluştuk Rıza Baloğlu ve Korkut Akın'la, filmin afişine, çekimden fotoğraflara baktık, söylestik..

— Başlangıçtan VOLİ'ye dek sanatsal çalışmalarınızın bir tarihçesini çıkarıp, değerlendirmesini yapar mısınız?

Baloğlu — Fotoğrafa 1973'de başladım. Eskişehir Açık Öğretim Fakültesi Sinema TV Bölümü öğrencisiyim. Bu konuda akademik eğitim yapabilmek için bir başka okulu son sınıfından terkedtim. Bir çok sergiye katıldım, sayısı 10'a varan konulu sergi açtım. En son sergimizi 1980 yılı sonunda Eskişehir'de GÖZLEM adıyla iki arkadaşımla birlikte açtık. Şimdi de Hollanda'da M.Emin Alkanlar'la birlikte açtığımız BULUTLAR DA ÇİÇEK AÇAR adlı öykülü bir fotoğraf sergisi sürüyor. Fotoğraf alanında çeşitli zamanlarda aldığım birkaç ödülüm var.

1979'dan bu yana film çalışmalarım sürmekte. Ömer Sabuncuoğlu ve Korkut Akın'la birlikte yaptığımız VOLİ son filmim.

Akin — Rıza arkadaşın böylesine dolu geçen yıllarından sonra benim bomboş (mu?) gecen villarım..., doğrusu korkutuyor beni.

nın ürünü oluşturan beni çok daha fazla sevdirmekte. Rıza izin verirse, yeni bir senaryo üzerinde çalıştığımızı da söylemek istiyorum. — VOLİ'nin öyküsünü anlatır mısınız? Bu konuya şeçmekte ve işlemekte temel düşüneleriniz neler?

Akin — Onbeş dakikalık bir film VOLİ. Yaşı bir balıkçının doğanın acımasızlığı ve denizin dalgalarına karşı verdiği yaşam kavgası diye tanımlayabiliriz.

Baloğlu — Ekenmesi gereken nokta; kentin azgın karmaşık yapısının da balıkçayı doğaya ittiğidir. Balıkçı ilk gördüğümüzde, bir anda etkilendik. Mekân, insan, konu hemen karar vermemizi sağladı.

Akin — Olanaklarınımız bizi ve düşüncelerimizi etkilediğini, giderek belirlediğini unutmamak gereklidir. İlk anda Ömer arkadaş karşı çıktıysa da onu ikna ettik.

— Ya varmak istediğiniz amaç?

Baloğlu — Korkut böyle diyor ama, görünen rahatlığına karşın filmin izlenir hale gelmesi tam bir yılmazı aldı. Öncelikle somut olarak birikimimizi ortaya koymak, sonra kendimizi tanııp, kanıtlamaktı amacımız. Ve tek cümleyle (gerci bu, balıkçıyı da anlatıyor) inancı olan kuşun yeraltında da uçabileceğini göstermekti.

Akin — Giderek, belki de film çekiminin tüm zorluklarına karşın, hiç de üstesinden gelinmeyecek gibi olmadığını, çalışmak isteyip de çekinen arkadaşlara göstermek.., dilebilir miyiz?

Baloğlu — Tabii..

— VOLİ nasıl oluştu? Yapımında ve film çekiktikten sonra karşılaşığınız güçlükler neler?

Akin — Güçlükle desek, bilmem ne denli anlatmış oluruz. Bir kere 8 mm çalışıyorduk. Renk düzeltmesi, ses kullanımı gibi olanlardan yoksunduk. Oyuncu ile değil, 70 yaşını aşın bir balıkçı ile çalışıyorduk. Burada, "keşke oyuncu ile çalışsaydık" demiyorum. Fakat balıkçı gerçekten kinci, bizi alabilidine korkutan biriydi.. Çekim anında, "bir daha tekrarlar misin?" diyebilmek öylesine güçtü ki..

Cekim sonrası çalışmaları Rıza yürüttü, hatta tek başına yürüttü desek yeridir. O küçük kurgu makinesinde, zaten iyi görüntüsü vermiyordu, hareket bağlamayı ben yapamadım. Bu arada birkaç kez göstericimizin

Öncelikle somut olarak birikimimizi ortaya koymak, sonra kendimizi tanııp, kanıtlamaktı amacımız. Ve tek cümleyle (gerci bu, balıkçıyı da anlatıyor) inancı olan kuşun yeraltında da uçabileceğini göstermekti.

ve kurgu makinemizin patlayan lambaları tuz biber ekiyorlu tüm güçlükler.

Baloğlu — Korkut'un söylediğim sorular aslında aşılabilecek, üzerinde durulması gereken sorular. Gösterim aşamasında daha da terleyeceğiz. Film tek kopya, her kullanısta biraz daha çiziliyor, biraz daha yıprıyor. Ülkemizde amatör sanata ve amatör sanatçılara gereken önem verilmiyor. Hoş profesyonellere de önem verildiği söylemenemeyeceğim. Biz şimdi VOLİ'yi koltuğumuzun altına alsak, tek bir gösterim olağanı bulamayız.

Akin — Ki, şimdi size bile gösteremiyoruz bu söyleşiyi yaparken.. Kime, neyle, nasıl gösterebiliriz.

Baloğlu — Bunun ötesinde tanıtımı bile yapamıyoruz. Basın da kapalı tutuyor kapılarını, kültür derneklerine, amatör sanatçılara toplandığı derneklerde kendi kısıtlı olanak-

larımızla bir şeyler iletmeye çalışıyor. Kısaca birbirimize haber vermenin, duyurmanın ötesinde bir şey yapamıyoruz. Oysa biz bu filmi her kente, her mahallede, her okulda göstermek isteriz. Öyle ki, oradan gelecek eleştiri ve öneriler bizleri daha bir ileri götürürecek, buna inanıyoruz. Bu çalışmaya duman bir çok arkadaşımız kendi filmlerini yapmak için kolları sıvıracaklardır, zorlukların üstesinden geleneğine inanacaklardır. Biz inanıyoruz; hep birlikte iyiye, güzele, doğruya ulaşacağız.

— Geleceğe yönelik tasarılarınız neler?

Akin — Biz VOLİ ile kırtıtlarına degen tüm bilgi birikimimizi erteledik. Bakalım ne ürün vereceğiz? Daha sonra bunun hasatı var, öğütülüp, yoğunlaştırılarak pişirilmesi var. Kısaca daha ilk adımları atıyoruz. "Az gittik, uz gittik, altı ay, bir gür gittik" masallara özgü elbet. VOLİ ile bir yaşam boyu ileri gitmişimize inanıyoruz. Ama tabii bizimle başlamadı, bizimle bitmeyecek. Biz birilerinin birikimlerini omuzladık, başkaları da bizim bıraklığımız yerden südürecek. Değil mi ki yaşam bir bayrak yarışıdır.

Baloğlu — Aslında bizim bu çalışmamız, onunla bir şey yapılamaz denilen 8 mm'lik aygıtlı bir sanat ürünü ortaya koymaktır. Bugün 8 mm çalışan bir çok arkadaşımız vardır mutlaka. Tanıyalım, tanışmamız, VOLİ'ye afiş, broşür hazırlamamızın nedeni, bir anlamba böylesi amatör çalışmalar içerisinde olan insanları tanıtmak, kendimi-

Birkaç mevsim başı filmi...

NEZİH COS

Beş Deli Drakula'ya Karşı

"Les Charlots contre Dracula"/Yönetmen: Jean-Pierre Desagnat/ Oyuncular: Charlot grubu (Gérard, Phil ve Jean), Amélie Prévest, Andréas Voutsinas, Gérard Jugnot, Dora Doll/ Fransız filmi, 1980 Getiren: Met Film/ Süresi: 85 dakika/ EMEK ve MİSTİK'ta.

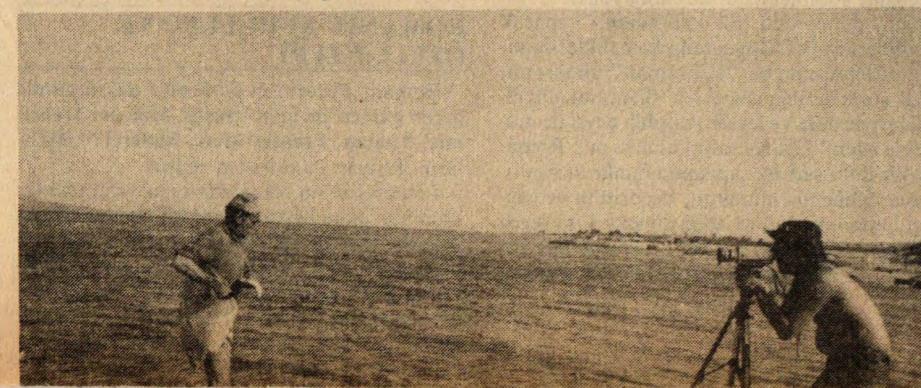
Gelen mevsim Ankara'da gösterilip İstanbul'da salon ve hafta bulamayan Fransız filmi "Beş Deli Drakula'ya Karşı", Kadıköy Kent sinemasından sonra Beyoğlu'nda da gösterime girdi. Emekte hayli seyirci toplayan ve iki hafta oyunağa benzeyen Charlot'ların bu yeni serüveni, oldukça sevimli bir serüven gülürsü ve bir korku filmi parodisi.

Bu kez karşımızda vampirliğiyle ünlü kont Dracula'nın oğlu var. Babasının yetilerine kavuşabilmek için annesine çok benzer bir kadın dışında kimse ulaşamayacağı bir iksiri içmesi gerekiyor.

Romanyalı kont eskisinin. Dolayısıyla böyle bir kadının aranıp bulunması gerekiyor. Parisli detektif Lepope (G.Jugnot) bunu başlıyor, ama bulduğu kadın Romanya'ya ancak kaçırarak götürürebiliyor. Tabii kızın nişanlısı Phil ve iki arkadaşı da artlarından. Üçlü, sonuca Lepope'u yakalayıp ekmeği başarıyor ama bu kez de bir rastlantı Dracula'nın şatosuna konuk oluyorlar. vb..vb.

Kimi dikkate değer bölümler arasında, Charlot'ların Paris'in bit pazarında uyduurma "eski eser" satıcıları, sıradan insanların terör estiren (ya da estirmek isteyen) Drakula'nın finalde, despot bir Romanyalı bayan polis komiseri önünde yelenleri suya indirisi, trendeki arayışta Charlot'ların her kompartimandan birer tokat yiyişi vb. gibi sahneler gösterilebilir. Filmin müziği de Charlot grubuna ait. "Beş Deli Drakula'ya Karşı" çok şey beklemeden izlenebilecek guldürücü bir "vakit geçirmeye" filmi.

"Triumphs of a Man Called Horse" / Yönetmen: John Hough /
Oyuncular: Richard Harris, Michael Beck, Ana De Sade, Simon Andreu, Anne Seymour/ABD filmi (1982) / Getiren: Film Pop.

"Voli" filminin çekim aşamasından bir sahne

Uzayda gece yolculuğu

VEHBI BELGİL

Uzayda yerleşim merkezleri kurmada kullanicılarak "mekik" dizisinden araçların sekinisi Challenger (çalınır) 30 Ağustos'ta fırlatıldı, 5 Eylülde indirildi. Gezinin özelliği, çıkışın da, inişin de geceyarısından sonra yapılması idi. Gece uçuşu 26 yıllık uzay tarihinde ikinci kez yapılmıştı: İlk, Aya indirilen son uzay taşıtı Apollo-17'nin 7 Aralık 1972'deki havalanışı olmuştu.

Bu seferki gece uçuşu sanın için değil, teknik bir zorunluluk yapılmıştı: Uzay taşıtı, Hindistan için bir "iletşim ve hava durumu" uydusunu tam Hindistan üzerine yerleştirecekti. Uydu, dününün, batıdan doğuya dönüş hizina eş hızda yörungeye oturtulacak ve ülke üzerinde, göğe çakılmış gibi sürekli kalacaktı. Fizik biliminin yönüğe yasaları gereğince uydunun gece fırlatılması gereklidi. Öyle de yapıldı. Dönüş de gece oldu. Gece yapılmamasıydı, gündüz inşin, Challenger'in, dünya çevresinde, gereksekyere, bir ay döemesi gerekecekti.

Körleştiren aydınlatık

Uçuş, Florida'daki Kennedy Uzay Merkezi'nden yapıldı. Challenger'in oturtulduğu üç yarış füzesi ateslenince çıkan ışık Kuzeyde Tennessee'den, yani 800 kilometre uzaktan, güneydoğu Cuba'dan da görüldü (İstanbul-Konya arası). Süleyman Çelebi'nin söyleyişle: "Göklerde dek nûr ile doldu cihan". Gazete bile okunabiliyor.

Böyle bir aydınlatma da 38 yıl önce, yine Amerika'da New Mexico eyaletinin Los Alamos Çölü'nde 16 Temmuz 1945'de de gözlenmişti. O gün, atom bombasının denemesi, Hiroshima'dan önce orada yapılmıştı. Ortalık, on güneş birden doğmuş gibi aydınlatılmıştı. Üçüncü ve dördüncü aydınlatmalar ise Hiroshima ile Nagazaki'de... Hindistan, "Insat-1" (In, India: sat, Sattelite) adlı 45 milyon dolarlık uydusunu ilk nedenle gönderdi. Ülkemizden 4.5 kez büyük olan bu yarımada sık tayfunlar, şiddetli fırtınalar büyük can ve mal kaybına yol açıyordu. Uydu, yaklaşılan tayfunları önceden bildirerek önlem alınmasını sağlayacaktı. İkinci neden, iletişim güçlüğüydi. Televizyon yayınları ülkenin her yanından tam izlenmemiyoordu. Dağlarda yüzbinlerce arı istasyonu kurmak, astarı yüzünden pahalıya mal olacak bir işti. Oysa Hindistan, televizyonu, eğitim aracı diye de kullanmak istiyordu. Sonra, ülkenin 700 milyonlu nüfusunun telefon haberleşmesi milyarlarca dolarlık kablosu, telefon telleri döşemesini gerekliliği kılıyordu. Bu da imkânsız denecek kadar güçtü. Hindistan'ın bölgeleri arasındaki haberleşmeler uydular aracılığıyla yapılacaktı.

İkinci zenci astronot

Amerikan Uzay ve Havacılık Dairesi (NASA) bu seferki mezik uçuşunun bir özelliğinin de ilk zenci astronotun uzaya gönderilmesi olduğunu dünyaya yaymıştır. Bunu bütün Amerikan gazeteleri ve dergileri yinelemiştir. Böylece Sam Amca, zenciler ne kadar yakınık gösterdiğine bizi inandırmak istemiştir. Allah râzî olsun.

Ama bu sözler bana biraz çarpıcı geldi: Bir zencinin uzaya gönderilmesinin ne gibi bir özgürlüğü olabilir? Zenci de Amerikalı değil mi? Zencinin aklı beyazından daha mı az? Neden şimdide kadar zenci astronot gönderilmemi uzaya? Yoksa bunların, uzay gemisini silahlala ele geç-

rerek başka bir gezegene kaçırılmalarından mı korkuyordu?

Arna, Amerika'nın girdiği savaşlara zencilerin de katıldıklarından hiç söz edilmemişti. Öyle zamanlarda zenci de Amerikan vatandaşıydı. Beyaz Amerikalı'dan ne ayrılığı vardı? Hem bu savaşlarda zenci en sıralara konuyordu. En tehlikeli işlere onlar sürülmüyordu. Tabii bol bol ölenler de onlar olsuyordu. Vietnam Savaşında (1961-1975) 50 bin kürsür ölüünün yarısından çoğu zenci idi. 304 bin kişilik yaralının da çoğu öyleydi. Ama o zaman bunlar örtbas ediliyordu. Ne deni soruluna da, zencilere genellikle eğitim olmaları nedeniyle, kaba işlerin verildiği, bunlar arasındaki kayıpların bundan kaynaklandığı söylüyor. Sanki, eğitimsiz kalmayı zenciler kendileri istemişlerdi. Sonra, zencilerin, ağır işleri kendilerinin istedikleri de ileyi sürülmüyordu: Bu işler için daha çok maaş veriliyordu. Zencilerin fakirlikle çare olmak için ağır, tehlikeli işleri üstlendiği söylüyor. Fakirlik zenciyi Tanrı vermişti!

Kaldı ki, ilk zenci astronotu da uzaya Sovyetler çıkarmıştı: 18 Eylül 1980'de... Amerika bu işte arkadan geliyor, ilk kadın astronotu da 19 yıl sonra göndermesi gibi... Kübalı zenci astronot Arnaldo Tamayo Mendez uzayda 8 gün kâtip dönmüştü. O halde Amerikalı zenci astronotun ne özelliği vardı? Hani, Ziya Paşamızın 113 yıl önce dediği gibi: "Sen herkesi kör, áleme sersem mi sanırsın?"

Eksik-gedikler

Challenger, iki ay önceki uçuşundan oldukça yaralı dönmüştü: Sürünme sıcaklığını uzay gemisinin içine geçirmeyen kiremitlerin 75'i işe yaramaz hale gelmişti. Pilot yerinin önündeki cam, küçük bir gök tasarımın çarpmasıyla zedelenmişti. Geminin, havalandanın tamir yerine götürülmesi sırasında kamyonla yüklenirken fren sisteminde de arıza olmuştu. Bunlar birer onarımda sık tayfunlar, şiddetli fırtınalar büyük can ve mal kaybına yol açıyordu. Uydu, yaklaşılan tayfunları önceden bildirerek önlem alınmasını sağlayacaktı. İkinci neden, iletişim güçlüğüydi. Televizyon yayınları ülkenin her yanından tam izlenmemiyoordu. Dağlarda yüzbinlerce arı istasyonu kurmak, astarı yüzünden pahalıya mal olacak bir işti. Oysa Hindistan, televizyonu, eğitim aracı diye de kullanmak istiyordu. Sonra, ülkenin 700 milyonlu nüfusunun telefon haberleşmesi milyarlarca dolarlık kablosu, telefon telleri döşemesini gerekliliği kılıyordu. Bu da imkânsız denecek kadar güçtü. Hindistan'ın bölgeleri arasındaki haberleşmeler uydular aracılığıyla yapılacaktı.

Uzay gemisi, dönütte uzayın havasız ortamını dünümüzün hava ortusuna girince önce, taşa çarpmış gibi sarsıntı geçiriyor ve 100 tonluk ağırlığı ile hızla düşerken de, havanın sürükmesiyle alevler içinde kalyordu. Ayrıca, araç fırlatılırken, yakıtların ateşlenmesi sonucu, gemi, yine ateş ortasında kalyordu. Bu sıcaklıkların kabine geçmemesi gerekiyordu. Bunun için teknik tuşları yapılmıştı. 30 bin kürsür saydakı tuşları, balık pulları gibi, gemiye kapılmıştı. Bunalıların bile düşmesi geminin içini cehennem sıcaklığına boğabildi. Atış ateşlemesi sırasında çıkan sıcaklık da 3300 santigrad derece idi.

Yapılan işler

Challenger sadece Hindistan uydusunu atmak için gönderilmemiştir. Programda birçok deneyler de yer almıştır.

• Deneylerden birinde, uzay işçilerinin (kozmik işçilerin) elektronik beyinler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bazı elektronik beyinler çalışırken birden durmakta veya çalışmazken işlemeye başlamaktadır. Bunda uzay işçilerinin payı olup olmadığı incelenmiştir.

• Gemide 6 fare de gitmiştir. Bunlar uzayda, hazır besin cubuklarını yemişler, su gereksinimlerini çiğ patates yiyecek sağlamışlardır. Böylece de uzayda yaşamın koşulları bunlar üz-

erinde denenmiştir.

• Uzayda yerçekimi olmadığı için sivilere elektrik akımı verildiğinde içlerindeki maddeler daha mükemmel ayırmaktadır. Bundan önceki 3 uçuşta da bu denemeler yapılmıştı, iyi sonuçlar alınmıştır. Amaç, çok saf ilaç yapımıdır. Dünya'da yapılan ilaçlar tam saf olmuyor.

• İlginç bir başka deney de köpek pankreasları üzerinde yapılmıştır. Bilim adamları, hücrelerin her birinin ayrı bir elektrik yüküyle yüklü oluduklarını ve bunları, her hücre için bir tür "parmak izi" durumunda olduklarını öğrenmişlerdir. Köpek pankreaslarında ensülin yapan hücrelerin ayrılmaması, suya elektrik akım verilecek sağlanmıştır. Bu hücrelerin incelenmesi ile, kanın pıhtılaşmasını önleyen maddelerin nasıl ürettiği öğrenilecektir. Vücutun gelişmesini sağlayan hormonların nasıl üretikleri de bu yolla anlaşılabilecektir.

• Seker hastalığını, kalp-damar hastalıklarını ve cüceliği iyileştirmek için uzayda özel hücreler de üretilmiştir. Bunlarla bu hastalıkların iyileştirilmesine çalışılacaktır.

• Uzaya, 1200 kilo toplam ağırlıkta 260 bin pul ile zarf da gönderilmişdir. Pollar, dönüste, 15.35 dolardan satılacaktır. Bu yolla sağlanacak 2 milyon kürsür dolar, Uzay ve Havacılık Dairesi (NASA) ile Amerikan Posta İdaresi arasında yarı yaraya paylaşılacaktır.

Eh, bu da lâzım, şimdi artık ar yâlî değil, kârında yaşıyoruz.

zı tanıtmak ve ömrükte bir yerde var olmak. Üzerinde çalışmaya karar verdigimiz konulardan biri de bu sezon bir kısa metrajlı film senliği düzenleyebilmek. Bu alanda uğraş venen arkadaşlarıma gösterim olağanı sağlayacağım, giderek birbirimizle ortak çalışmalar gireceğimiz bir ortam oluşturacağım için durenleyeceğiz bu senliği.

Ülkemizde Vahsi Kahraman adıyla gösterilen "At İsimli Adam" dizisinin üçüncü ve son filmi, Öykü, Silverstein (1970) ve Irvin Kershner (1976) imzalarını taşıyan ilk iki filmde de olduğu gibi DeWitt'in, De Witt, öyküsünü Sioux kabilesi Sarı Eller'in reisi olmuş Shunkawan'ın -eski İngiliz aristokratı Sir John Morgan- (R. Harris) son günleriyle başlatıyor. Beyazlarla girişikleri savaşa (önceki filmsonu) ABD hükümetiyle anlaşan kabile, bu kez de Gn. Custer'in çağrısına uyup buralara altınaramaya gelen yeni beyazlarla çatışıyor. Kimi uzlaşmaz beyazlar (bu arada dost görünümü bir de rahip) önce Shunkawan'ı öldürür, sonra çeşitli oyularla Sioux'lari savasa sokup topraklarına el koymak istiyorlar. Film, Shunkawan'ın genç oğlunun (M. Beck) önce babası gibi barışçı bir tutum izlemesi, bu yarar sağlamayınca da beyazları topraklarından kovmak için zor eylemlerine girişmesini anlatıyor. Genç adam, bu arada Sioux'lara düşman Crow kabilesinden yürekli bir güzelin de kalbini kazanıvor ve beyazlara karşı sa-

vaşımı birlikte yürütmeye başlıyor.

Reis, Irvin Kershner'in filminden farklı olarak alabildiğine kızıldır yanlısı bir film. Öykü boyunca beyazların kızıldırıllar karşısındaki irkçılığı ve hak tanımazlığı birçok kez vurgulanıyor. Bu, kuşkusuz film tarifsel gerçeklige uygun, olumlu bir yönü ve film bunu esas olarak öküye, senaryoya borçlu. Daha önce çeşitli serüven ve fantastik filmleriyle bilinen yönetmen John Houg'a gelince... George Garvarentz'in etkili müziğinin de yardımıyla tempusu gitgide artan ve heyecan dozu eksilmeyen filmen becerikli teknisini olarak dikkati çekiyor. Mizanseninde yenilikler yok; ama hareket sahneleri klasik anlayış içinde aksamıyor. Yönetmenin ana amacı da aslında bu. Çünkü konunun tarifsel ve toplumsal özelliklerini sürekli ikinci planda tutuluyor; hareket, eylem, giderek bireysel kahramanlık on plana çıkarıyor. Film, bu nedenle daha çok bir serüven kurdelesi olarak kılıyor. Yine de tükenen "western" türünün izlenebilir son örneklerinden biri.

İsterik

"The Seduction" / Yönetmen ve senaryo: David Schmoeller/Oyuncular: Morgan Fairchild, Michael Sarrazin, Vince Edwards, Andrew Stevens/ ABD filmi, 1981/ Getiren: Film Tan / İNC'de.

1978'de ilk uzun filmi "Tourist Trap" (Turist Tuzağı) ile heyecan-gerilim türünde bir örnek veren genç yönetmen David Schmoeller, aynı türde çalışmaya sürdürür. Senaryolarını da kendisi yazan Schmoeller, bu türde çok ucuz, sıradan bir yönetmen olmamak amacıyla görünüyor. "İsterik" de Hitchcock'tan Carpenter'a kadar bu türün dizeyli sinemacılarından etkiler bulmak olaklı.

Schmoeller'in öyküsü asılarda çok yeni bir özellik taşıymıyor. (Biraz da TV dizisi "Dallas"ta, Lucy'nin bir fotoğrafçı genç tarafından zorda kapatılması olayını aklı getiriyor.) Sevilene ve çekici bir TV haber spikeri olan Jaime (M. Fairchild), Derek adlı genç bir hayranından (A. Stevens) telefonlar, çiçekler almaya başlıyor; giderek buluşma önerileriyle, aşk ilanlarıyla karşılaşıyor. Hem kendisi, hem gazeteci sevgilisi Brandon (Sarrazin) oğlunu ittikçe belayı üstlerine çekiyorlar. vb.

Schmoeller, be ayrintız, düz "saplanrı" öyküsünü, Lao Schifrin'in dramatik müzik düzenlemesinden de yararlanarak, seyirci sürekli heyecanlandırıracak bir dile anlatıyor. Örneğin Carpenter gibi yavaş gelişen hazırlık bölümleri kullanıyor. Kadının rahatsız edilmesi temel öğe olunca, seyirci her sahnede bunu bekliyor ve ister istemez heyecanlanıyor. Çok "boş" sahneler, bu bekleyişten ötürü gerilim kazanıyor. Kimi sahnelerin gelişimiye (özellikle son 10-15 dakika) kolayca tahmin edilebiliyor ve sonuçta hiçbir açıdan ilginç olmuyor. Genç fotoğrafçının sonda ortaya çıkan bedensel yetersizliği, filme Hitchcock'vari bir ruhbilosel boyut kazandırmaktan çok uzak. Buna karşılık yönetmen, çağdaş toplumda yalnız ve sorunlu insanların çokluğu ve özellikle de polisin yasal engellerle bu gibi olayları müdahalede çoğunu zaman yetersiz ve geç kalı giibi daha genel toplumsal olgulara degenmiyor değil. Sinemada ve TV'de, ABD polisinin becerilerine övgü düzen bir yığın filmle karşılaştığımızı düşünürsek, Schmoeller'in bu "hafif tertip" ve "reformcu" eleştirisini ciddiye almak bile olaklı. Ama filmin ana sorununun bu olmadığı da çok açık. (Nitekim başta ola ya ilgisiz kalan polis giderek daha gayretli gösterilmeye çalışıyor.)

"İsterik" (bu Türkçe ad, konuya türmüyle aykırı şeyler düşündürmesiyle dışsalımcısının kurnazlığını yansıtıyor), TV'deki "Flamingo Yolu" dizisinin yıldızı Morgan Fairchild'in vücutunda da bir hayli teşhir ediyor. Bu, kuşkusuz filmin tecimeli yıldızı olmadığını da ekleyelim. Ama yeteneğini "Flamingo Yolu" nda çok daha fazlaıyla ortaya koyduğu söyleyebilir. Sonuçta "İsterik" özellikle bayan izleyiciler için hayli sınırlı bozucu bir heyecan filmi (kimi bayanları antraktta erkek izleyicilere her zamankinden daha da ters bakmaya iteliyor). Tüm çabalalarına karşın da ikinci sınıf bir çalışma,

TİYATRO

İsmet Küntay'ın anısına Sanatevi 403. Kilometre'yi oynuyor

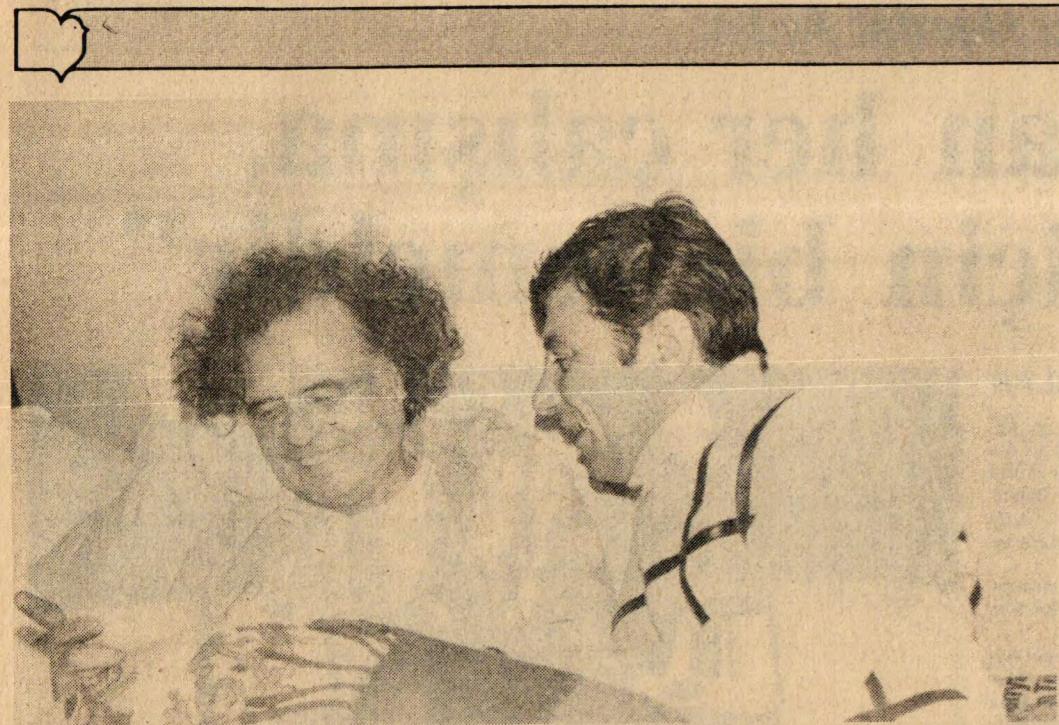
S anatevi 1983-84 döneminin ilk oyunu olarak İsmet Küntay'ın 403. Kilometre adlı yaplığını sahneye koydu.

Ankara Gençlik Parkı Açık Hava Tiyatrosu'nda sergilenen oyunu Erol Demiröz yönetiyor. Selçuk Uluergüven, Savaş Yurttaş, Şener Kökkaya, Erol Demiröz, İhsan Sanıvar, Cengiz Sezici, Nurhan Özmen, Metin Bilgin, Mehmet Karagöl ve Mustafa Takmaz'ın rol aldığı 403. Kilometre, Ekim ayında bir aylık Anadolu turunesine çıkacak 11 Kasım'dan sonra Sanatevi büyük salonunda sahnelenecektir.

Ismet Küntay'ın ölümünün 10. yılı nedeniyle yinelenen 403. Kilometre ilk kez 1973'de AST tarafından oynanmış ve yılın oyunu seçilmiştir. Oyun, 11 Kasım'da kapalı sahonda oynamaya başlayacak.

403. Kilometre adlı oyundan bir sahne

Nail V, hasta yatağında kışın ziyaretine gelen oğlu Rudi'yle

Nail Çakırhan'ı Nail V ile çelmelemek istediler

Fotoğraflar ve yazı:
ŞAHAP BALCIOĞLU

1983 Ağa Han Mimarlık Ödüllerini Dünyanın onbir ülkesinden bu yana kazananlar belli olunca, o ülkelerin onunda sonuçlar pek olağan karşılandı ama, olayın bize, yansımıası biraz farklı oldu: Dünya'ya kendilerince düzen koymak iddiasıyla ortaya atılan, ashındaysa, toplam beş yüz bireylerden paralar ödüllerin onbüre böülümesi sonunda her pay sahibine ödenecek olan ortalama oniki milyon lirayı kaçırmayanın hiddetine kapılan bazı kimseler, "Vatan Kurtaran Arslan" postuna bürünüp Ankara'da bazı önemli kapıları başıvurdu.

— Efendim, dediler, bu yıldı ödülüne Türk-ye ilgili bölümünü tek başına kazanan Nail Çakırhan'ın kim olduğunu biliyor musunuz?

— Hayır, dedi, o kapıların ardındakiiler. Kimmiş o?

— Nail Çakırhan, bir zamanların ünlü şairi Nail V'dir.

— E, n'olacak?

— N'olacak var mı efendim? Nail Çakırhan tanınmış solculardandır, fişlidir, hapislikleri vardır ve de Nâzım Hikmet'in gençlik arkadaşıdır.

— Yani?

— Yanısı şu: Ödül ona verilmelidir. Eğer buna olanak yoksa, duyuru, TRT ve basın yoluyla halka "bicimli" iletilmelidir. Üstelik bu adam diplomalı mimardır, rezalet denir, rezalet denir, rezalet denir efendim!

— Beyler, dedi Ankara'daki, siz yanlış kapı çalışıyorsunuz. O konuda bizim yapacak hiçbir şeyimiz yok. TRT'nin ayarlanması

iü kırkı. Kadehini kaldırıldı:

— Merhaba insanoğlu!

★★★

DİPLOMALILARIN SALDIRISI

O gece iki saat uyudu. Takvim 5 Eylül 1983'ü gösteriyordu. Günlerden pazartesiydı. Kalktı. Traş oldu. Şekersiz bir bardak çay içti. Yoksol günlerinin kahvaltısını yaptı: Peynirsiz bir dilim ekmek. Giyindi, çıktı. Dolmuşa binip, "Anadolu Uyarlıklar Sergisi"nde yer alan İbrahim Paşa Sarayına gitti. O gün ödülüne açık oturumu yapacaktı. Öbür on üçkenin de kazananlarıyla birlikte Kerim Ağa Han, Büyük Juri, Seçici Kurul üyeleri, Turizm Bakanı İlhan Evliyaoglu, ilgili üniversitelerin yetkilileri, mimar odaları temsilcileri ve bazı mimarlar saat onbuçukta bir araya geldiler. Gündün konusu, Akyaka'daki evdi.

İlk sözü o aldı. Evi hangi düşünceyle, hangi malzemeyle, nasıl yaptıığını anlatmaya girdi. Ama orada bile rahat vermediler. Hele konuşması bitince büsbütün saldırlıya geçtiler. Üstünde en çok durulan konu, Nail Çakırhan'ın "diplomasız" bir mimar olduğunu sanıyor.

ucuz malzemelerden geçiyordu. Gerçekçe, amaça götüren yol bu kadar açıktı, belliymi. O halde yerel malzeme, yerel çizgiyi esas alması gereken. 1977'de kurulan fon, 1980'de ilk ödülleri dağıtmıştı. Her üç yilda bir yenilenip toplam otuz yıl çalışarak amaca ulaşmayı planlıyordu.

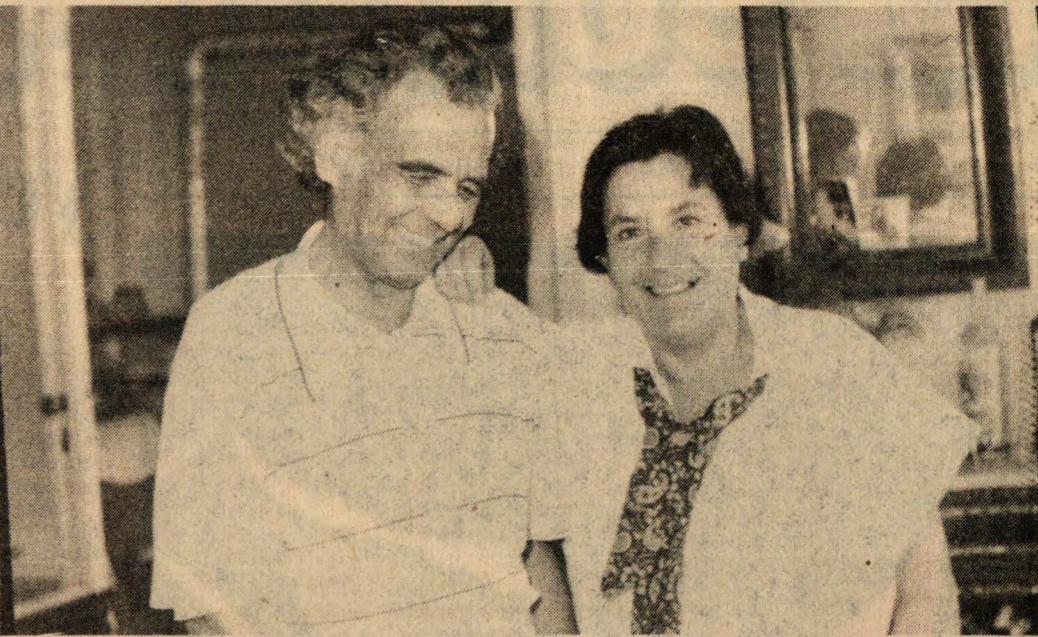
Yalnız biçimsel anlamda Batı'ya özenen bir kafanın bu tertemiz gerçeği anaması elbette ki zordu, hatta olağansızdı. O gerçek, Batı'dan gelen juri üyeleri tarafından yüzüne çarpılsa bile, acaba aylık anlayabilecek miydi?

Toplantıdan sonra, aylarca yattığı Sultanahmet Cezaevi'nin önünden geçip evine dönerken düşündü:

— Bu ödülün büyük bölümü bundan sonrası çalışmalarım için veriliyor. O halde planları ileriye dönük ve daha yoğun olmalı. Ali Duru yetmiş yaşına girdi. Ula'da oturuyor. Çocuk felcinden yürüyemiyor. Cafer Karaca da orada. Altınyıldızı yaşında. Zavallının gözleri zayıfladı. Artık eskisi gibi görmüyor. İkişi de çalışmıyorlar. Oysa evin bütün ahşap işlerini onlar yapmışlardır. Su ödül tam zamanında ve-

Halet dedi, bana bir parça rakı, biraz su ver. Bir de elma soy lütfen. Tabağı bir parça da beyaz peynir koy. Pencerenin yanına geçti. Denize baktı. Sandallar hafif hafif sallanıyordu. Bekçi düdük çaldı. Bir şilep geçti. Neşeli olması gereken günde sebepli, sebepsiz üzüntülüydü. Gönlü kırıktı. Kadehini kaldırıldı:

Merhaba insanoğlu!

Eşi Profesör Halet Çakırhan (Çambel) ile.

Nail V, arkadaşımız Şahap Balcioglu ile konuşurken.

da balık pişirtip domates, soğanla bol raki içti. Azmakta renk renk ördekler yesterken, onlara ekmeğin atılık, epey laf etti.

Karşında yetmi: yıllık canlı bir tarih duruyordu. Renkle, şiirle, fikir kavgasıyla, aşkıla, hapislikle, kaçış-dönüşle geçen yıllar... Ula'da doğan gencin Konya Lisesinde geçen öğrencilik yılları. Lise sıralarında başlayan şairlik. Eski tip bir mürettephanede şiiri "Babalık" dergisi için dizilirken, Nail'i dizen ustannan, adı sonuna dalgınlıkla bir de (V) harfi koyması sonucu yaratılan ve edebiyat öğretmeni Sadettin Nûşhet'in önerisiyle ondan sonra da hep kullanılan "Nail V" imzası. Lisenin ilk sınıfında bir şiiri yüzünden patlayan dava. Aklańış. Liseyi bitirip İstanbul'a gidiş. Üniversite yılları. Okumayı bırakıp basın yaşamına giriş. Nâzım Hikmet'le kurulmuş dostluk. 1929'dan 31'e kadar, aynı evde yaşayarak sürdürülün arkadaşlık. Fikir kavgası, şiir savaşları, "Nail V" adının giderek büyümlesi. 1+1=1. Bu, ikisini aynı kitabı imza koyan anısıdır. 1933'de gelen dörtbucuk yıllık ceza. Önce Sultanahmet'de sonra birbucuk yıl Bursa'da hapsilik. Peşinden gelen Onuncu Yıl Affi. Ardından Rusya'ya kaçış. Orada evlenip 1937'de Rudi adında bir oğul sahibi oluştu. Aynı yıl, yirmi yedi yaşındayken Türkiye'ye dönüştü. Salihli'de askerlik. Sonra gene gazetecilik. Ömer Rıza Doğrul, Turhan Tan, Burhan Felek, Nizamettin Nazif, Cihat Baban, Kemal Tahir, Naci Sadullah'lı yıllar. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Abidin Dino, Sait Faik'le birlikte 1940'da "Ses" dergisini çıkardı. Beş sayı sonra derginin kapatılışı. Aynı yıl Edebiyat Fakültesi asistanlarından Halet Çambel'le evlenmeleri. Halet Hanımın Fakültenin yanı sıra "Ha-Ça" imzasıyla "Tan" gazetesinde gişistiği Vicky Baum çevirileri. Zekeriya ve Sabiha Sertel'le gelişen dostluk. 1945'de Demokrat Parti'nin doğuşu. Celâl Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Tevfik Rüstü Aras, Fevzi Çakmak'ın desteğiyle çıkartılan "Görüşler" dergisi. İlk sayının ellibeşin satıp rekord kırıldı.

geçmişen süzülerek geliyor. Mimarımız de öyle. Osmanlı mimarisinde Hittit de var, Elen de var, Roma da var. Bakınca pekâlb görünüyor. Ama Roma'nın ya da Elenin sütunbaşlığı bizde tahta işçiligine dönüşmüştür. Ne çkar? Forma hava hepsi aynı. Bizde hele, bu konuda batı taklitçiliği kadar saçma bir çaba olamaz. Kendi geçmişimizde kendi, toprakımızda bir zevk, cümbüşü var. Uydurmıcılığı gerek yok.

BATI MİMARİSİ NEDİR?

— Peki, "modern" adı verilen şu Batı Mimarisi nedir?

Heyecanlanmaya başladı:

— Bir toplumun mimarisini, ekonomik, sosyal, kültürel oluşum ve gelişiminden ayırmak olanağsızdır. Onun da özy teknik gelişimdir. Buna göre "modern" denen mimariyi ele alalım: Batı toplumlari akıl almaz oranda teknolojik bir gelişime dişizineye ulaşmışlardır. Bu gelişimini büyük bir "çalışanlar" topluluğuna geresini olduğu ne kadar doğrusa, yapsın da varolan ticari yanın da gene büyük ticaret ve yönetim merkezlerinin varlığını zorladığı oranda gerçektir. Bu demektir ki, büyük fabrikaların çevresinde, orada çalışanlar için geniş yerleşme bölgeleri kurmak zorunluluğu vardır.

Bugünkü teknik gelişim aynı zamanda o çapta ticaret ve yönetim binalarını da zorlulu kılıyor. Böylece kentler, işçi yerleşme bölgelerinin, işveren sitelerinin, yönetim merkezlerinin, onları tamamlayan satış ve dağıtım yerlerinin yapılmışla ortaya çıkmış geliyor. İşte bu oluşumun adına "Modern Batı Mimarisi" deniyor. Bunun, Batı dünyasının endüstri toplumlarında yeri ve anlamı, hatta yararı var. Ya bizde?

Daha da heyecanlanmıştı. El, kol hareketlerine girdi:

— Biz, Batının o zorlulu anlayışını, aynı ölçüde gelişip yerleşmemi kendi toplumumuza uygulamaya çalışıyoruz. Bu yüzden, batının "İşçi siteleri" anlayışı, bizim inci gibi kentlerimize bir biçak gibi saplanıyor. Bu demek de-

ren bir değiliz ki. Elin yabanmasına böyle bir öneri nasıl götürür? kusura bakmayın.

Döndürülmeye çalışılan dolapta, kaynatılmak istenen cadı kazanından hiç haber olmadı Nail Çakırhan'ın. Aslında bu denli bayağı ve rezil bir dalavere de, aklı başında bir kimsenin zaten düşüneceği türden bir hapse değildi. Bir zamanların ünlü ozanı Nail V olduğunu kimseden saklamıyordu ki! Nâzîm arkadaşı herkesin bildiği bir gerçekti. Solculuksa, eylemsiz, bu defter rafa kaldırılmıştı. Hapisliği de, çileyi de sineye çektiğinden sonra kime, ne söylemek düşer? Diplomaya gelince, komite diplomaya değil, yapita ödül veriyordu. O da kendine bir ev yapmıştı Gökovaya başkan Akyaka köyünde. Zaten soyacak Muğlalıydalar, Ula ilçesinin yerlisidiler. Muğlanın yerel mimarisine âşktı. Evinin, Ali Duru ve Caffer Karaca adındaki ustalarla birlikte yapıp içine yerleşmişti. Çimento, demir filan kullanmamış. Türk'e özgü bağdadı biçimde örmüştü duvarları. Her yanı tahtıyla işlemiş, yerel özeliklere, yapımla birlikte dösemede de bağlı kalması. O kadar güzel olmuş, o denli ucuza çıkmıştı ki ev, çevredekiler sıraya girmiş, kendileri de bu tür birey mesken edinmişlerdi. Bir anda "inşaatçı" olup çıkmıştı.

Yillardan beri süren bu çabalar, birbirinden güzel örneklerle Gökova'yı, Marmaris'i, Datça'yı, Bodrum'u süslerken iyidi de, hazret Ağa Han Ödülü kazanınca mı, soluluğu, Nâzîm'la olan dostluğu su yüzüne çıkıyordu? Olur iş değil.

Aslında, Nail V'nin, çevrilen bu dolaplardan haberini bile yoktu. "Kasap mal derdinde, kuyun can derdinde" dedikleri gibi, o da İsviçre'deki hastanede, kalbinin ve damarlarının bakımıyla uğraşıyordu. Yetmiş yaşına gelmişti. Sigaraları bırakaklı epey olmuştu. Yapısı da yaşıtı. Boğazına düşkün değildi. Ama, bir ay önce kuvvetli bir "yoklama" geçirmiş, tekerlekli sandalyeyle uçağa konup İsviçre'ye yollanmıştı. Karısı, Edebiyat Fakültesi Profesörlerinden Halit Hanım (Çambel) perişan olmuş, dört dönyoru. Ağa Han Ödülüne düşünecek sıraymişti?

Bakımlarını yaptırap İstanbul'a dönmüşler, ödül piyangosuyla karşılaşmışlardı. Elbette ki sevinmişlerdi. İnsanız, böyle bir ödül kimi sevindirmez, hangimizi onurlandırmaz?

Ama rahat yüzü gösterirler mi adama? Meyva veren ağaç taşları!

Ve de itürür, kervan yürü!

Ödül verme töreninin yapıldığı gün, o da "lâc"leri çetti, kravat bağladı, Topkapı Sarayı'nın yolunu tuttu.

Bizimkiler nedense biraz "uzak" kıldılar. Ona karşılık Kerim Han'dan büyük yakınlık göründü. İsmailiye Mezhebinin genç lideri kendisini gönlünden kutladı.

Oradan, Hilton'daki büyük ziyafete gittiler. Masaya oturdu, karısını yanına aldı. Yemedi, içmedi, az konuştu, hep dinledi. Sonunda yürüyüp Arnavutköy'ündeki evine gitti. Telefonu fışkırtıp çekip koltuğa uzandı. Gece ikiydi. Herkes en derin uykuda.

— Halet, dedi, bana bir parça rakı, biraz su ver. Bir de elma soy lütfen. Tabaga bir parça da beyaz peynir koy.

Halet adında pervane, koşup getirdi istediklerini. Pencerenin yanına geçti. Denize baktı. Sandallar hafif hafif sallanıyordu. Bekçi düdük çaldı. Bir şilep geçti. Neşeli olması gereken günde, sebepli sebepsiz üzüntülüydi. Görü-

nen yüzünde gülümseyen bir gülüş vardı. "Olmıştır. Parayı alır almaz koşarım ora ya. Sevindiririm ustalarımı. Gözlerinin içi gülse, yeter bana."

kazanan evine gittim. İki gün kaldım. Çamlar arasındaki o câmî ahşap meskende yer yatağını serip bir güzel uyku çektim. Sonra "Kadin Azmağı"ndaki meyhaneye uzandık. Tava-

şı. Aramızda gelen o Ağa Han Kasıgasıya "Tan basımevinin, "La Türkî"nin yıkılıp yağmala- ni. Onun peşinden, Şefik Hüsni'yle birlikte kurdukları "Türkiye Sosyalist Emekçi Partisi"nin 16 Aralık 1946'da kapatılı, gene dörtbüçük yıl hapse çarptırıldı. Sultanahmet ve Aydin'da geçen çileli hapislik yılları. Tam dört yıl. 1950'de iktidara gelen Demokrat Parti'nin çkartıldığı Genel Af'la, tahliyesine altı ay kala salınışı. 1953'de Halit Hanım Adana'da giriştiği Karatepe kazaları, Bâbîâli'den, şiriden kopup oraya gidişti. Yazılı şiirini bırakıp kendini mirari şiire verdi.

Bütün bunları konuşmamız iki gün sürdü. Konuştuğum, içtik, içtik konuşuyor.

Onları size başka bir yazdı anlatmam gerekecek. Bugün konusu Ağa Han Ödülü.

KENDİ GEÇMİŞİMZE DAYANA LIM

O gürültülü toplantıların ertesi günü Kurucusu'nde, Halit Hanımın babası, Atatürk'ün yakın çevresinden Hasan Cemil Çambel'den kalma vişneçürüği ahşap yahda karşıya oturduk. Yorgundu. Ama, bütün burukluğunun karışın, gözlerinde sevinç vardı, haklı bir sevinç. Kutladım.

O aralık, öylesine güzel bir rastlantı oldu ki, insan sözleşse, böylesi zor gerçekleşir. Buna kiminiz "iyi adam laf üstüne gelir" dersiniz, kiminiz de "taş gedigine konmuş" diye gülümsersiniz: Kapi çalandı. Postacı bir zarf uzattı. Mektup Almanya'nın Karlsruhe kentinden geliyordu. Karlsruhe Üniversitesi'nin Mimarlık Kürsüsü Başkanı Profesör Doktor Wulf Schirmer'in kaleme aldığı satırları ayne veriyorum: "Ağa Han Ödülüne kazanmanız dolayısıyla sizin candan kutularım. Gelenekle yenilikin bireşirilmesi, çağımızın en büyük sorundur. Evet, bu -buna kesinlikle inanıyorum- dünyamızın geleceği konusunda ağır basan temel sorundur. Fakat, kendi tarihimize, atalarımızın sanat ve zenaatını tanımaz ve korusunak, yeniyi gelenekle nasıl bağlayabiliriz? Birak söyleşinler, neyin söz konusu olduğunu hiç de mi anlayan yok? Yoksa sadece bir kıskançlık mı bu? Ödül, ona lâyık olamı buldu! En iyi dileklerimle..."

Kendi kendime "ey, utanma nedir bilmeyen gözdenmürseler, diye söyleydim, Alman Profesör şu satırları da ekleyeceğim yazımı. O zaman olayı belki biraz daha derinlemesine düşünürsünüz."

Biz gene kendi lafımızı sürdürürüz: Nail Çakırhan, 1953'den sonra, eşinin çağrısı üzerine gittiği Adana'nın Karatepe'sinde zorlunu olarak yapı işine girişince, o apayı dünyaya ilişkili kuruyor. Daha sonra, 1969'da Ula'ya, annesini görmeye gidiyor. Bakıyorki ev harap, "hadi şunu restore edeyim" diyor. Bu yolla da kendini birdenbire Muğla mimarisinin içinde buluyor. Gölünde coşkun bir sevinç正在发生. Şair adam bu, laf değil. Bu kez sözçükleri birakıp, tahtayı, taşı, kiremiti konuşuya gitmektedir. Giriş o giriş. Bugüne kadar Datça'da iki, Marmaris'te bir, Ula'da bir, Bodrum'da bir ev, bir kule, iki restorasyon, Akyaka çamlıkların arasında yirmi ev yaptı. Hepsi de buram buram Anadolu kokuyor, tarih kokuyor, süzülmüş incelik kokuyor. Oysa mimarlık ya da süsleme konularıyla eğitimsiz bir ilişkisi yok. Onda kasaya gönül birlikte yürüyor.

— Yaptığım evelerin duvarları bağdadı oluyor, dedi. Tahta işçiliği alabildiğine konuşuyor. Üstelendiğim yapıların iç dekorasyonunu da hallediyorum. Böylece iç ve dış bütünlük sağlanıyor. Aslında bu tür yapılar betonarme de ısuza çıkarıyor, depreme karşı kendilerini daha iyi koruyor. Zaten Muğla mimarisi Osmani yapılarından ayırmak olanaksız. Ya taş olacak, ya da tahta. Kendi özgeçmişimize dayanıyorum. İncanma da uygun bu. Tarihi inkâr etmekle hiçbir yere varamayız. İyiliğe, kötülüğüyle o tarih bizim. Bir insan, bir ulus

gûnâr ki, "modern" edâimiz "Bati Mimarisi"nden alınması gereklidir ders yoktur. Elbette ki vardır. Teknik gelişimi inkâr edebilir miyiz? Onu körüköründe kopye etmekten, kültürel ve mimari geleceğimizin potasında eritip kendimize uygun ve yararlı yeni bir kimyevi sentez oluşturuluruz.

Sesi yükseldi. Yükseldikçe de tizledi:

— Büyük kentlerimiz bugün oturulamayacak kadar pisindi, çirkinleşti ve kültürümüz yozlaşma yoluna girdi. Bu süreç dev gibi ilerliyor. Doğa bozuluyor. İnsanlar kendi doğasına ve kendi kendine yabancılıyor. Yani ruhumuzu kaybediyoruz, yaşayan ölülere dönüşüyoruz. Yoksa sonuç çok kötü olacak.

— Peki, care?

— Eğer nereden geldigimizi bilmezsek, yarınımı bulamayız.

Gözlerimin içine baktı:

— Bu sözlerim yalnız mimariye yönelik değil. Sosyal ve kültürel varlığımızın her yönü içine girdi.

Nail Çakırhan'ın mimar yan sustu. Çayımızdan birer yudum aldık. Bir otobüs geçti.

— Peki, Nail Çakırhan, dedim, Nail V teşelli mi bıraktı şiir? N'olacak ona? Çakırhan da Nail V'den geldiğini unutuyor mu?

Ince ince gülmüştü:

— Ben ne yaptım ya iyisini yapmak isterim. Bir devin arkasındaki ikinci adam olmaya eyvallah derim belki ama, sonuncu olmak istemem. Nâzîm'ı kendime ant belledim, onu hep öyle gördüm. Oysa Türkiye'de daha pek çok Nâzîm'lar yetişecektir. Ne var ki, şimdilik o henüz tek. O da elbette geçilecek. Ama yetişmek zor. Şiirse çok giç bir kafa uğraşı. Yaşının bu uğraşa tekrar girmeye elverişli olduğunu sanıyorum. Bu, yazı işçiliğini büsbütün bırakıyorum. Ya da bırakacağım anlamına almamamalıdır. Yazacağım. Yazıp gene "Nail V" imzasını atacağım. Ama bu defaki şiir olmayı bilir. Belki de anılarımı kaleme alacağım.

Kahkahası attı:

— O zaman da bana bu kez: "Nail Çakırhan öldü mü?" diye soracaksınız.

— Bir konunun iyice aydınlatmak kazanmasını isterim, dedim. Nâzîm Hikmet'in Atatürk hakkında düşünceleri neydi?

Çok rahat konuştu:

— Nâzîm Atatürk'ü her zaman saygı, dedi. Böyle olmasayı "Kuvâyet Millîye Destanı"ndaki o şahîn bâkıî önderi, hîcîbir ozanın erişmeyeceği dizerlerle dile getirebilir miydi? Ne var ki, toplumlar hep ileriye dönük yaşırlar. Atılım ihtiyacını sezip, zamanında girişim yapan adam dâhidir. Atatürk'den sonra aynı anlayış egemen olsaydı, bugün Türk toplumu kimbilir nerelelerde ulaşırı? O açıdan bakılrsa, Türk toplumu Atatürk'ü de aşacak, aşmak zorundadır. Aslında Atatürk de bu düşündedeydi. Bizim kayınpede söyleydi, bir gün, kızın bir anında, Atatürk söyle bağırmış: "Hep Atatürk, hep Atatürk! Efendiler, biraz da kendi ayaklarınızla yürümemi öğrenin!"

DEV UYANACAK!

Sözü, toplumun yarınlarına getirdik. Uzunlulu, ama umutlu konuştu:

— Üstümüze ölü toprağı serpilmiş gibiyiz. "Binbir Gece Masalları"mızın Arabî, yani "Uyuyan Dev" gibi biz de uykuyadız. Aman diyorum, uyanmakta daha gecikmeyeşim. Devin başından koparın, onun uymasına neden olan o iki tel saçı hemen yakıverelim ki, Arap uyansın, canlısan, fırlasın, Zümrüdüanka kuşu hazır, bizi bekliyor.

— Niçin bekliyor?

— İşkili, bereketli ufuklara uçurmak için.

— Uyanacak mı Dev?

— Gözleri sevgi dolu, gülümşemişti.

— Uyanacak, elbet uyanacak. Hem de öyle bir uyanış ki, cümlealem şaşacak!

Nail V'nin hiç yayınlanmamış ve iki dizesi eksik kalmış şiiri

Sevgili'ye mektuplar:

SEN VE BEN

Jüri üyeleri, yanı yabancılar hiç konuşmuştur onu. İçlerinden biri: — Beyler, dedi, dün-yanın en büyük mimarlık ödülünden söz edi-iyoruz. Bu yıl çeşitli ülkelerde üçyüzirmi, Türkiye'den de otuz aday yarışmaya katıldı. Herbirisi için söyle ya da böyle çeşitli görüşler ili-eri sürüldü aramızda. Üzerinde hiç tartışılma-yan tek yapıt bu oldu. Siz ne söyleliğinizin fark-ında misiniz? ("Hâlâ Gâlhane Parkında misiniz?" diye eklemeye.)

Bir başka üye atladi:

— Ödül sahibini bu gibi konuşmalara yanıt vermek durumunda bırakmak istemiyoruz, dedi. Soruları biz karşılayacağız.

Sonunda juri başkanı konuştu:

— Baylar, bir noktanın iyice bilinmesinde ya-rar var: Biz diplomaya değil, yapita ödül veriyoruz!

"Okullu mu, alaylı mı?" konusu öylece kapandı.

Ama o toplantıda, köseye büzülmüş oturan Afrikali yaşlı bir ustanın gözlerinden iki damla yaş süzüldü. Bu eli öpülesi adam, Mali'deki Büyük Camii çamurdan, kerpiçten yapıp insanlığı dev bir tapınak armağan etmişti. Bu yıldı onbir ödülden birinin de sahibiydi ve... Ve oku-ma yazması yoktu!

SÖMÜRGE HALKININ FERYADI

Bu kez bir başka "diplomali" söz aldı. La-fa da iyi bir çalımlı girdi:

— Nail Çakırhan'ı tanırım. Severim de. Bir zamanlar Tarzan filmlerini de severdim. Ama onu beğeniyoruz diye, ne gidip Afrika'da ya-sayacağız, ne de o tür ilkel konutlarda barınacağız.

O "kıvrak" saldırısı, "bazılarının" umudu sonucu vermedi. Aksine "atın intikamı"na dö-nüştü. Mali ve Senegal delegeleri "çirkef!" diye bağırıp ayağa kalktılar:

— Biz sömürgeciligi yaşamış halklarız. Bu konusunda ülkemize saldırıcı var. Türk halkının sömürgecilige karşı savaşta öncülük ettiği öğretimizde bize. Bu ne biçim bir kafa? Kendi ülkemizde yaşadığımız hayattan, o bergenlige, kükürmüşen sade, basit ev tiplerinde otur-maktan mutluyuz biz.

Gürültü bastırıldı, iş tatlıyla bağlandı. İddia sahibi kendi ayıyla başbaşa kaldı. Düşüne-medi ki, "Ağa Han Mimarlık Ödülü" adı ve-riilen o kurulmuş asıl amacı, çarpılan, yozla-şan, bunalım geçiren İslâm Dünyası mimarisi-nin gelecekte benimsemesi gereken yeni koşulları arayıp bulmaktı. Batı, kendi çizgilerini ve malzemesini bulmuştu. Ama aynı öğrenciler İslâm aleminde kullanıldığı zaman, kişi, kendi çevresine yaklaşmaya başlamıştı. Oysa İslâm'ın ana felsefesine bağlı olarak, zengin değil, fakire yönelik bir mimarının araştırılıp bulunması gerekiyordu. Bunda en sağlam, en doğru yol, halkın kendi öz kültüründen, mimarisinden ve

Sensiz yaşamak güç, koynunda uyumak hoş, sensiz geceler boş,

ayrılık heften better...

Keklik palazım, benim, bu sana ilk, belki de son yazım benim.

.....

Açıdır, güctür, ama, alırma!

Gün olur, gündüz olur, dere-tepe dümde olur,

gelir bizim de günümüz.

Davul-zurna vurulur,

kurulur düğünümüz..

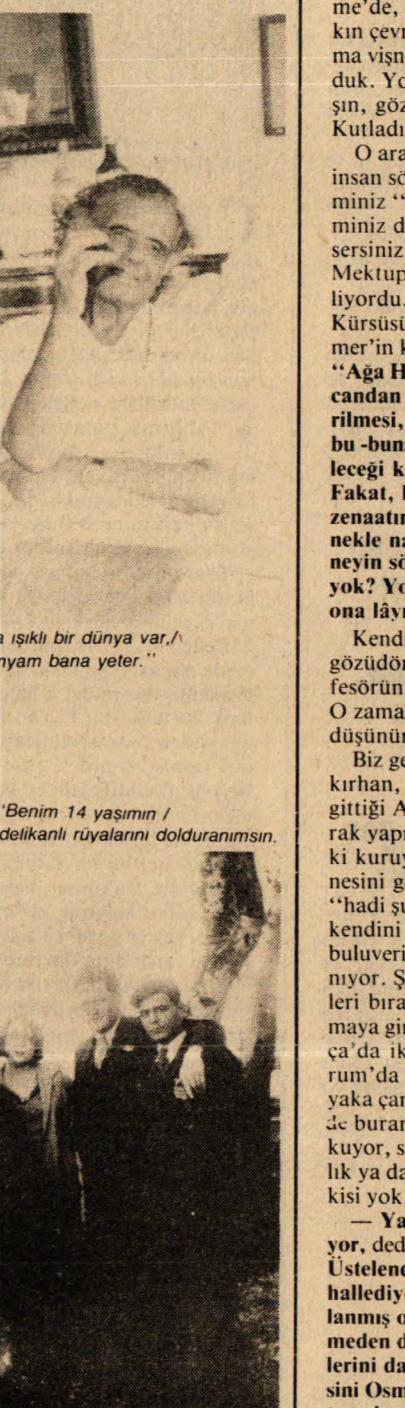
Ama şimdi ne denir,

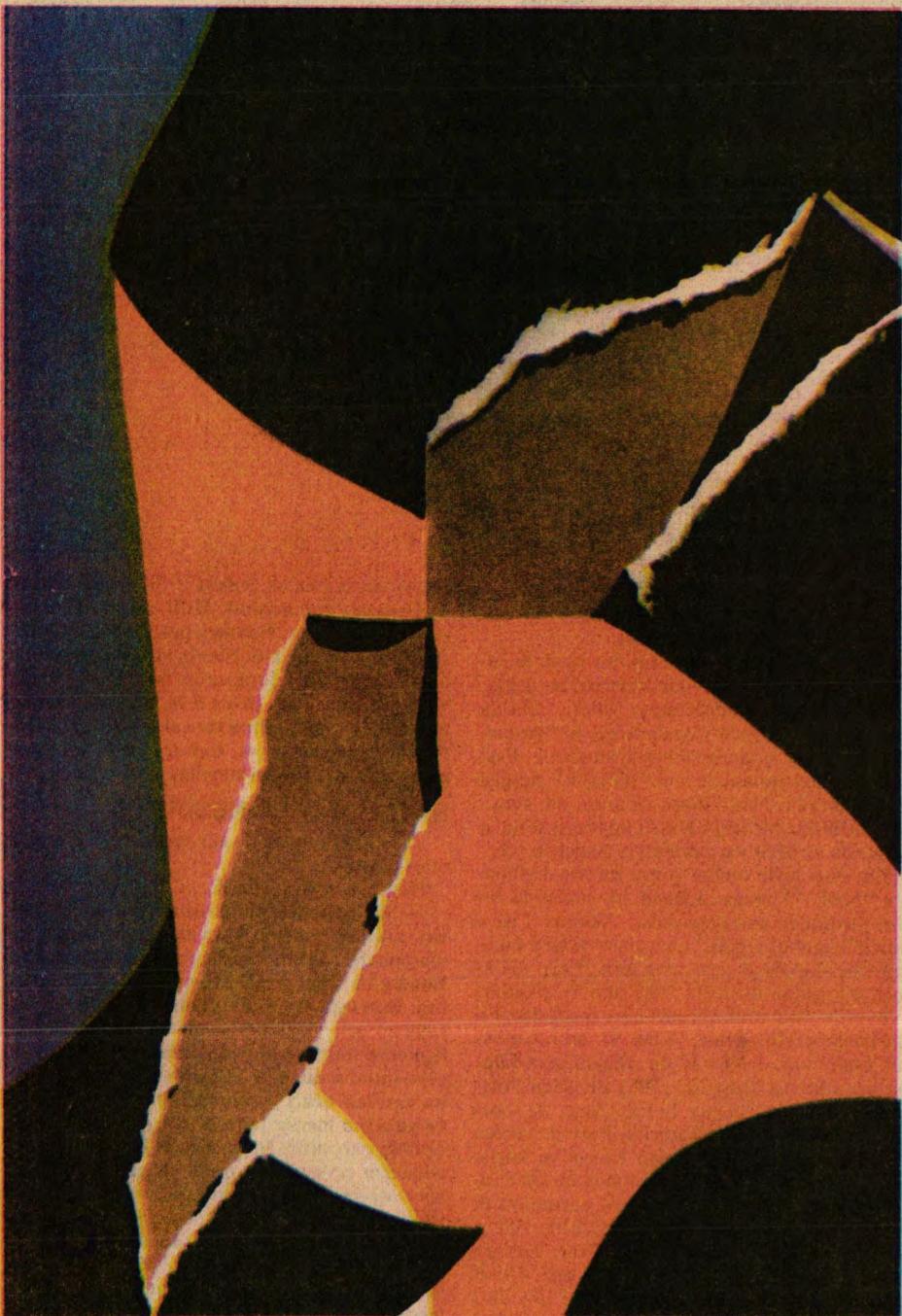
geçelim bu sevdadan.

Ne umulur, ne beklenir,

böyle kahpe dünyadan...

(1933) NAIL V

Burhan Doğançay

Fahir Aksoy :

Anadolu halkına vereceğimiz çok sev var

Izmir Devlet Opera ve Balesi Müdürü Necdet Aydin:

“Geçmişte yapılan her çalışma, yeni çalışmalar için bir temeldir”

SERDAR ONGURLAR

1982-1983 dönem başında açılan Izmir Devlet Opera ve Balesi müdürlüğe Necdet Aydin atandı. Bu kurumun Genel Sanat Yönetmenliği'nde üstlenen Aydin, Ankara Devlet Konservatuvarı'nın Opera Yüksek Bölümünü bitirdi. 1970 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın bursunu kazanarak Roma Operası'nda reji çalışmaları yapan Necdet Aydin, burada "Accademia Nazionale D'arte Drammatica" tiyatro yönetmenliği kursunu başarıyla tamamladı. Türkiye'de ilk olarak çok sesli müziği tanıtmak, sevdirmek ve yarmak amacıyla "Gezici Opera"yi kurdu. Ankara içindeki okullara ve daha sonra Ege, Orta Anadolu, Doğu ve Karadeniz bölgelerine turneler yaptı.

Mozart'in *Bastien und Bastienne* adlı operasını önce okulda sahneleyen Aydin, daha sonra ayını operayı, Türk köy giysileriyle *Ayşe ile Ahmet* adıyla köy meydanlarında oynattı. Yani sıra, Bach'in *Kahve Kantatı*'nı da Türkiye'de ilk olarak sahneledi.

Polonya'da ve Amerika Birleşik Devletleri'nde de çağdaş opera araştırmaları yapan Necdet Aydin'ın sahneye koyduğu yapıtlar sunlardır: E.Kalman *Çağdaş Fürstin*, P.Mascagni *Cavalleria Rusticana*, G.C.Monetti *Medium*, G.Verdi *Rigoletto*, F.Cilea *Adriana Lecouvreur*, A.Sullivan *Cox and Box*, G.Puccini *Tosca*, G.C.Monetti *Telefon*, A.Adnan Saygun *Özsoy*, G.Rossini *Sevil Barberi*, A.Lortzing *Opera Provasi*, P.Hindemith *İleri Geri Puccini'nin Cianni Schicchi*. Necdet Aydin, yine Türkiye'de ilk olarak, konu ve metni öğrencilerin ortak çalışmalarıyla hazırlanan, müziğini Walter Strauss'un yaptığı *Gümruk* adlı operayı Ankara Devlet Konservatuvarı'nda sahneledi.

Sayın Necdet Aydin, 21 Ekim 1982'de İzmir Devlet Opera ve Balesi perdelerini açtı. O günden beri gösteriler, çalışmalar sürüyor. Halen nasıl bir çalışma içindesiniz?

27 Temmuz 1982 tarihinde İzmir'de göreve başladığında, kadromuzda iki orkestra üyesi, dört öğretim üyesi balet ve balerin, bir memur ve bir sekreter vardı. Daha sonra az sayıda olmasına karşın nakiller ve mezun olan genç sanatçı arkadaşlarını kadromuza aldı. Kuşkusuz, bir opera ve balenin tam anlamıyla olusabilmesi için büyük bir kitle çalışmasına gereksinmesi vardır. Ancak biz, tüm bu olanaksızlıklara karşı, elimizdeki kadroyu düşünerken, çeşitli yardımalar alarak Ekindeyinde Meddah Opera ve Çeşmebaşı balesi ile İzmir'li sanat severlerin karşısına çıktı. Yaklaşık üç ay önce, Başbakanlık'tan gelen sınav izinden sonra eleman almak için sınav açtık ve 109 sanatçı, teknik personel ve memuru (Milli Eğitim Bakanlığı, Koro bölümünü kazanan 12 kişiye izin vermedi. Onun dışında) kadromuza kattık. Bu arkadaşlarımız görev'e başladılar. Şimdi ise daha güclüyoruz.

Nedir yapmak istedikleriniz?

İzmir Devlet Opera ve Balesi, yalnız İzmir'in değil, tüm Ege'nin bir kültür ve sanat kurumudur. Sahnelediğiniz her yapıtı, Ege'nin il, ilçesi ve köylerine turneler yaparak geniş bir kitleye yaymak istiyoruz. Bildiğiniz gibi opera ve bale, bugüne kadar hep belli bir topluluğa seslenmiştir. Oysa alt yapı çalışmaları gerçeğetiği an geniş bir tabana yayılmak her sanatçının, yöneticinin görevi olmuştur. Biz kurum olarak bu inançla çalışıyoruz. Örneğin çokça turne yapmak, salonomuzu her türlü sanat faaliyetine açmak, yediden yetmişin sanatla içe olmasını sağlamak en büyük amacımızdır. Nitekim bu konuda somut çalışmalarla başladık.

Ne gibi? Biraz açıklar misiniz?

Sözelimi halka açık paneller, aşıketurular ve konferanslar düzenleyerek toplumun ve bireylerin opera ve bale konusundaki önerilerini değerlendirdiyoruz. Çeşitli vakıf, kulüp ve üniversitedeki yetkililerle işbirliği yaparak "Opera

Biraz önce "Meddah Opera, ileriye dönük bir amaç için yapılmıştır" dediniz. Nasıl bir amaç?

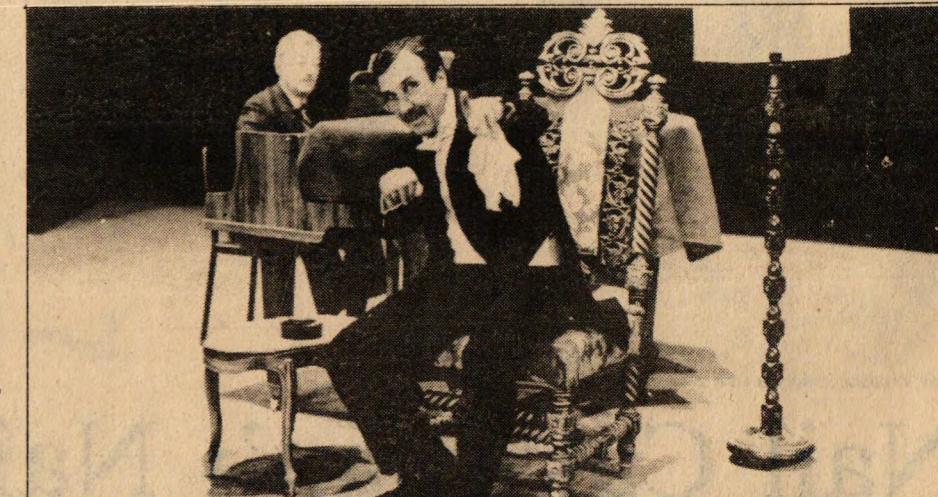
Evet. Çalışmanın temelinde genç bestecilere yönelik, onlara bir örnek verebilme amacı yatıyordu. Aynı zamanda da bize özgü olanı verebilmek. Biz, büyük bir hazineye sahibiz. Seyirlik oyularımız, meddahımız, karagözümüz, orta oyunuuz var. Bunların yaratığı kültür bireyimizi mutlaka kullanmalıyız. Çünkü bugün tüm dünyada geçmiş çalışmalarla çağdaşlaştırmak için çaba sarfediliyor. Bize de Meddah'ın, seyirlik oyuların, gölge oyunlarının bu yolda kullanılabileceğine inanıyorum. Meddah Opera'nın sonunda, "kissadan hisse" de vurguladığım bir görüş var; bundan böyle genç sanatçımız, bestecilerimiz bu öyküler. Dede Korkulu'ları değerlendirdi, taşımabilecekler için yazısınlar, köylere, kasabalarla çağdaş olanı götürsünler istiyorum. Yani operayı taşınabilir bir duruma getirmek, halkın ayağına götürmek amacındayım. Simdilik Meddah Opera ile çözümlemeye çalıştığımız bir olayı, bir üçlü ya da dörtlü oda müziği topluluğuyla söyleyebilelim. Sonra da Carl Orff'un değil, bir Türk bestecisinin operasını seslendirelim.

Peki sayın Necdet Aydin, siz, hem solist hem de yönetmeniniz. Ancak, yönetimlik yanınız daha ağır basıyor. Bir opera yönetmeni olarak, sahneye uygulamada bir estetiğiniz veya yönteminiz var mı?

Bilindiği gibi, dünyada iki oyunculuk yöntemi (Stanislavski, Grotowski) ve bir çok estetik (Brecht, Meyerhold, Reinhardt vb.) var. Temelde bunların hepsinden yararlanılması gerektiğine inanıyorum. Yani bireşimle ulaşırılmış çağdaş bir estetik."

Nasıl?

Sözelimi, klasik operaların çağdaş anlamda sahnelenmesi. Herhangi bir klasik operayı klasik biçimde oynayacağsak, tenoruya, baritonuya, basuya, sopranouya, dekoruya, ışığıyla, orkestrasıyla korosuya kısaca tüm özelilikleriyle "mükemmel" lige varmak zorundayız. Bizler bu olaştan yoksunuz. Klasik operaları oynamak şart. Öyleye bu konuları çağdaş bir estetik.

Necdet Aydin Meddah Operasının bir sahnesinde (Piyanoda Vedat Çorbacı)

lardan doğru bir biçimde yararlanabilmektir.

Tüm kalbimle katılıyorum bu düşüncenize.

Cünkü çok sesli müzik doğada vardır. Doğaya karşı gelinmez. Tek seslilik ilkelliktir. Dünyadaki tüm çalışmalar eninde sonunda çok sesliliğe varacaktır. Bu kaçınılmazdır. Türkiye'de de bunu yapmalıyız. Büyük önder Atatürk, çok sesliliğe önem vermiştir. Onun her söylediği yapılmıştır, bu düşüncesi uygulanmamıştır. Ataturk'ın bu düşünceleri bir emir olarak kabul edip, Milli Eğitim, Kültür ve Turizm Bakanlıklar, TRT, Basın ve Üniversitelerin işbirliğiyle çok sesli müzik yaygınlaştırılmalıdır. Bize, İzmir Devlet Opera ve Balesi olarak, bu düşünceleri işığında çalışmalarımızı sürdürmeliyiz. Örneğin şu sırarda bir "Rock Opera" hazırlığı içindeyiz. Ancak bunu yolaşmış Amerikan müziği ile değil, çağdaş Türk müziği ile sunacağız. Halkımız, gençlerimiz, opera bicingi içinde sevecektir bunları; içinde kendini bulacaktır cunkü, İzmir Devlet Opera ve Balesi, kendi içine kapanık bir kurum değil, herkesin seveceği bir kültür yuvası olacaktır. Bize bu amaci paylaşmak isteyenlere kapımız her zaman açık.

Son bir soru: 1983-1984 sezonunda etkinlikleriniz neler olacak?

Hemen belirtmek isterim ki, hepimizin tanıdığı Walter Strauss, kurumumuzun Genel Müzik Direktörlüğü'ne atandı. Böylece biraz daha güçlenen kadromuzla bu yıl, yepyeni çalışmalarla çıkacağımız seyircinin karşısına. Ekim ayında iki küçük opera çalışmamız var: Sullivan'ın İki Kişiye Bir Oda ve Menotti'nin Telefon adlı komik operaları. Ardından yine Menotti'nin Konsolos operası devreye girecek. Daha sonra sırasıyla, Cavalleria Rusticana, La Serva Padrona, Arşın Mal Alan, Rock Opera ile İzmir'li izleyicilerimize opera doyurmak istiyoruz. Bu arada bale bölümümüz de yoğun bir çalışma içinde. Genel istek üzerine Uyuyan Güzel balesini bir kez de olsa sahnelemeyi südüreceğiz. Ayrıca, Giselle ve henüz adı belirlenmemiş, tamamen bize özgü bir bale yapımı genel bale topluluğumuz sahneleyecektir. Geçen sezon olduğu gibi dizi konserlerimiz sürecek. Ankara ve İstanbul'un değerli sanatçıları ile, İzmir Opera ve Balesi'nin sanatçıları bu konuda da çalışmalarını yoğunlaştırdılar. Kısacası durmadan çalışıyoruz.

Teşekkür ederim sayın Necdet Aydin. Dillegimiz tüm bu söyleşiklerinizin gerçekleşmesi. Türk toplumu olarak bunlara fazlaıyla layıkız. Önemli olan, birlikte ve ortak çalışmalar gitmektedir.

Fahir Aksoy genç sanatçılara birlikte...

HÜSEYİN YURTTAŞ

Sayın Fahir Aksoy, İzmir'de sizin oluşturduğunuz bir grupla hiç bir maddi çıkar gözetmeden Ege'de sanat kavramları üzerine konferanslar, açıklamalı müzik dinletileri, karma sergiler düzenledinizini biliyoruz.

Bu konuda okurlarımıza bir açıklama yapmak ister misiniz?

Sevinçle.. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde halkelerin kurulduğuna tanık oluyoruz. Bu evelerde, kültür ve sanatın yeni, çağdaş tohumları atılmağa başlanmış ve bunun olumlu sonuçları da alınmıştır.. Halkeler kapatıldıktan sonra sanatsal ve kültürel etkinlikler üç büyük şehirde olageliyor. Anadolu gerilere kalmıştı. Gençler halkelerinden kahvelere taşındılar. Son yıllarda ise yeniden, Anadolu'ya önem verilmeye başlandı. İşte biz bir avuç İzmir'li sanatçı bir araya gelerek hem herseyi devletten beklemenin anlamsızlığını belirlemek, hem de özveri içinde ülke insanların özellikle Anadolu halkına vereceğimiz çok şey olduğunu düşünenek ve biraz da öteki sanatçılara örnek olmak üzere Ege'nin 12 il ve ilçesine giderek sanatsal etkinliklerde bulunduk. Ama iş biziyle bitmez. Tüm sanat dallarındaki öteki sanatçılara da katılmalar gerekiyor.

Peki Fahir Aksoy; bu olumlu hareketiniz il ve ilçelerde nasıl karşılandı?

Olağanüstü ilgi gördük.. Durmadan bir daha ne zaman geleceğimizi soruyorlardı. Nitekim Ekim ayında ikinci kez Muğla'ya gideceğiz. Bu özerli sanatçılardan şunları söyleyorum: Late Temelkuran, Çiçek Şimşir, Nevin Onen, Hazar Alapınar, Serpil Alapınar, Kevser Acarlar, Seçil Akdik, Serpil Atagöz, Zümrüt Özmer ve Fahir Aksoy...

Eğer devlette sanatçıları elele vererek Anadolu'nun tüm bölgelerine sanatsal etkinlikleri götürürlerse daha etkili, daha verimli olmaz mı?

Elbet olur.. Hem bu uzun boylu kulfetleri gerektirmez. Basit bir program, az miktarda bir paraya uygulanıp gerçekleştirilebilir. Bunun sayısız yararı olacağına kuşku yok. 50 yıl içinde Türk ulusunun karakter yapısında olumlu yönde gelişmeler görürlür. Dünya ölçüsünde değerlerin yetişmesini sağlar.

Kadıköy'de "Hadi Buyur" adlı yeni bir tiyatro kuruldu

Kazım Eryüksel, Kadıköy'de Hadi Buyur Tiyatrosu adlı yeni bir topluluk kurdu. Perdelerini önmüzdeki günlerde Hayret Bir Şey adlı oyunla açacak.

Tevfik Gelenbe Tiyatro topluluğu, Fey-

Yani onlara bir şeyler götürmek gerekir ki, etkilensinler, görsünler, duysunlar ve daha sağlam kişiliklere sahip olabsınlar. Bir de şunu sormak isteriz, insanlar üzerinde sanatın somut olarak bırakılmışız mı?

Sanat insan yüceltilir. İnsanı, insanı duyu ve düşüncelere yaklaştırır. Hiç bir şeyin sağlayacağı doğal coşkularla donatır onu.. Sanatsız toplumlarda suç oranı ve mutsuzluk büyük farklılıklar gösterir. Çünkü sanatın yolu iyiden, doğrudan ve güzelden geçer.

Son olarak sizden İzmir'de yeni açığınız serginden söz etmenizi rica ederiz.

Izmir sergisi, Ege gezisine katılan sanatçılardan yapıtlarından oluşan karma bir sergidi. Bu sergimin özelliği yerel kaynaklardan özümlemlerle, esinlerle yeni bir sanat üslubunun çekirdeğini oluşturmak amacıyla yönelik araştırmaları, çalışmaları içermesidir. Ege'ye açılırken

"Türk sanatçıları pek uzun olmayan bir tarihten beri benliklerine kavuşma yolunda engebeli yollarda, dik ve çetin yamaçlarda var gücüyle adım adım yürüyor ve doruğa yaklaşıyorlar. Er ya da geç hedeflerine varacaklardır."

kendi içimizde de, yani sanatımızda da bir değişim gereksinmesini duyduk. Tanıtmattan beri olagelen öykümme sanattan da kopmanın, kendini kaynaklarına, geleneksel kültürlerimizin içinde saklı dinamizme yönelik zamanı çoktan gelmişti. Türk sanatçıları pek uzak olmayan bir tarihten beri benliklerine kavuşma yolunda engebeli yollarda, dik ve çetin yamaçlarda var gücüyle adım adım yürüyor ve doruğa doğru yaklaşıyorlar. Er ya da geç ama mutlaka hedeflerine varacaklardır.

Kadıköy'de "Hadi Buyur" adlı yeni bir tiyatro kuruldu

deanu'nun Öp Babanın Elini adıyla Türkçe uyarlamasını oynayacak. Oyunda belli başlı rolleri Tevfik Gelenbe, Erdoğan Dikman, Semiramis Ün, Mehmet Beyazıt Uzgaş paylaşacaklar.

ve Bale Haftaları, resitaler, konserler ve gösteriler hazırlıyoruz. Lise ve dengi okullara giderken "ses taraması" yapıyoruz. Burada amacımız, konservatuvarın çekirdeğini oluşturacak gençlere yardımcı olmak ve genç kitle tabanına operayı ve baleyi tanıtmak, sevdirmektir.

Sizin bir Meddah Opera çalışmanız var. Nedir Meddah Opera?

Bu bir denemedir. Ancak, ileriye dönük bir amaç için yapılmıştır. Bu çalışma ile "seyirlik" sanatımıza yeri bir anlayışla baktım. Meddah, bize özgü olan, anlatım yoluyla "kissadan hisse" veren sevimli bir tipdir Opera sanatının özeliliklerini temel olarak Meddah'tan nasıl yaranabilmem diye çalışmaya başladım. O sırada Amerika'da Carl Orff'un Die Kluge partisyonu elime geçti. Oradan esinlendim ve 'kissa nakaleden' Meddah tipini birleştirdim.

daş düşünmeleri işığında araştırdı, soyut yaşamada gördüklerimiz ile birleştiğinde belli bir bireşime varmak gereklidir. Yani simgesel yaklaşımalarla, XX. yüzyılın olaylarıyla donatılmış sahnemiz. O zaman seyirci konuyu daha iyi değerlendirecektir ve görsel zenginliği elde edecektir. Örneğin Tosca'yı sahnelerken olayları Mussolini dönemine götürdüm. Buradaki amacım, klasik bir konudan, çağdaş bir anlam eklemekti. Aynı durumu Cavalleria Rusticana oyundan da bir başka şekilde uyguladım.

O zaman söyle bir sonuc ortaya çıkıyor: Herhangi bir yönteme ve estetiğe bağlı kalmadan, ama, bunları reddetmeden, tersine yararlanarak çağdaş bir içerik- biçim olayına varmak. Yanlıyor muyum?

Yoo, hayır. Geçmişte yapılan her çalışma, yeni çalışmalar için bir temeldir. Önemli olan bun-

'Şalvar Davası'nın çekimi bitti

Yapımlığını Engin Karabağ'ın, yönetmeliğini Kartal Tibet'in yaptığı ve başrolünü Müjde Ar'ın oynadığı "Şalvar Davası" filminin çekimi tamamlandı.

Iznik'te çekilen filmin konusu Müjde Ar tarafından önerildi senaryosunu Sabuncu'nun yazdığı filmden şu sanatçılardan rol alıyorlar:

Müjde Ar, İsmet Üstekin, Halil Ergün, Şener Sen, Pembe Mutlu, Sevil Üstekin, Mehmet Eren, Duygu Ankara, İhsan Yüce, Sırrı Elitaş, Gökhan Mete, Yaşa Güner, Hasmet Zeybek, Sevinç Pekin, Gül Yalaz ve Ayten Erman.

Oradan Buradan Ankara'dan

Üç davranışımız toplumumuzun temel eğilimi haline gelmiş: umursamazlık, kuralsızlık ve sevgisizlik. Günlük yaşamımızın her yanında bunlarla karşılaşıyoruz. Bireyler bir yana bırakılmış, en üst kurumlar bile bu yakışmaları benimsenmiş durumda. Bir kaç gün önce Demetevler'e giden bir otobüsün(Belediye otobüsü) kural dışı hız yapması, yolcuları oradan oraya sallaşması, çarpması karşısında aynı araçta bulunan bir polis memuruna "Bir kamu taşıt aracının böylesine trafik kurallarını çiğnemesi doğru mudur?" diye sorduğumda "Aldırıma, burası Türkiye be dayı" yanıtını aldım. O anda susmaktan ve düşünmekten başka yapacak bir şey kalmamıştı. Trafikten, kamu düzenine kadar, kuralların uygulanmasını sağlamakla görevli bir yetkili böyle düşündükten sonra halkın ne demesi beklenirdi? Susmak, onun için büyülerde en akıllı tutum olarak niteleniyor.

Topluma uyulması gereken kuralları begenmeyebiliriz. Hatta bunların değiştirilmesi için çaba da sarf edebiliriz; ne var ki onlar değişinceye kadar uymak zorunluğunu da inkâr edemeyiz. Örneğin şehir içi hız sınırının 50 km'nin üzerinde olması bugün savunuluyor. Ama bu kural şu anda değişmemiş durumda, o halde istemese de buna uymak zorundayız. Kuralsız kural haline gelinek kimsenin anarsıdan şikayet etmemesi gereklidir. Son yıllarda terör olayları yanlış biçimde "anarsık olaylar" olarak nitelendirildi. Anarşî, bilindiği gibi en kaba tanımıyla, kuralların tanımaması, bunlara uyulmamasıdır. Bugün Türkiye'de yaygın biçimde bu tanımıyla anarsı kol gevşemektedir. En somut örnek Zeki Muren'in bayramın üçüncü günü TV'den yayınlanan konseridir. Bu konser, neresinden bakarsanız bakınız, TV'nin yayincılık ilkelerine aykırıdır. Ne yazık ki yayının başında sadece ses ve görüntü açısından uyumsuzluk belirtildi... Fakat ne sanatçının davranış ve sözleri, ne de müziğin içeriği binişimi yayın ilkeleriley uyumlu olduğunu. Böyle bir konseri başka bir sanatçı vermiş olsayı değil yayınlanmak, hakkında genel adaba aykırı hareket etmekten kovuşturulabilecektir. Peki şimdiden şunu soralım: Konserin Zeki Muren tarafından verilmesi herşeyin gözardı edilmesi, tüm kuralların çiğnemesi için bir nedен kabul edilebilir mi? Sanatçının niteliği burada söz konusu değildir, öneği olan yaratılan anarsıdır. Bundan sonra TRT yönetimi kendi ilkelerini nasıl savunacaktır. Eğer konserin yayının birçok kişi tarafından istenmesi ise neden, o zaman binlerce telefon, telgraf, vb. gibi yollarla "Yorgun Savaşçı" ya da "Bir Ceza Avukatının Anıları"nın yayılmasına istenirse TRT onları da yayınlayacak mı? Bu noktaları kendi arkadaşlarınız arasında tartıştığınızda bile alacağınız yanıt "Burası Türkiye" biçiminde olacaktır.

Doğrular, kuralsızlığın kol gedtiği bir ülke olduğumuz kesin. Dinimize bağlı olduğumuzu kimse inkâr edemez, ama kutsal aylarda renk renk seks gazetelerinin gazete bayilerinde sergilendiği de bir gerçek. Türkiye'nin en fazla satan gazetelerin de bu nitelikte bir gazete olduğu bilinmektedir. Eskilerin ünlü deyişime: bu ne perhiz ve bu ne lahana turşusu.

Elimizdeki yasaaya göre ilkokul çağdaşı yaşında başlıyor. Peki altı yaşındaki çocukların yüzde kaçını bıyal okula gitmektedir. Yakında ilkokula çocuğun kaydettirilmesi de üniversite kayıtları kadar zorlaşacak. Bir başka örnek, uzun tartışmalardan sonra ve üniversitede eğitiminin zedelenmesi pahasına çıkarılan YÖK yasası uygulama sırasında kaç kere gözardı edildi ve değiştirilmek zorunda kaldı. Vergi yasaları için de aynı şey söyleyebiliriz. Köşeyi dönmek, kural tanımamak toplumun genel eğilimi haline gelmiş durumda. Bundan ötürü kimseyi de suçlamamak gerekmektedir. TRT yönetimi kendi kurallına sahip çıkmazsa ve bu kuralı bizzat kendi çiğnerse, diğer üst yönetimlerde de benzer örnekler görülsürse, yiğinlar ne yapısın?

Sevgisizlik ve umursamazlık at başı gidiyor. Sevgisizliğin örnekleri yanımızda, hergün yürüdüğümüz yollarda sergilenecek. Açık konuşalım yerel yönetimin simgesi olan belediyelerimiz bile insanı sevmiyor. Örneğin yaya kaldırımları arabalar çiğnasma diye yükseltiliyor, bu kere insanlar duvardan atlar gibi bu kaldırımlara çöküyor. Yaşlılar ile çocukların ise üç bin metre engelli koşan insanlara benzeyen. Belediyenin bu tutumunu yaşılar ve çocukların yaya kaldırımları çiğnasma, hatta mümkünse sokakça çiğnasma anlamına getiriyor. Yaşlısını, hastasını, çocuğunu sevmeyi, yaya kaldırımı, üst geçit vb. gibi ölçülerle sergileyen belediyeler yanında, sıradan insanın sevgisizliğinin sözü mü olur. Yeni başbakan-

Haftanın Göstergesi

Türkiye'de bağımlılık katsayısi: 1.93 dür, Bunun anlamı her çalışan kişi kendinden başka yaklaşık bir kişiye daha bakmak durumundadır... Yani geliriyle iki kişi geçindirecektir.

lik binası önünde simit satan bir çocuğu hayvan gibi döven belediye zabıtmasına yan gözle bile bakmayı gezenleri suçlamak kolay mı? İnsanı sevmiyoruz, kitabı sevmiyoruz, gülzeli sevmiyoruz ve korkarım ki yaşamı da sevmiyoruz. Belki de sevdigimiz yaşam başka türlü tanımlanan bir yaşam, kimdir?

Yaklaşan seçimlere ilişkin faaliyetlerin arttığı şu günlerde bir önce sözünü ettigimiz eğilimlerini izini daha güçlü hissetmektedir. Siyasi partilerin adayları o sıralar elde edebilmek için birbirlerini ihbar etmekten çekinmemişlerdir. Ankara'da, dost meclislerinde bu konuda söyleyenler gazetelerin yazdıkları kat kat üstündedir. Böylece partilerin ilkesizliği bir kere daha ortaya çıkmıştır. Batı örneği siyasi partilerde görülen program ve ilke birliği yeni partilerimizde görülmektedir. Gerçi hepsinin birer programı vardır ama adaylarının bile bu programı bildiği, en azından bilinçli bir şekilde benimsediği söylememez. Bireycilik, yerel ağırlık, aday olma ve partinin üst yönetim kademelerine çıkışının ilk şartı hâline gelmiştir. 1946 günlerini hatırlayanlar için o günden bu yana pek yol alınmadığı izlenimi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu durum, yani partilerin programlarıyla değil ki-

şillerle ayakta durması olsa gelecekteki siyaset yaşamımızın en önemli sorunu olacaktır. İlkesizlik siyaset yaşamda yarınlıkça siyaset yozlaşma da kaçınılmaz biçimde kendini gösterecektir.

Partiler siyaset yelpaze içerisinde değişik yerlere sahip oldukları ileri sürüseler bile programları açısından büyük bir farklılık göstermemektedirler. Özellikle Anavatan ve Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin neden iki ayrı parti halinde oluşu sorulabilir. Bu iki partimizin 24 Ocak ekonomi düşünmesinden büyük sapmalar göstermediği bilinmektedir. Demokrasi anlayışlarından içi sorunlarına kadar ayrı oldukları noktalardan hemen hiç yoktur. Bu koşullarda söz konusunda partilerin yetkililerinin sorunlara daha iyi çözümler bulacaklarını söylemelerine insanın kulakları değilse de sağduyuunu inanamıyor.

İşsizlik, pahalılık, konut, sağlık, eğitim gibi dev sorunları partiler nasıl çözeceklerdir. Programdaki üstü kapalı, yalıdırla bezenmiş sözlerin altında hiç bir somut öneri yoktur. Somut önerilerin oluşturulmadığı ekonomi politikaları ise hâvada kalmaya mahkumdur, bunun da ötesinde yığınların lehine bir politika oldukları konusunda kuşku uyandırmaktadır.

Umursamazlık, sevgisizlik ve kuralsızlık siyasi partilerimizin de temel eğilimi olma yolundadır. Parti liderlerinin de mecleri, değişik zamanlardaki davranışları insan unsuru bakışlarını ortaya koymak çeşitli örnekleri sıralıyor. Reklam kampanyalarıyla bir ürün satın alırsınız, bu deneyle ortaya çıkmıştır ama satın alınan bu ürün insana zararlı olduğunu söyleyemeyiz. İnsana yararlı olma, insanca bir yaşamı sağlayacak politikaları üretme siyaset yaşamındaki partilerin temel ilkesi olmalıdır.

Bu yazı okuduğumuz günlerde seçim kampanyası da başlıyacak. Tüm konuşmacıları yakından dinleyerek sürekli bir biçimde şu soruların yanıtlarını aramaya çalışınız:

— Ekmek, et, şeker, çay, gazyagı, kömür, basma vb. gibi temel tüketim maddelerinin fiyatlarını ucuzlatıbmak için, devletin, eskiden olduğu gibi (Atatürk döneminden bu yana) sübvansiyon yapması düşünsenezsiniz. İnsana yararlı olma, insanca bir yaşamı sağlayacak politikaları üretme siyaset yaşamındaki partilerin temel ilkesi olmalıdır.

— Konut sorununu çözümek için devletin kiralık konuta yönelik politikalar üretmesine ne diyorlar?

— İşsizlik açısından somut ne gibi bir öneriyi getiriyorlar, yoksa çözümü zamanla mı bırakıyorlar?

— Türk parasının dış paralar açısından her gün değer iyitmesi karşısında nasıl bir önlem almayı yeşliyorlar?

— Paralı sağlık, paralı eğitim dışında bir önerileri var mı?

— Enflasyon azaltmak ve ortadan kaldırırmak için üretimi mi artırımı, yoksa parusal politikalarla talebi mi kısmayı yeşliyorlar?

— Kültür politikası konusunda temel çizgileri nedir? Düşünce üzerine kayıtlar konmasının, kitaplar üzerine yasaklar getirilmesinin yanında olmadıklarına yönelik inandırıcı bir kanıtları var mı?

Uğur Mumcu'nun sık sık söylediği gibi yoksa "biri bizi işletiyor" mu?

HABEROLA